ANUL XXII
51
(921)
Simbătă
22 decembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Vîrstele patriei, vîrstele noastre

Peste puțină vreme anul se va înnoi. Este în firea noastră să-l petrecem pînă la ultima lui treaptă cu aceeași bucurie cu care l-am așteptat în prag în urmă cu un... an. De 1979, prin fiecare zi a lui, ne leagă un viu patos al creației libere, certitudini și mari împliniri prin care ne-am definit mai puternic și mai nuanțat personalitatea de popor stăpîn pe soarta sa, constructor conștient de nouă istorie.

România anului 1979, acum, la oră de sărbătoare și de bilanț, se înfățișează sieși și lumii ca o țară ce și-a propus și a realizat un înalt ritm al dezvoltării economice, ca o țară ce se desprinde cu hotărîre, tot mai mult, de condiția pe care i-au impus-o împrejurările istorice vitrege de-a lungul existenței sale, ca o țară în care omul — definit ca valoare supremă — este chemat să participe conștient la înălțarea unei civilizații superioare, demne de noul său statut politic și social. Multe din întreprinderile, fabricile, uzinele țării, multe din instituțiile ei culturale și științifice, vor purta înscris pe actele lor de naștere inscripția 1979. În „memoria" altor unități sociale și economice anul 1979 va intra ca un an al acțiunii binefăcătoare a noului, al afirmării progresului științific și tehnic.

1979 înseamnă acumularea unei bogate experiențe în construcția socialistă a națiunii noastre.

Dar, mai presus de toate, anul 1979 este anul Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român, anul în care întregul popor, într-o deplină unitate de gînd și voință, prin glasul comuniștilor, a reales în înalta funcție de secretar general al partidului pe cel mai iubit fiu al poporului român, pe Întîiul Constructor al noii societăți, al cărui nume este simbolul României contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În această lumină, anul 1979 s-a constituit în anul chezășiei pentru progres și bunăstare, pentru viitorul strălucit al națiunii noastre socialiste, ca anul unei mai puternice angajări în procesul de construcție și creație socială liberă.

Impresionante premiere industriale și edilitar-sociale au marcat izbînzile din ultimul timp ale poporului nostru. Secretarul general al partidului a făcut cunoscut Congresului al XII-lea că activitatea specialiștilor români pentru descoperirea filonului de aur negru în Marea Neagră a fost încununată de succes.

O veste care ne-a umplut inimile de bucurie, de optimism, de încredere în viitorul energetic al țării. La Călărași, cei mai tineri oțelari au dat prima șarjă. Combinatul siderurgic din Bărăgan a început să producă.

Și, iată, în urmă cu cîteva zile, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, a altor conducători de partid și de stat, a fost inaugurat oficial metroul bucureștean. A fost acesta un moment de sărbătoare pe care l-am trăit cu sentimentul recunoștinței față de activitatea secretarului general al partidului, de care se leagă statornic, împlinirile, bucuriile și izbînzile poporului nostru.

Zile de sfîrșit de decembrie... Pe cadrane, timpul rotește acele ceasornicelor gata să se primenească sub zodia altor împliniri. Țara, ca orice bun gospodar, își numără acum, în aceste zile ale solstițiului de iarnă, treptele pe care a urcat, își numără realizările, evaluîndu-și, lucidă, drumul pe care îl va străbate în anii ce vin, mai bogați, mai rodnici, mai frumoși.

Sînt zilele în care se constituie organizațiile proprii ale Frontului Unității Socialiste. Între ele se află și cea a scriitorilor — semn al dorinței de implicare tot mai profundă în viața patriei, a poporului român, pentru a-și aduce o contribuție sporită la edificarea omului nou, cu o conștiință demnă de vremurile în care trăim. Un an, deci, al continuei adînciri a democrației noastre — proces permanent condus de Partidul Comunist Român.

Țara își pregătește haine de sărbătoare și pentru a cinsti vîrsta Republicii, una dintre eternele ei vîrste.

Vîrstele patriei sînt vîrstele noastre. Ale muncii și ale împlinirilor socialiste, ale gîndirii și ale creației, ale încrederii îndreptățite în noi înșine.

Luceafărul

Nicăpetre : „Umbra" (În paginile 3, 4 și 5 alte lucrări ale artistului)

O viață sau numai o bătaie de aripă

Într-un alt decembrie, de care ne despart douăzeci și trei de ani, o viață, sau numai o bătaie de aripă, într-un alt decembrie, poate la fel cu cel de acum, sub același cer pe care Săgetătorul urca din marginile lumii, poetul Nicolae Labiș se pregătea pentru prima zăpadă a veșniciei.

Acum ar fi împlinit patruzeci și patru de ani, acum, cînd gîndindu-ne la zborul scurt al păsării cu clonț de rubin, încă mai credem că „poate-am visat ceva rău și-am uitat".

Trăind intens, ca pentru șapte vieți, dăruindu-se Poeziei cu forța nestăvilită a adolescenței, Nicolae Labiș a rămas la vîrsta primelor iubiri, a celor imposibil de trădat. Candid, dar nu din neangajare și ignoranță, nostalgic și aprig, sfielnic și impetuos, legat „prin lege și datini" de plaiul mioritic, poetul, ca și cînd ar fi presimțit că timpul pentru el are altă curgere, a ales cea mai năvalnică și mai adevărată cale a Poeziei. Într-o vreme cînd alți confrați ai săi enunțau fără prea mare vlagă și fără prea multă acoperire artistică niște adevăruri «cumpe noun», poetul a știut să pună în versurile lui acea „Vibrație pentru ziduri de granit / vibrație pentru un om abidit / Visare pentru visare / Inimă, lacrimă, floare / Pentru greșeală, pentru păcat / Pentru copil și bărbat..."

Opera lui Nicolae Labiș este pentru noi cea mai puternica dovadă că marile adevăruri ale realității trăiesc în poezie numai dacă poetul crede în ele cu adevărat și numai dacă credința sa se măsoară în carâtele neprețuite ale talentului. Nicolae Labiș nu a păstrat nimic pentru sine. „Nimic pentru tine, tot pentru toți". A crezut și a scris astfel, pentru că a trăit ca o flacără hrănită din propria ei lumină.

Acum poetul ar fi împlinit patruzeci și patru de ani, acum, în acest decembrie cînd noi încă mai credem că plecarea sa nu e adevărată, că pasărea cu clonț de rubin n-a existat, că „poate-am visat ceva rău și-am uitat".

Daniela Crăsnaru

Perspectivele cărții

Împlinirea unui deceniu de la crearea unui nou sistem editorial poate da naștere numai unor efuziuni lirice și sentimentale ? Ora bilanțurilor este oare prea apropiată ? Sîntem prea legați de acest fenomen aflat încă în plină desfășurare pentru a ne da seama de ceea ce a însemnat în istoria culturii române această reformă ? Mai înainte de toate trebuie să spunem că structura sistemului editorial așa cum a fost situată în urmă cu zece ani a constituit o urmare firească a dezvoltării culturii românești, a saltului pe care îl făcuse, a perspectivelor sale, a noilor sale orizonturi. Cadrul editorial devenise prea strîmt, aparținînd unei etape depășite de noua situație a culturii românești de după 1965. Și aceasta în toate domeniile afirmării ei : în literatura originală cîteva generații succesive de poeți, prozatori, critici, istorici literari schimbaseră în mod radical însăși noțiunile fundamentale ale artei în raport cu realitatea, cu societatea. Perspectiva scriitorului era cu totul alta și ea se materializa în romane de o largă și amplă deschidere spre fenomenele cele mai reprezentative ale vieții noastre contemporane. Pe tărîmul înțelegerii istoriei naționale în toate domeniile manifestării ei anii aceștia au fost anii unei alte înțelegeri, structural altei înțelegeri, erau anii negării dogmatismului și proletcultismului și afirmării a tot ce a dat mai de preț spiritualitatea noastră. Cît privește literatura și arta universală redusă pînă în 1965 doar la cîteva expresii ale evoluției ei și lipsită mai ales în dimensiunea sa contemporană de momentele majore și definitorii și ea trebuia să-și afle locul cuvenit prin ceea ce avea mai reprezentativ în universul nostru. Setea de cunoaștere pe de o parte și capacitatea de afirmare a spiritului nostru de sinteză cereau un nou cadru afirmării literaturii enciclopedice aflată pînă atunci într-o formă embrionară. Și exemplele s-ar putea înmulți.

Sistemul editorial a căpătat prin această operă de reorganizare și perfecționare dinamism, coeziune interioară, posibilitatea afirmării unor inițiative, a stimulării unor idei îndrăznețe și generoase. Fără îndoială el a urmat cursul general de afirmare al societății românești contemporane. Deciziile luate în cunoștință de cauză de către toți factorii responsabili, transformarea editurii dintr-o instituție greoaie, cu multe trepte ierarhice, intermediare, într-un laborator de creație, viu, legătura cu colaboratorii realizată în mod direct, suplu ; toate aceste cerințe au fost realizate datorită acestui nou sistem editorial. Comanda socială și calitatea ei au devenit o realitate, iar ideile unui corp de redactori de aleasă pregătire, competență și devotament s-au materializat mult mai repede în pagini de carte. Pe lîngă producția nouă pusă în lumină cu adecvată responsabilitate și respect pentru scriitor și cititor avem astăzi inserate cea mai mare parte a producției noastre **de valoare** de ieri și de astăzi. Bineînțeles totul trebuie privit ca un proces care, urmînd dinamica unei culturi, nu poate cunoaște niciodată o limită ci, mereu este în situația de a fi reluat în conformitate cu noile necesități sociale și spirituale ale țării.

Cum spuneam — acum, după un deceniu de la constituirea lui, sistemul editorial românesc și-a dovedit temeiurile și îndreptățirea și viabilitatea lui, faptul că el corespunde pe deplin necesităților de astăzi ale țării, ale cititorilor din ce în ce mai numeroși, din ce în ce mai avizați, faptul că el reprezintă în cultura românească unul din acele poziții-cheie prin care ideile și idealurile umanismului socialist se afirmă plenar, prin care civilizația noastră se exprimă și acționează necontenit.

Să ne imaginăm o uriașă expoziție în care am înfățișa tot ceea ce a apărut în acești zece ani. Tabloul ar fi grandios nu prin număr — deoarece și multe din cele ce au văzut lumina tiparului, au căzut, vai, în desuetudine, n-au supraviețuit timpului — ci prin **calitatea** a ceea ce a rămas. Pentru că editurile noastre au dat în acest răstimp multe opere fundamentale, au readus la lumină lucrări ce nu se vor șterge din amintirea colectivă niciodată, au creat un patrimoniu național cu care toți ne mîndrim, care va fi mărturia elocventă a unui deceniu de mari căutări și împliniri ale sufletului românesc.

Valeriu Râpeanu

memento 2050

Forme străvechi de cultură românească

Așa ni se înfățișează, în puține cuvinte, cea mai recentă carte semnată de Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură poporană românească*. Am spune chiar o *dublă* biruință : întîi, ca încercare reușită de a reconstitui o lume troienită sub secole și milenii ; apoi, ca valoare în sine a cărții, de monumentum aere perennius.

Tema — precizată prin subtitlul *Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului* —, dar mai ales viziunea în care e dezvoltată, ar fi putut surprinde întrucîtva. Nu întrucît un sociolog din școala Gusti se amestecă în etnologie : prin însăși implantarea ei în lumea tradițională a satului, Școala sociologică de la București (din care Traian Herseni descinde cu materialul acestei cărți cu tot) și-a asumat de la bun început și misiuni etnografice de fond ; pe de altă parte, Tr. Herseni a cutreierat mai toate provinciile acelei discipline holiste care este sociologia, încît o carte despre „cultura poporană" ieșită de sub pana lui nu mai miră pe nimeni. Tocmai aci se ivește surpriza : pe măsură ce apăreau, ne obișnuisem a vedea în cărțile acestui savant contemporan cu noi înaintări în vastul *spațiu* al disciplinelor sau subdisciplinelor socio-culturale. O parte din tomurile sale anterioare — sintezele privind sociologia pastorală, psihologia socială, psihosociologia industrială, sociologia limbii, sociologia literaturii — pot fi socotite capitole ale unui impunător tratat de sociologie, operă de care sîntem încă nevoiași. *Forme străvechi* este însă altceva. Ea vine ca o deschidere, dar nu spre un orizont nou, ci spre niște straturi vechi. E vorba deci de o lucrare de adîncire în *timp* lucrare în care un anumit fenomen sociocultural, cetele de feciori, este scrutat în forma și rosturile lui originare. S-ar părea că localizarea regională, în Țara Oltului, a faptelor investigate condamnă și mai mult comentariul la un particularism lipsit de rezonanță majoră. Nimic mai înșelător. Concretitudinea fenomenală pe care se clădește studiul nu limitează însemnătatea întreprinderii, fiind-

Gheorghiță Geană

Continuare în pag. a 7-a

VIS DE COPIL

Întrebările mă tulbură oridecîteori mă uit în ochii unui copil : să fi fost și eu vreodată atît de tînăr încît în privire să-mi fi strălucit luceferi ? Să fi reușit eu vreodată să-l privesc pe celălalt fără alt gînd decît gîndul privirii ? Știu, amintirea, uitarea peste umărul anilor este pe cît de obișnuită pe atît de înșelătoare, pentru că noi, în traiul nostru, nu pierdem, adăugăm. Unui prunc, după ce-a trecut vremea pruncieí, îi adăugăm un copil ; și acestuia, în vremea de tinerețe, îi adăugăm un tînăr ; mai tîrziu un om în putere ; și la urmă de tot un bătrîn. Sîntem o sumă a vîrstelor noastre, o adunare a lor și nu o scădere. De aceea copilul există, trebuie să existe în fiecare din noi, trebuie să ne însoțească în drumul nostru pînă la sfîrșit. Atunci cînd nu există într-un om înseamnă că omul acela nu a fost copil niciodată. Or, a nu fi fost copil niciodată, chiar dacă ai umblat un timp în pantaloni scurți, se cunoaște repede ca orice tristețe. Copiii nu mor în noi, copiii care am fost mor numai odată cu noi. Uneori îmi place să mă plimb între bănci, cu mîinile la spate, lăsîndu-mă privit de copii, privindu-i :

— Cum te cheamă ? întreb.
— Vasilică, răspunde.
— Și ce vrei tu să fii ?
— Cîntăreț !
— De ce cîntăreț ?
— Ca să mă asculte și pe mine cineva.

Altădată, cine știe unde, mă înconjor cu ei, simțindu-le palmele mici în palmele mele ca aripile de fluture. Glasurile li se aud adevărat, fără intonațiile care le vor ascunde gîndurile mai tîrziu. Părerile lor despre ei înșiși sînt mai adevărate decît chiar și autobiografiile noastre, iar ochii lor le înlocuiesc cuvintele pe care încă nu le știu.

— Cum ești tu, fată, întreb ?
— Cum să fiu ?
— Bună sau rea ?
— Sînt și bună, dar și rea.

Copiii, cînd mint, mint în așa fel încît să înțelegem repede că mint. Pentru ei adevărurile sînt mai ușor de spus decît neadevărurile. Sărbătorirea lor, în acest an, a fost de aceea și o sărbătoare a marilor adevăruri întîlnite în calea de pace a tuturor popoarelor lumii. Acum, în acest sfîrșit al anului căruia i-a fost dat semnul pur al copilăriei, înțelegem că și micile înălțimi pot lumina calm și puternic planeta. Că Anul Internațional al Copilului nu se [illegible] odată cu acest an, 1979, ci se adaugă în gîndurile noastre, anilor care au fost și care vor mai fi. Că, de fapt, un asemenea an este la fel de nemuritor ca propria noastră copilărie.

Iulian Neacșu

În acest numar:

BIBLIOTECA LUCEAFĂRUL

● Sabina Drăgănel ● Corneliu Ifrim ● Ion Prigoreanu ● Gheorghe Bogorodea ● Ana-Maria Ivan ● Ileana Ioan ● Ion Lică Vulpești ● Carmen-Francesca Banciu ● Gică Mihalache

CONTEMPORANII NOȘTRI

Cercurile vieții

Activitatea literară a lui Al. Căprariu a început sub dublul semn al poeziei și al criticii. Cele patru volume de versuri ale sale, **(Orizonturi,** 1964, **Cercurile dragostei,** 1966, **Mica autobiografie,** 1975 și **Marea autobiografie,** 1979) aparțin unui ironist sentimental. Al. Căprariu cultivă cîteva dintre marile teme ale poeziei lirice dintotdeauna : trecerea neînduplecată a timpului, iubirea — învingătoare a morții, natura — metaforă vie a eternității. Adesea, poemele se nasc din folosirea unui ton colocvial, contrapunctat de cizelura atentă a fiecărui vers. Acest aspect semnifică orientarea adîncă a poeziei lui Al. Căprariu, spirit fundamental ironic, nemulțumit de posibilitățile literaturii, dar și de efemeritatea trăirii, manifestînd adesea tendința de a se delimita de propriile sentimente, de a le privi oarecum din exterior. Reușitele cele mai pregnante ale volumului derivă tocmai din această atitudine, mult cultivată în poezia modernă. Cel mai convingător este poetul atunci cînd, lăsîndu-se în voia autenticei sale tendințe spre distanțare, își contrariază emoțiile prin vorbe ironice. Mai ales în aceste prilejuri, Al. Căprariu este el însuși. Este semnificativă,

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Cartea rară

Muzeul de istorie municipal găzduiește în două săli, în această ultimă lună a anului, peste o sută de cărți rare, incunabule și tipărituri din veacurile al XVI-lea și al XVII-lea provenind din colecții particulare bibliofile bucureștene. Nivelul de cultură, finețea spirituală a unui popor transpare și din cărțile ce le-a ținut în mînă prin vremi, din generație în generație. Cît de europeni sîntem în cultură nu numai odată cu apariția tiparului ; cît de preocupați de înnoirile spirituale întîmplate în țările surori de pe continent ne putem da seama, chiar dacă numai fragmentar, și pe această prea puțin cercetată cale, legată de frecvența cărții de valoare în lumea noastră. Pe lîngă cartea teologică a tratatului exegetic a literaturii patristice, specific medievală, vom avea opera **Omnia** a lui Aristotel, tipărită la Veneția la 1572 ; pe lîngă ediția de Koln, din 1564, a **Bibliei** lui Luther și **Viața oamenilor iluștri greci și romani** a lui Plutarch ; pe lîngă un Ovidiu de Veneția din 1502 sau un Vergiliu, tot de la Veneția, din 1558 vom avea și celebrul **Tratat** al lui Albertus Magnus, din 1530, științific simbolic asupra plantelor și animalelor, a arborilor și pie-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

PROFIL

Fizica tăcerii

A apărut de curînd al doilea titlu dintr-o serie inaugurată anul [illegible] cu poezine lui Virgil Mazilescu. Este vorba de [illegible] **Hyperion** tipărită la editura «Cartea Românească». Întemeiată pe ideea antologiilor, **Hyperion** oferă retrospective din opera poeților care s-au impus către finele anilor '70.

Sub titlul **Patimile** (1979) Mircea Ciobanu își adună o bună parte din lirica pe care o consideră exemplară pentru stilul său poetic. Traversînd producțiile lui Mircea Ciobanu, spiritul critic răsfrînge, încă o dată, o lume subîntinsă de fenomenul tăcerii. Dar nu al oricărei tăceri, ci al celei dotate cu semnificații. Pare curios că tăcerea a început să fie din ce în ce mai insistent racordabilă la ceva care în mod normal i se opune — limbajul. În planul istoriei poeziei europene valorizarea tăcerii a luat naștere odată cu Hölderlin și Rimbaud, s-a accentuat către sfîrșitul sec. al XIX-lea și a devenit în veacul nostru un aspect capital al revoluției generale care a afectat literatura, așa încît astăzi e posibil a se scrie **o istorie a tăcerii**, după modelul sau doar după sugestia acelor istorii ale nebuniei sau erosului alcătuite de Foucault.

S-a descoperit că tăcerea, în ideea ei estetică, se poate constitui într-o critică a cuvintelor tribului. Dacă acestea sînt găsite insuficiente, depășirea lor spre tăcere este legitimă. Căci nu poate

Dan Arsenie

Continuare în pag. a 6-a

PROFIL

Un basm al descoperirii

Începuturile lirice ale Gretei Tartler sînt legate de un spațiu al basmului în care părea să se continue o mitologie subiectivă și în care răsunau înfiorate ecouri ale unui [illegible] barbar, pure încîntări. Simțul muzical al poetei modela poemele în forme cantabile. Se revela astfel o sensibilitate particulară, distinctă. Aspirația esențială a poeziei Gretei Tartler se dezvăluie și se afirmă însă în volumul **Chorale** (1974). Poeta este pentru sine și pentru cititor o revelație prin care se deschide zarea unui spațiu al desăvîrșitei purități, al transparențelor și luminii, al limpezimii și transcenderii: „Trezie clară: mi-au pătruns prin pleoape / izvoarele; și o cărare / de picuri cristaline mă întregește / de parcă roua de nălucă-a lumii / și-ar fi aflat un trup; ce semne / de sunet mi se-ntipăresc în sînge / și pașii-nerezători pe prundul tainei / mustesc desferecate melodii; / azi s-au unit izvoarele în mine, / cu ele mă străbat de-a lungul țărmului / și soarele ce nu va mai apune / în inimă, se-arată ca un fruct".

Sultana Craia

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

NICOLAE CIOBANU
Însemne ale modernității, II

Critic literar cu vechi state de serviciu în literatura română contemporană, Nicolae Ciobanu este adeptul privirii totalizante a peisajului literar, al ubicuității actului critic peste tot unde se scrie literatură. Este vădit aici semnul încrederii criticului în oficiile îndeletnicirii pe care o profesează, absența oricărei îndoieli în legătură cu utilitatea misiunii sale. Un reproș pe care-l aduce Nicolae Ciobanu cîtorva clasici ai criticii literare românești este tăcerea lor asupra unor scriitori. Pentru un număr important de scriitori contemporani lor nici Maiorescu, nici Gherea, nici Ibrăileanu nu ne-au lăsat comentarii critice, ceea ce îngreuiază, ne spune autorul însemnelor, confruntarea noastră cu opinia predecesorilor. A scrie despre tot ceea ce apare este după Nicolae Ciobanu unul din deziderațele critice cele mai definitorii și o gravă lacună a criticii este crearea prin pasivitatea ei a petelor albe. Implicarea criticii asigură, în viziunea autorului de care ne ocupăm, viața și trăinicia literaturii și datoria criticului este să fie treaz în colțul său de pagină pentru a ține la zi catastifele literaturii române actuale. Nicolae Ciobanu este, conform acestei credințe, un critic activ, prompt în intervenții, lipsit de prejudecăți, apt să scrie atît despre ultimul debutant cît și despre marii clasici. „Însemnele modernității" pe care încearcă să le releve acest volum sînt culese în egală măsură atît din scrierile autorilor ieșiți din zona oricărei controverse cît și a celor care sînt abia în formare. El nu este deci numai un critic al ultimei etape literare, al celei moderne, ci și al celorlalte, realizînd o manifestare critică completă în care actul critic la zi beneficiază de o necesară conștiință istorică. Iată ceea ce explică prezența în volum a studiilor despre Negruzzi, Alecsandri, Filimon, Creangă, Caragiale, Slavici. Criticul se întoarce către orizonturile mai vechi ale literaturii române mînat atît de descoperirea unor interpretări noi cît și din simpla dorință de a ține viu în cîmpul actualității spiritul vechilor clasici. Primul studiu **Proza narativă românească și momentul întemeierii ei** nu izbește prin violența unor propoziții noi despre marii scriitori pe care-i are în vedere ci face vizibilă tendința căutării tradiției proprii și a sublinierii ei.

Critica lui Nicolae Ciobanu se situează la antipodul paginilor lipsite de vertebrație și dominate de formulările frapante. Autorul ei are plăcerea studiului, a procedeelor și limbajului specific abordărilor științifice. De aici intrarea amînată în materie prin circumscrierea ei uneori îndelungată, apelul la preliminarii, la un întreg protocol care conferă paginii critice un aer doct și o expresie rațională, neutrală, chiar aridă. Maniera nu permite zborul rapid al frazelor și ideilor, dar dincolo de aparența oferită de amintitele preparative actul critic își trăiește și în aceste condiții existența autentică. Un articol cum este **I. L. Caragiale : „vina" tragicomică a personajului** are în vedere o idee precisă, dar pe care n-o expune ostentativ în enunț pentru a ne conduce spectaculos printr-o demonstrație către concluzia triumfătoare ci pleacă modest de la un clasic, G. Ibrăileanu, a cărei caracterizare a operei lui Caragiale i se pare într-un punct al ei insuficientă. Problema e reală și încercarea lui Nicolae Ciobanu, pentru că despre un eseu succint e vorba, este substanțială. O fază creatoare din cele trei numite de Ibrăileanu, ultima, nu i se pare noului comentator suficient definită din punct de vedere estetic și tentativa lui, hrănită de o optică modernă asupra literaturii, invederează încărcătura de tragic a unei proze pe care Ibrăileanu o vedea doar satirică. Profitabil în cadrul viziunii de lucru a lui Nicolae Ciobanu ar fi fost convocarea în pagină și a altor prestigioase caracterizări ale fazelor literaturii lui Caragiale, (a lui N. Iorga, de pildă, din **Introducerea sintetică**) pentru a obține un maximum de eficiență a cercetării istorico-literare.

O caracteristică a scrisului lui Nicolae Ciobanu este cultul referințelor. Ele populează abundent cărțile pe care le-a publicat și vădesc dorința constantă a criticului de a nu pierde contactul cu zestrea de experiență și adevăruri a criticii literare precedente. De altfel, necesitatea confruntării permanente cu opiniile altora atunci cînd facem exegeza recapitulativă a unui scriitor, mare mai ales, este teoretizată în chiar acest volum de **Însemne ale modernității, II**. De aici, prezența tutelară a numelor mari ale criticii românești, alături de altele ale unor critici străini, prezențe reconfortante care girează soliditatea actului critic ca act cultural programatic. Riscul e desigur ca atunci cînd se abuzează gestul să se facă în gol și orice exces de trimiteri îl conține. La un moment dat Nicolae Ciobanu scrie : „Exegeza critică detaliată — prin E. Lovinescu, Tudor Vianu, G. Călinescu, Vladimir Streinu — a arătat în chip convingător în ce anume constă junimismul crengist în ordinea ideologiei social-politice și mai ales literare". Cultul referințelor e evident, dar aici funcționează deficitar. Lipsesc din această înșiruire de nume dedicate lui Creangă atît N. Iorga, cît și G. Ibrăileanu cultivatori statornici ai valorilor literare junimiste, autori importanți în bibliografia exegezelor privitoare la Creangă, pe primul loc fiind trecut E. Lovinescu cultivator superficial al valorilor literare junimiste cu excepția lui Maiorescu a cărui contribuție la analiza operei lui Creangă este neînsemnată, dacă exceptăm prefețele din 1928—1929 în care atenția criticului e covîrșitor biografică.

Trecînd la contemporani, criticul se orientează către valorile, stabile, sigure, ceea ce nu înseamnă că nu se angajează într-o critică de susținere care presupune, — se știe — riscurile ei. Elocvente sînt comentariile la cărțile debutanților în care necesitatea pronosticului e obligatorie și pe care criticul nu-l evită niciodată. Cel puțin în acest volum tendința de justiție literară, discret exprimată, este vizibilă, deoarece valorile către care se îndreaptă criticul au fost fie parțial, fie integral văzute din perspective dezavantajoase sau inadecvate. Atît Ion Caraion, cît și Grigore Hagiu, Dan Laurențiu, Marius Robescu, Crișu Dascălu, Radu Cârneci, Aurel Dragoș Munteanu, Marin Mincu sînt scriitori asupra cărora critica fie n-a insistat îndeajuns, fie a optat incomplet neglijînd anume nuanțe, fie a ignorat o seamă de cărți. Efortul în cazul lui Grigore Hagiu este de a descrie universul liric atît de particular al poetului, de a marca modernitatea discursului la Dan Laurențiu, dimensiunea ignorată a poeziei lui Marius Robescu, complexitatea cărții lui Aurel-Dragoș Munteanu, etapa de maturitate a criticii lui Marin Mincu. Preocuparea lui Nicolae Ciobanu de a defini implicațiile actului critic în exercițiul său concret nu se face văzută doar în interesantele pagini intitulate **Dintr-un posibil jurnal de critic** ci și în seria de foiletoane dedicate mai multor tipuri de autori de foiletoane, Mircea Zaciu, Constantin Ciopraga, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Mihai Ungheanu, pentru a defini mai multe tipuri posibile de reacție critică, fiecare din ele cu avantajele și dezavantajele caracteristice.

Dar cel mai mare devotament îl arată Nicolae Ciobanu față de literatura tinerilor, căreia îi dedică cea mai bogată porțiune a cărții, și unde publică o parte din foiletoanele rubricii **Cartea de debut** apărut în revista **Luceafărul**. Seria de comentarii este premearsă de o serie de considerații asupra condiției debutului, importanței talentului și cultivării lui pentru scriitor, a rolului decisiv al lecturilor pentru candidații la gloria literară, a atenției pe care atît creatorul cît și criticul trebuie s-o acorde tradiției literare ca „test al valorii", a facilității debutului și a datoriei de a face față dificultăților ulterioare. E cuprins aici un adevărat catehism pentru scriitorii tineri ieșit din experiența de douăzeci de ani a unui critic pasionat de literatura română. Ele cuprind de fapt și criteriile după care se conduce comentatorul în analiza cărților debutanților, obiectivele pe care acesta le are în vedere. Precumpănitoare este pentru Nicolae Ciobanu existența talentului și a nivelului de constiință profesională a debutanților, după cum la fel de importantă este în pagina lui critică crearea acelei rețele comparatistice, adică raportarea la tradiție despre care vorbea T. S. Eliot ca „test al valorii". De aici decurge și tirul de opțiune al criticului care raportează creația începătoare pe care o are sub ochi la exemplele prestigioase precedente. Criticul vede literatura în serii istorico-literare și ține să definească de obicei o structură literară și seria istorică sau structurală de care ea ține. Procedeul e de netăgăduit cîștig pentru cei analizați, cu care Nicolae Ciobanu se comportă mai mult exact decît generos. Mizele criticului sînt de obicei solide, timpul trecut de la apariția cărților ne ajută să constatăm asta, și numele asupra cărora și-a ostenit ochiul și mîna sînt, așa cum spune și el, de viitor(Gabriel Chifu, Ion Roșu, Ștefan Ioanid, Grigore Giorgiu, Viorel Sîmpetrean, Ion Stanciu, Doina Uricariu, Adrian Dohotaru, Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Marian Papahagi, Magdalena Popescu, Andrei Brezianu). Deși nu și-a însoțit incursiunea în paginile celei mai noi literaturi și de o acoladă sintetică cîteva trăsături se impun prin interesul lor : trăsătura cea mai importantă a celor mai mulți dintre acești debutanți este pasiul cu dificultatea tehnică, o mare ambiție a stăpînirii instrumentelor artei și mai puțin a construcției de perspectivă, lăsînd desigur de o parte excepțiile. Mai ales prin capitolul **Condiția debutului**, închinat începătorilor, **Însemnele, II** va deveni o carte de referință. În pofida stilului prudent și doctoral al lui Nicolae Ciobanu, **Însemne ale modernității, II** închide în sine o parte din pulsația evenimentelor literare la care scrisul său a fost prezent.

M. Ungheanu

MIRCEA CONSTANTINESCU
Triumful lui Făt-frumos

Un eseu în mitologia românească, nici mai mult nici mai puțin își propune a fi **Triumful lui Făt Frumos**. Această carte a prozatorului de talent care este Mircea Constantinescu poate fi înțeleasă și abordată din mai multe perspective (de unde și varietatea verdictelor) : ca o încercare de amator (în sensul etimologic al termenului, de iubitor, în cazul de față al mitologiei românești ipostaziată în basm), care luată în sine nu spune mai mult decît cercetările tradiționale, înglobînd o bibliografie vastă, dar eclectică și dezorientată : ca o exegeză cu pretenții speculativ-revelatoare în planul gîndirii mitice românești sau ca o lucrare de laborator al romancierului ; ca un semnal stimulativ adresat cercetării „de specialitate", ș.a.m.d. După cum este înțeles punctul de plecare al cărții, așa va fi și comentariul acesteia. Greșeala care s-a făcut este, credem, înțelegerea cărții în ceea ce aceasta ar fi **trebuit să fie***(cu toate că aici, în afară de autorul însuși nimeni nu poate emite o judecată validă) sau **ar fi putut fi** (operație care, dat fiind caracterul de operă închisă al cercetării, devine superfluă) și nu în ceea ce **se vrea și este** cartea : „acest eseu nu e o narațiune fictivă ci o **dezbatere**", afirmă autorul, denotînd foarte clar intenția și felul desfășurării de față. **Triumful lui Făt Frumos** este pur și simplu un dialog centrat pe nucleul inițiator al basmului, o dezbatere la care iau parte gînditori de cea mai diferită factură : cele peste 500 de note de subsol („glose și izvoare") însumînd cam 70 de pagini sînt, practic, glasuri și opinii care susțin prin arborescență analizele celui ce conduce discuția („Prefer să suport acuzația de abuz ilustrativ în locul acelora de ignorare și răstălmăcire"). E drept, acuzația se impune datorită faptului că M. Constantinescu, departe de a lua de bun comun o serie de observații ajunse **topoi** în exegetica mitului, le susține pe fiecare, betonînd schelăria excursului într-un mod obositor și nu o dată amenințat de sterilitate.

Cartea lui M. Constantinescu se află în relații de bună vecinătate întîi cu trei lucrări îndelung valorificate aici : **Zei, eroi, personaje** și **Din istoria formelor de cultură arhaică**, aparținînd lui Ghe. Mușu și excursul speculativ al lui C. Noica în abisalitatea ființei pe care basmul **Tinerețe fără bătrînețe...** o presupune (**Sentimentul românesc al ființei**, cap. IV, 3) ; față de aceasta din urmă, **Triumful lui Făt Frumos** reprezintă etapa acumulărilor cantitative, pe care spiritul lui C. Noica o strămută în onologie românească. Dincolo de datele cronologice (M. Constantinescu anunțînd în presă planul abordării comparatistice a basmului în 1971, C. Noica în 1976, cărțile propriu-zise apărînd însă în 1979 și respectiv, 1978), care prezintă interes doar pentru vînătorii de procese literare, — trebuie spus că unui punct de plecare identic — materialul etnic — îi corespund abordări antipodice : ceea ce la C. Noica este abordare pe verticală, în zonele inexprimabile ale textului, la M. Constantinescu este pe orizontală, prin aluvionare de date și punere în serie a procedeelor prin care inițierea eroului în dimensiunile esențiale ale existenței se realizează de-a lungul istoriei universale a miturilor. În al doilea rînd, spiritul cărții lui M. Constantinescu se învecinează cu genul unor abordări aparținînd lui Ion Gheorghe (**Cultul Zburătorului**) sau Florin Mugur (**Cartea Numelor**), cărți care, ca și cea de care ne ocupăm, au beneficiat de o nedreaptă lipsă de atenție din partea criticii.

Dintr-un impuls eminescian, M. Constantinescu socotește basmul **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte** ca «învelind un nucleu mitologic : prin el se poate păși în timpul fabulos al Daciei (...) Scopul acestei lucrări este fixarea basmului „Tinerețe..." la același rang de importanță cu legenda Mînăstirii Argeșului și cu balada Miorița.» Ca tehnică de lucru, **Triumful lui Făt Frumos** folosește abordarea succesivă a „constelațiilor de simboluri" (formula lui G. Durnad este foarte potrivită aici), rotind comentariul în jurul fiecărui punct de reper apărut în cale, ceea ce face aproape cu neputință trasarea unei axe unic ordonatoare ; fiecare nucleu epic ascunzînd sub straturi succesive o idee mitic-paidetică, va beneficia de un atac piezis al autorului, care va secționa rînd pe rînd componentele simbolice punîndu-le în serie cu cele (quasi) omonime aflătoare în alte mituri centrale ale omenirii. Astfel, călătoria va începe cu semnificațiile inițiatice ale nașterii („eroi de excepție capătă în ficțiunile mitologice încă de la naștere un destin de asemenea excepțional"), „tema copilului prodigios", apoi tema „nomen est omen", urmărindu-se valențele psiho-caracterologice ale onomasticii (Făt Frumos fiind înțeles ca o expresie spirituală perfect sinonimă kalos-kagathon-ului elin) sau tema plecării (eroul civilizator—eroul cruciadelor, pelerinul etc.), efigia inițiatică a calului (care „prezintă situația, realist ca un Sancho dotat cu prestiința unui Mephistopheles", „cal-călărețul" de aici fiind evident comparat cu Chiron), sau cea vămuitoare a Gheonoaiei („acel procent de umanitate descalificată, excomunicată"), semnificațiile magice ale frăției de cruce sau cele ale lichidului dătător de nemurire, tema „locului de trecere", a pragului intermundan, corelînd codrul cu marea, pustiul cu muntele" ; problematica centrului inițiatic spre care se îndreaptă Făt Frumos decodifică una din laturile esențiale ale basmului, căreia i se alătură tema „probelor", a „traversărilor", a spațiilor fabuloase (Walhala, Val-Holl-ul, Patala, Amduat, castelul subteran, oaza, ostrovul, etc, etc.) și a personajelor care le populează (zînele, ielele, vîntoasele, hierodulele) feminitatea și rolul ei mijlocitor, de filtru al sacrului fiind aici „una din cele mai pure contribuții la ontologia mondială a nemuririi" în cadrele unei înțelegeri a erosului ca — formula îi aparține lui G. Liiceanu — „introducere necesară la ontologia nemuririi". O altă sugestie a lui G. Liiceanu — tema „nostos-ului", a întoarcerii, va prilejui aici o analiză interesantă a ivirii „dorului de părinți". Tema vînătorii ritualice și a contactului cu moartea care închide ciclul inițiatic „completează mitul sacrificiului, îl completează în sensul că, aici, sacrificat e creatorul însuși" — ceea ce face esențialul legăturii între balada **Meșterul Manole, Miorița** și **Tinerețe fără bătrînețe**.

Imaginea finală pe care o are cititorul este a unui basm-sumă, a unei sinteze quasitotale pe care acesta o realizează, aducînd la un numitor comun multe din cele mai populare arhetipuri mitice. Mituri sumeriene, babiloniene, indice, grecești, ca și expresii ale „gîndirii sălbatice" adunate și descifrate de antropologia modernă", legende nordice și basme orientale, imnuri vedice și imnuri orfice, epopeile scandinave și cele homerice, mitul mithraic sau cel al Cavalerului trac, elemente de etnopsihologie sau de arheologie spirituală, epigrafie și magie, zoomorfism simbolic și ornitomanții, botanica sacră și onomastica sacralizantă, principalele forme de manifestare a mitologiei românești alături de referințe la Unamuno, Jung, Dumezil, M. Eliade, romanele Mesei Rotunde, basme rusești, Marcuse și C. Daniel, Toynbee și S. Fl. Marian, Hesiod și Goethe, O. Bârlea și Freud, I. C. Drăgan și E. R. Curtius, V. Cristea și Blaga, Baltrusaitis și S. Kramer, Călinescu și D. C. Giurescu, V. I. Propp și Platon, Pavel Apostol și N. Densușianu, — compun, toți și toate, mozaicul impresionant și amețitor al unei schelării eseistice care convinge dacă nu prin insolitul expunerii, în orice caz prin superproducția montării și prin iubirea fățișă față de obiectul studiului.

Dincolo de retorismul oarecum strident al ultimelor pagini ale cărții, concluzia acestui atît de sinuos excurs convinge prin seriozitatea și tenacitatea adunării materialului, dar importanța sa rezidă în primul rînd în dezbaterea incitantă pe care o poate genera : faptul că, pe tărîm dacic, Făt Frumos reușește — în concluziile unor cercetări recente, printre care cea de față își află un loc bine determinat — să sintetizeze profiul spiritual inițiatic al unor eroi culturali sau eroi de cult (Ghilgameș, Cavalerul trac, Ahile și Mithra, Horus și Orfeu), ca și faptul că liniile ce compun acest profil sînt cele ale unei kalokagathii românești ce caracterizează spiritualitatea românească în tot ce are aceasta mai reprezentativ, — constituie tema extrem de generoasă a unei dezbateri ample pe care cultura noastră de azi este aproape obligată să și-o asume.

Dan C. Mihăilescu

viața cărților

proza

Romanul exotic și fabulos

● Insolitul roman „Aurul șarpelui" de Luki Galaction*), recent în premieră românească, este la o examinare atentă pe deplin remarcabil. Luki Galaction e pentru noi o restituire excepțională. Nu sînt semne că „Aurul șarpelui" ar fi o tălmăcire ; va să zică autoarea scrie în românește și încă într-un chip excelent, superior intelectual, cu o cuprindere rară și în totul inteligentă. Apoi, nici temele nu ies din cadrul literaturii noastre : proza ei se înșiră de la sine într-o clasă fantastă, de factură culturală, produsă la noi la o dată relativ recentă și încă nedeplin explorată.

„Aurul șarpelui" este, așadar, din categoria fantasticului erudit și exotic pe o coardă livrescă. În Stambulul anilor '840, Serxe Potiras, un graeculus venit din Valahia, ca dragoman ori ambasador, reia contactul amical cu bizarul Melisangro, savant ocultist și făcător particular de minuni. Grecoteiul valahizat e un ins contradictoriu și îi cere sumbrului amic să-l întinerească. Tot are aici un substrat erotic (sîntem în iubețele medii levantine) căci, amorezat în junețe de o certă Roxelene, Serxe Potiras ar fi regăsit-o fiziognomic în georgiana Kherrem. Deziderat împlinit și, prin mașinațiuni malerice, Serxe se metamorfozează într-un fel de superb Apollo fanariot, care îngheață sîngele fierbinte al femeilor locale. Însă, modificat trupește, bărbatul își schimbă și psihologia : e acum un veritabil seducător demonic, neiertător, glacial, care zdrobește inimile cucerite. Donjuaneasca lui conduită are, de îndată, consecințe foarte nesănătoase. Cucerită fulgerător, Kherrem care se dovedise o amantă excelent pregătită, este repede abandonată și după ce acceptă experiențe de nedescris, e aruncată în Bosfor. Neobositul Serxe sucește gîtul junei Driope, coabitează cu ea și, plictisit, o izgonește.

Acum vine la rînd graciala Paraskevi, care se îmbolnăvește de ciumă, după teribile acuplări și se sfîrșește plină de bube patibulare. Contaminat, infatigabilul Serxe moare de ciumă și este descoperit de Melisangro, cu mîinile înghețate pe o icoană : ar fi suferit brusc o criză de devoțiune și s-ar fi lepădat de forțele obscure îngrozitoare. De altfel, Melisangro însuși îmbrăcase rasa monacală, prin urmare, încheierea este de natură moralizatoare, creștină sub raportul eticii pozitive. Pînă aici, impresia critică este cu totul excepțională. Însă Luki Galaction a adăugat un epilog, izbitor inutil, de unde se deduce că Serxe Potiras, bătrîn ca și la început, se trezește în patul propriu și nu e sigur dacă totul a fost aievea. Procedeu, ca să zic așa, copilăros și vetust, mai ales că nu clarifică nimic. Din teribila proză de Dostoievski bosforiot, Luki Galaction a obținut un precipitat din genul fabulosului folcloric, cu „drăcării" simpatice și moralizatoare.

Însă impresia în amănunt rămîne, în ciuda erorii de ordin constructiv. Autoarea are mai întîi, o capacitate îndestulătoare de a îngloba lumi felurite, precum mizerul Constantinopol și teribilele mesaje sublunare. Cîini carnivori, babe cu facies vrăjitoresc, elixiruri, călătorii fantaste, terciuri malefice și rău mirositoare, amestecate în odăi teribile, cu fulgurații diavolești, decapitări, balaurul alhimist, hermetic, dau o notă de estetică decrepitudine, însemnată remarcabil.

Luki Galaction este o excepțională creatoare de atmosferă levantină, mai cu seamă în domeniul topografic. Inițiată probabil de la sursă ea pictează cu mîna sigură Pera, scara Porții Făinilor, Moscheea Rozelor, plimbarea de plăcere, cu caicul pe Bosfor, Fener-Kapussi, Baghtche-Kapussi, Balik-Bazoni, Galata precum și un șir de piețe, crîșme insolite, debarcadere și peisaje de Stambul, cu neputință de schițat din imaginație. Luate în abstract, „geografiile dau inițial impresia exotică, însă izolate nu însemnează nimic. A descrie țări depărtate prin exclusivitate toponimică este în sine o gratuitate pură cu efect estetic doar ca pigment. Însă Luki Galaction adaogă la mediul extern și o rară informație în amănunt. Ea știe mentalitățile precum un localnic, descrie un „kislar-aghaci", și un „ieoghlani", pictează în spumă prosastică un „yachmak". Toponimia și obiectele formează, în mixtură, mediul deplin exotic.

Dar nici scenele tipice nu lipsesc : o baie turcească, cu lentoarea ei suspectă, un sol de saună savantă și complexă, un tablou de seducție treptată, înfrînată de piedici devoționale, o gospodărie levantină, cu acareturi inedite și slugi multinaționale. Și, pe deasupra, spre a da pe deplin senzația cosmopolită (căci ne aflăm acum 150 de ani, într-o metropolă) — o atmosferă de boierie internațională populată de englezi simpatici, călători aiuriți, amorezi plimbăreți, scene de lux european și de vagi medii diplomatice. Un aer „fin de siecle", în gustul D'Annunzio (din „Il Piacere") e pretutindeni, în descripția mediului moral și fizic. Totuși, în „Aurul șarpelui" ideea ocultă e totul. Luki Galaction a prelucrat în geografia voit exotică o mitologie europeană.

Spre a spori invenția fantastă, Luki Galaction ne dă cîte o pildă de aberație de vreme și loc, în gustul M. Eliade, însă, mai degrabă, folcloric. Autoarea e o moralistă fără substrat canonic (a reținut din teologia lui G. Calaction doar nota de schimnicie cazuistică, lipsită de rezoluții dogmatice), o senzorială de ordin ocular și o peisagistă cu rară plasticitate. Stilisticește aptă de a da scene descriptive fără cusur, e mai degrabă stîngace în domeniul observației sufletești. Însă fabulosul naiv, de carte populară, și-a găsit în ea interpretul cult propice. „Aurul șarpelui" este extras dintr-un fond cultural balcanic, oral și comun eclesiastic precum și din spiritul larg european, căci mitologiile prozei sînt aci confuze și fantaste ca un baroc involuntar, de cancelarie boierească. Luki Galaction este o excepțională prozatoare.

Artur Silvestri

***) Luki Galaction: „Aurul șarpelui", Editura „Minerva", 1979.**

critica

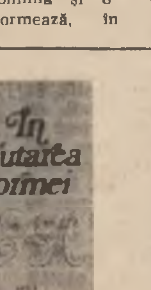

Certitudini și sugestii

● **E greu să-l situăm pe Aurel Sasu într-un anumit plan al activității critice. Cartea de față*) se definește în primul rînd prin eterogenul ei, prin diversitatea excesivă a preocupărilor. În planul istoriei literare, îl vedem pe autor străbătînd cu ușurință zonele de la I. Heliade Rădulescu la Liviu Rebreanu, de la teatrul românesc în perioada luminilor la generația de scriitori ai „Tribunei" etc. În critica aplicată,** Aurel Sasu se mișcă dezinvolt atît în spațiul univoc al creației lui D. Bolintineanu cît și în cîmpurile bogat conotat simbolice ale lirismului lui V. Teodorescu. În fine, în momentele de răgaz critic, meditația asupra culturii zăbovește în marginea filozofiei lui Blaga, dar pătrunde și în cotloanele gîndirii lui D. Cantemir ori prin catacombele politicii unui umanist al secolului al XV-lea, Filip Bounacorsi.

Varietatea (derutantă uneori) a subiectelor, frecventele salturi ale criticului de la un subiect la altul, lipsa unei continuități tematice, toate acestea sînt însă compensate de unitatea stilistică a cărții sale. Desigur, dacă voi spune că autorul este mereu același, aș rosti o maximă banalitate. Adevărul este că ceea ce caută criticul, obiectul de dincolo de forme pe care vrea să-l întrezărească în ciuda polimorfiei literaturii, rămîne întotdeauna constant.

Într-adevăr, în spatele fiecărei opere, Aurel Sasu caută principiul care o generează, elanul care a permis ivirea ei pe lume. La Blaga el vede urmele unei nostalgii a copilăriei, ca mit al tărîmului pierdut, la Al. George întrezărește un permanent patos al întrebărilor, la Mircea Zaciu intenția de solidarizare cu universul fictiv, la Horia Zilieru o melancolie a existenței printre lucruri indistincte etc. Și, tot la un nivel stilistic, să relevăm plăcerea (cred) a criticului pentru formule memorabile, adică pentru acea potrivire a cuvintelor care sugerează cu maximum de expresivitate un univers sau o devenire poetică. Astfel, critica lui Heliade „se adresează autorilor, în lipsa publicului", „Pentru Mihai Beniuc, poezia nu este o formă exterioară a respectului, ci una ornamentală a orgoliului" ; „Mereu descoperă autorul ceea ce în realitate verifică și mereu literaturizează ceea ce exista deja fixat în concepte".

Afirmațiile lui Aurel Sasu sînt susținute de argumente aduse de demonstrația teoretică și de o bibliografie activă, expansivă, chiar cu unele ostentații trecătoare. Uneori însă, cititorul are sentimentul gestului neîncheiat, al periplului nefinalizat. Lipsește parcă acea linie finală, necesară realizării sumei, în așa fel încît uneori nu știm dacă autorul și-a propus doar să ne semnalizeze un fapt literar, să ne prezinte un document, să ne sugereze o idee, sau dacă, într-adevăr, el tinde spre sintetizarea unei situații culturale. Încheierea articolului cade brusc, lăsîndu-ne, nu atît descumpăniți, cît nelămuriți. Intenția și mai ales demonstrația critică sînt astfel văduvite de chiar arcul de triumf al oricărui act exegetic, concluzia, ca strigăt de izbîndă al gînditorului. Dar, în locul acestuia, delicate triluri invadează paginile cărții, căci Aurel Sasu are pasiunea divagației pe spații mici. Nu e vorba de dezvoltarea unei idei, ci de amplificarea sugestiilor unui cuvînt. Divagația nu construiește un univers paralel cu cel al articolului, ci sugerează, de pe prag, un posibil traseu al gîndirii. O devenire virtuală, un orizont schițat, o pată de culoare care, departe de a fixa ochiul, îl trimite spre alte armonii, iată (tot sugestiv) o sumară circumscriere a cărții lui Aurel Sasu.

Mihai Coman

***) Aurel Sasu : „În căutarea formei", Editura „Dacia", 1979.**

CARTEA DE DEBUT

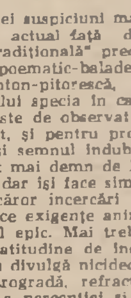

Darul povestirii

Împotriva aproape constantei suspiciuni manifestată de spiritul critic actual față de o specie narativă atît de „tradițională" precum povestirea de inflexiune poematic-baladescă, distinctă prin oralitatea ei autohton-pitorească, se constată totuși că în practica scrisului specia în cauză nu este deloc ocolită. Dimpotrivă, este de observat că, adesea, darul de povestitor înnăscut, și pentru prozatorul român de azi, constituie însuși semnul indubitabilei sale vocații. Faptul este cu atît mai demn de luat în seamă în situațiile cînd un atare dar își face simțită prezența direct, adică în afara oricăror încercări de readaptare și supunere la cine știe ce exigențe animate de pasiunea pentru experimentul epic. Mai trebuie subliniat, totodată, că o asemenea atitudine de încredere fățișă în darul de povestitor nu divulgă nicidecum o anumită mentalitate artistică retrogradă, refractară la ideea de modernitate intrinsecă a percepției și viziunii narative. Contrar aparențelor, în această privință, e bine să arătăm că tocmai fibra intimă și, pînă la un punct, inanalizabilă, de povestitor înăscut este în măsură să creeze mediul cu adevărat propice pentru punerea în valoare a pasiunii novatoare.

A pune în discuție astfel de chestiuni cu caracter general, într-o recenzie consacrată volumului ce marchează debutul lui **Stelian Zamora***) nu ni se pare excesiv, pentru că nimic nu definește mai pregnant proza scrisă de acest tînăr și înzestrat autor decît acuitatea evocativ-învăluitoare a viziunii epice. Mai mult sau mai puțin explicit, programul de lucru al lui Stelian Zamora vizează surprinderea „pe viu" a unora dintre mutațiile tipice petrecute azi în structura psihosocială a unei colectivități umane rurale precum aceea argeșeano-vîlceană, localizată pe văile montane, de trecere spre Ardeal, ale Oltului și ale unor afluenți ai acestuia. Făcînd uneori figură de martor ocular sau chiar de personaj, autorul lasă să se înțeleagă — și ne convinge de acest fapt — că întîmplările și oamenii cu care facem cunoștință aparțin realității însesi. Curios este însă că, artistic, ceea ce captivează la lectură nu este imaginea documentar-reporterească a acestei realități, ci modul cum ea își relevă coordonatele unei existențe cvasifabuloase, proiectată în propria-i visare mitică. Eroii lui Stelian Zamora par a fi înzestrați cu un instinct special pentru călătorie. Un dor puternic și neostoit de ducă le stăpînește întreaga ființă. Cel puțin în două din marile reușite ale cărții (**Cîmpia de sus** și **Visul călătorului**) acest instinct migrator al personajelor dă contur pregnant temei baladești a întregii povestiri. Întruchipare sui-generis a spiritului milenar, baciul Ilie din mai ampla povestire **Cîmpia de sus** impresionează prin tenacitatea senin-visătoare cu care, bătrîn fiind, își duce la capăt dorința de permanentizare pentru sine a modului de viață mioritic, prefigurat acum de arzătorul elan al urcușului spre vîrful muntelui. Nefiind nici un moment produsul unei elaborații strict mentale, „demonstrația" lui Stelian Zamora capătă girul autenticității, datorită, în egală măsură, indiscutabilei consistențe realiste a faptelor narate, cît și farmecului elegiac din unghiul căruia acestea răspund la ritmul impus de ceea ce numim ceremonialul povestirii. Odată prins de „legile" acestui ceremonial, cititorul se lasă efectiv cucerit de „muzica" patetic baladescă a textului :

„Răsufla greu, cu tîmplele lipite de două pietre colțuroase și reci. Prin cap i se învîrteau tot felul de gînduri și nu se putea opri la nici unul din ele. O neliniște firească îi răsuci trupul cu fața spre Cer. Ochii-i erau limpezi și se pierdeau în aerul tulbure de deasupra sa, cine știe pînă unde avea să vadă. Răsufla din ce în ce mai puternic, ca un cerb hăituit de lupi pe poteci pierdute. Pe lîngă el trecu o pasăre într-un fîlfîit rotund. Ilie tresări din adîncime ca dintr-un vis prea încîlcit. Zăcuse destul. Își aminti iar de urcușul soarelui. Se ridică nădușit, de parcă ar fi tras o zi la coasă, gîndurile o luară la sănătoasa și porni țanțoș, de parcă era pe picioarele sale de flăcău, cînd pleca în crailîc.

O luară la fugă. Vîntul îi sufla nebunește din față, dar el fugea fără hibă. De unde atîta putere ? Aleargă el aleargă, și apoi îngenunche, strîngînd vîrful în brațe ca pe un prunc. Și acum iată-l odihnindu-se, în sunet de clopote, clopotele tuturor turmelor din jurul Negoiului, gîndind la păstorii ce aveau să urce după el. Soarele începu să coboare odată cu calul și Ilie suia, suia, suia mereu spre cîmpia de sus.

Pămîntul fugea către echinocțiul de toamnă".

Precum în frumoasele povestiri de tinerețe ale lui Fănuș Neagu, dorul de ducă al bătrînului olar Ionașcu din **Visul călătorului** se sublimează în leit-motiv de sine stătător, în așa fel încît materia epică propriu-zisă pare că se desprinde de solul existenței reale plonjînd, cu superbă îndreptățire, în spațiul visării mitice. În **Visul călătorului** creația epic-baladescă din proza lui Stelian Zamora atinge cote valorice dintre cele mai ridicate.

Mai puțin convingător ni se pare tînărul prozator atunci cînd se angajează pe pista unor demersuri epice de nuanță realist-satirică, cum se întîmplă, de pildă, în destul de anemica povestire **Dinspre oraș veneau domol un butoi de gaz și vreo sută de metri de america**.

Deși tributară întrucîtva prozei cu „suciți" a lui Nicolae Velea, povestirea **Strigătorul din Zăpodia** indică o posibilă „alianță" între viziunile epice pitorescomice și cele vibrant poematice. În fine, să mai arătăm că o anume înclinație a scriitorului pentru limbajul regionalizant, vădită și în această povestire, nu ni se pare întru-totul acceptabilă.

Stelian Zamora e un prozator de superioară înzestrare și avem speranța că viitoarele lui cărți vor impune un nume nou în cîmpul prozei noastre actuale.

Nicolae Ciobanu

*** Stelian Zamora : Visul călătorului, Editura „Albatros", 1978.**

biografia cărților noastre

PAUL ANGHEL: «Orice carte bună propune o utopie, o onirie, cum spunea Călinescu»

— Șapte inși într-o căruță, Victoria de la Oltina, Arpegii la Siret, Săptămîna patimilor, Viteazul, Arhiva sentimentala, Sfaturile motanului Grigore, Convorbiri culturale, Recitind o țară, Nouă arhivă sentimentală, Scrisoare de la Rabova, Te Deum la Grivița, O clipă în China — recunoașteți că ați scris aceste cărți ?

— Întrebarea e aproape juridică. Mi se indica parcă niște păcate. Sigur că le recunosc. Ba mai am și altele, de care lumea nu știe nimic, pe care eu însumi mi le recunosc cu greu. Ce sînt aceste cărți — bune sau mai puțin bune, sau proaste, oricum nerepetabile ? Niște trepte într-o autodefinire, niște praguri de destin. Un scriitor e o promisiune de destin sau un destin real. Cursul operei lui, văzut a posteriori, are ceva de fatalitate, ca o vale de fluviu în care s-ar cuprinde defileuri, cataracte, cîmpii cu bălți somnolente, lunci, delte. De unele lucruri nu e vinovat, vreau să spun că unele lucruri nu se deduc cu necesitate din cursul anterior al operei, țin de hazard, de rolul fertil al întîmplării. Eu, spre exemplu, nu-mi propusesem să scriu o carte despre China. Nici „O istorie posibilă a literaturii române". A intervenit însă într-un caz o călătorie, în celălalt o provocare amicală. Am scris cartea despre China. Am scris și primul volum din „Istoria posibilă", consacrat magicului românesc. Am scris teatru. Scriu acum roman. Nu eu sînt în măsură să spun în ce mod anume aceste cărți mă confirmă, așezîndu-se necesar într-o curgere, în demonstrația unitară pe care o propune, sper, scrisul meu. Vreau să rețineți doar aspectul de șantier al acestei opere, ceea ce presupune, e știut, o continuă ieșire deasupra, mereu spre altceva, un alarmant coeficient de surpriză sau hazard, o spaimă de condițiile meteorologice, în ultimă instanță o disperare de a stăpîni întregul, ceea ce nu e cu putință, cînd te miști într-un univers atît de mișcător. Eu însumi nu m-aș putea descurca în acest haos care, trebuie să recunosc, mi-e foarte drag, dacă n-aș fi condus sau posedat de cîteva obsesii. Aș dori să rețineți că nu scriu de dragul de a scrie, nu cunosc plăcerea sau beția cuvîntului, care uneori conduce la artă. Nu mă mișcă nici dorința de a spune ceva — și păsările spun ceva —, ci de a dezlega ceva.

— Să pornim de la aceste „dezlegări". Ce vreți să dezlegați, ce vă interesează de fapt ca literat ?

— Formula „literat" mă interesează, de fapt, cel mai puțin, o accept fiindcă n-am încotro, n-am putut să fiu altceva. Dar am acceptat această formulă de destin, cu foarte multă părere de rău. Dacă aș fi avut mijloacele unei bune specializări, făceam arheologie, antropologie, etnologie, discipline cu un ascuțit caracter practic, de laborator și teren. Fiind lipsit de această șansă, la timpul potrivit, m-am consolat cu preocupările de istorie și filosofia culturii, care țin de bibliotecă. Făcînd beletristică n-am scăpat însă de obsesia cercetării. Dacă m-ați întreba ce formulă propune imageria mea, aș spune că formula cercetării, deci o beletristică a ipotezei și demonstrației. La mine primează **aflarea**, nu **inventarea**. Inclusiv invenția e un rezultat al aflării, înțelegînd prin aceasta deducție și inducție — adică ipoteză. De aici, poate, hîrțogăria de care mă înconjor cînd scriu, nevoia de a vida o chestiune, în marginea posibilului, de a mă dumiri eu însumi mai întîi. Cînd ajung la imposibil, la incomprehensibil, la ireductibil, încep construcția. Imposibilul e provocator, îți dă un cumplit sentiment de revoltă, de la care, în cazul meu, începe creația, ca formă eliberatoare de ripostă.

Cu acest sentiment am început și romanul „Zăpezile de-acum un veac". Cercetînd epoca pînă la sațiu, mi-am spus că e imposibil ca niște ființe umane, oamenii să poată trăi într-o asemenea epocă. Mi-a devenit clar de ce-a înnebunit Eminescu, gazetăria lui fiind punct cu punct confirmată prin tone de documente. Primul impuls a fost refuzul de a scrie despre o asemenea epocă absolut sinistră, cel puțin în plan economic, politic, social. Vă puteți imagina, spre exemplu, că satele din preajma războiului independenței erau în prag de răscoală și că statul — ca stat — era cvasi-falimentar ? Cum a fost posibil războiul !... Am fost împins să caut un răspuns. A trebuit să descopăr totuși niște structuri stabile ale societății românești, niște ținte stabile, niște mecanisme sociale și morale durabile, care au făcut cu putință războiul. Oricît ar părea de paradoxal, documentele te induc totuși în eroare prin simplul fapt că sînt parțiale, au parțial dreptate, reprezentînd aproape toată emanația unei clipe de criză. Ca toate documentele, de oriunde și de oricînd, ca documentele oricărui proces judiciar. Dacă te-ai lua după rapoartele din arhivele militare privind înzestrarea armatei ar rezulta că soldații noștri de la Plevna au luptat fără gloanțe, fără arme, fără cămăși, fără căciuli și opinci. Dacă te-ai lua după rapoartele de manutanță ar rezulta că nimeni n-a mîncat. Bine, dar atunci cum s-au bătut românii și cum de-au ieșit victorioși !... Documentele au totuși și dreptate. Eminescu însuși, ca gazetar, are dreptate în chip covîrșitor, în tot ceea ce scrie, dar în relativ. În absolut n-are dreptate, iar eu voi dovedi asta în roman. El însuși, ca individ, n-a putut suporta istoria. Nația, în întregul ei, a suportat-o. Într-o ultimă reducție, probabil că așa ar apărea și istoria noastră contemporană, istoria acestei clipe, din perspectiva unui om al viitorului : o dialectică a insuportabilului și suportabilului, care poate strivi unele conștiințe.

— Revenind la romanul Dvs. „Zăpezile de-acum un veac", aspectul de șantier continuu e foarte vizibil. Ați început cu publicarea „Scrisorii de la Rahova", care reprezintă Cartea a V-a. A urmat „Te Deum la Grivița" — Cartea a III-a. A intrat în librării demult „Noaptea otomană" — Cartea a VI-a. De ce acest arbitrariu în cronologia volumelor ? Cîte sînt de fapt ? Ce se urmărește prin acest ciclu.

— Nedumerirea Dvs. a fost și aceea a foarte prețiosului meu prieten Constantin Noica, omul care m-a urmărit cu o caldă înțelegere și cu un fierbinte îndemn în această expediție. A făcut-o altminteri și cu acea „Istorie posibilă a literaturii române", fiind singurul cititor de la noi al volumului despre magicul românesc. Trebuie să vă spun că mi-e suficient acest singur cititor. Pentru roman însă am dorit cititori mai mulți. De ce ? Pentru faptul că acest capitol din existența românilor — Războiul independenței — trebuie să ajungă a se așeza în mintea fiecărui om care vorbește românește. Noi am realizat atunci, la 77, în prelungirea Unirii de la 59, un model aproape perfect de act istoric. Perfect cu toate precaritățile lui, perfect valid însă prin consecințe.

— Refaceți plecînd de la documente o afirmație mult ironizată. Caragiale, și nu numai el, și-a încercat incizia pe mai toate frazele frumoase ale epocii și incizia lui n-a fost fără efect. Ion Gheorghe arată și el într-un poem cît de sublime pot fi personajele lui Caragiale.

— Lumea lui Caragiale e o lume bună. A spus-o primul Mihai Ralea, iar eu unul am avut de la început o priză sentimentală exact în acest sens. Intuiția mi s-a confirmat și documentar. Iată un amănunt : bucureștenii au dat cel mai mare număr de eroi în războiul independenței. Cum aș lăsa risul lui Caragiale să se proiecteze liber asupra lor ? Foarte bine ați remarcat în cronica la „Noaptea otomană" : e o lume ucisă de un rîs demonic. Cîtă nedreptate i se face e limpede, cînd ne gîndim că de fapt e o lume a pionierilor, ca și lumea nordamericană cu care seamănă și de care s-a ocupat Mark Twain. Da, Nae, Didina, Mitică, Costică sînt în fond niște bravi. Maimuțărelile, fandoselile și izmenelile lor sînt ale unei lumi tinere, crescînd, lumi energice, barbare la modul sublim, prin exces vital, ca și lumile care au răsturnat Roma și Bizanțul. Dar fără acest aport de vitalitate nu sînt posibile prezicerile. Caragiale însuși a fixat acest aspect de răspîntie a lumii lui.

— Să revenim la semnificația de răspîntie a războiului despre care scrieți. Înțelegem că vedeți războiul ca o performanță socială, politică, vitală !...

— Vă rog să credeți că e o mare performanță. Nu fiindcă războiul a fost victorios — există și înfrîngeri profitabile !, ci fiindcă realizînd acest act noi românii am trăit un sentiment rar : sentimentul major al libertății în făptuirea istoriei. Trebuie cunoscut mai întîi cît de penibilă e lipsa de alternativă în suportarea istoriei, pentru a putea aprecia cum se cuvine ce înseamnă instinctul, știința și arta de a juca cu alternativele, ceea ce s-a întîmplat la 77. Și nu numai atunci. Scriind cartea, sînt uluit și fascinat de sentimentul intim de libertate, de conștiința libertății pe care au avut-o oamenii politici ai acestei epoci. Carol, Brătianu, Kogălniceanu, diplomații și militarii noștri au tratat de la egal la egal cu niște forțe politice și militare copleșitoare, ignorînd faptul că reprezentau o țară de două ori mai mică decît România de azi, de zeci de ori mai săracă și mai slabă. De unde tăria ? Ministrul de externe al României de atunci a spus-o într-un memoriu diplomatic : „Căci, deasupra forței, există legea eternei justiții și a eternei morale, și în acest domeniu, unde nimeni nu ne poate expropria, noi devenim la rîndu-ne puternici, prin acea forță care își află rădăcinile în principiile din care emană și din care își extrage un caracter absolut." Cu asemenea principii, cu asemenea conștiință istorică nu poți pierde decît în provizoriu și în relativ. Cîștigi, categoric, în absolut. În isprăvile mari se joacă cu absolutul.

— Ne interesează nu numai ideologia romanului, ci și ce va fi romanul în fond. Va fi un roman fluviu ?

— Unul dintre volume, cartea a II-a, poartă chiar titlul „Fluviile". Prima carte poartă titlul „Ieșirea din iarnă". Dar să profit de ospitalitatea „Luceafărului" pentru a spune ceva mai mult : ciclul epic „Zăpezile de-acum un veac" îmbrățișează întreg Războiul Independenței și se cuprinde în nouă cărți sau volume. Primele trei pe care le-am publicat — „Scrisoare de la Rahova", „Te Deum la Grivița" și „Noaptea otomană" — reprezintă tema strict militară a romanului, cele trei bătălii victorioase — Grivița, Rahova, Plevna, minus campania din vestul Bulgariei din iarna anului 1878. De ce am abordat mai întîi aceste bătălii ? Fiindcă mi-a fost mai comod. Episoadele bătăliilor propriu-zise se prezintă etanș, ca niște romane în sine, fiecare în parte cu o [illegible] încapsulată. Ele pot să circule izolat de restul ciclului, cititorul român sau străin putîndu-le parcurge satisfăcut de autonomia lor pe toate trei sau numai pe unul, indiferent de rest. Ca și celelalte cărți dealtfel. Am ambiția să realizez o perfectă autonomie a fiecărei cărți în parte. Am făcut poate o imprudență numerotînd volumele editate, dar n-am riscat în pariul, fie și mut, cu critica literară. Aceasta, dezobișnuită cu lucrările de anvergură nu jură — și bine face ! — decît de ici pînă colo. Prea multe proiecte nu s-au împlinit pe aici, pe la noi. De ce s-ar împlini acesta ? În bună măsură literatura română, ca orice mare literatură, e un cimitir al proiectelor ratate, iar cineva — dacă nu mă înșel chiar cel cu care vorbesc — va trebui să scrie cîndva o carte despre aceste mari proiecte ratate.

— Titlul corect este „Biblioteca proiectelor eșuate"...

— Ei bine, ciclul meu romanesc nu va figura în această carte a proiectelor eșuate decît dacă mor pînă în anul 1981... Am spus cîndva, la o conferință de scriitori, că eu unul n-am crezut — în 1947, cînd s-a lansat planul de electrificare a României — că voi trăi să văd cu ochii mei hidrocentrala de la Porțile de Fier. Mi se părea imposibil. Ei bine, am apucat s-o văd. Am temeiuri deci să cred și în proiectul meu. Singurul meu regret e că războiul înfățișat în roman mi-a luat și-mi va lua ca timp mai mult decît războiul propriu-zis, vreo zece ani în care timp mor de vreo cinci mii de ori.

— Ce vor conține celelalte cărți ale ciclului ?

— Vor cuprinde războiul diplomatic, dar și războiul destinelor — am în carte cîteva zeci de destine și cîteva sute de personagii, cum și un război, foarte curios, între real și ireal. La un anume moment realul războiului cade în fantastic. Lucrul acesta e abia insinuat în „Te Deum la Grivița", e subliniat în „Rahova", devine pregnant în „Noaptea otomană", intensificîndu-se ulterior — în ultimele cărți — prin volumele „Întoarcerea morților" și „Ieșirea la mare". Dar n-aș dori să vorbesc mai mult despre acest roman, mai bine să-l vedem în librării.

— Ce scriitori vă interesează din literatura de azi ?

— Scriitorii cu bătaie lungă, care ostenesc cu ceasurile, cu zilele și cu anii la masa de scris. Care n-au timp de fleacuri, care nu se lasă scoși din rostul lor. Care n-au vanități. Ci poate orgolii. Orgolii care îi depășesc însă pe ei ca inși, îmbrățișînd epoca, patria, neamul, lumea. Sînt mulți dintre aceștia. Sînt muți. Nu sînt integrați în zarva deșartă de la Casa Scriitorilor. Veți întreba : n-au revendicări ? De ce sînt muți ? Sînt muți fiindcă nu-i întreabă nimeni nimic. Sînt muți fiindcă au revendicări foarte mari. Absolute. Iar aceste revendicări foarte mari, absolute, dacă ar fi auzite, ar modifica poate imaginea despre literatura acestui ceas. Dar ce să mai vorbim ? Să ne scriem mai bine cărțile. Vorbim prin ele. Într-o carte bună, dacă e bună, transpare și un model ideal de lume, de societate. Orice carte bună propune o utopie, o onirie, cum spunea Călinescu.

— Despre „onirie" Cărții Independenței ați vorbit [illegible]. Ce Onirie propune piesa „Regele dac"? [illegible] 2050 de ani de la întemeierea statului burebistan [illegible] ?

— [illegible] „Regele dac" [illegible] Care [illegible] premieră [illegible]. Care [illegible] erau [illegible]. Ce pot să vă spun ? Că Onirie [illegible] propunea „Regele dac" [illegible] acum 2050 de ani în vremea [illegible], avîndu-i ca protagoniști pe Burebista și pe Cezar. Ca cetățean al acestei epoci, [illegible], ca artist al acestei epoci, eu unul [illegible] admite și nu pot admite dictatura lui Cezar, oricît l-aș admira pe Cezar în calitatea [illegible] de militar, om de stat, scriitor. Era deci în dreptul meu să repudiez Roma invadatoare și [illegible]rială, nu numai în numele lui Burebista, dar și în numele sentimentelor civice ale omului de azi. Și chiar ale românilor cetățeni din vremea lui Cezar. Pe de altă parte, nici Burebista, cu tot atașamentul meu față de marele rege, întemeietor al statului pe care îl moștenim, nu era din punctul meu de vedere, de azi, un model. El e un rege întemeietor, un rege plugar, un rege păstor, un rege olar, etalon al însușirilor nobile ale neamului, dar... Un rege, adică un tiran, ceea ce mentalitatea omului de azi, de la noi și de pretutindeni, nu mai admite. Piesa mea e deci o elegie, desigur și o tragedie, fiindcă ambii tirani mor asasinați cu pumnale aproape identice. Trebuie să știți însă că, în ceea ce-l privește pe Cezar, nu iau partea lui Brutus care, în viziunea mea, e un perfid. Habar n-am de ce nu se joacă această piesă, care e și o piesă aniversară, consacrată celebrării a 2050 de ani de la întemeierea statului geto-dac. Am scris o „ipoteză geto-dacică".

— Înțeleg că nu v-a fost teamă de epitetul de „tracoman" sau „dacoman" aplicat uneori otova tuturor celor ce se dedică epocilor noastre de istorie veche ?

— „Orice exagerare împinge lucrurile la caricatură. Orice exagerare e din afara lucrului. Orice caricatură e din afara lucrului". Am reprodus o propoziție dintr-un gînditor al Asiei vechi, ca să ne dăm seama împreună cît de sumar se judecă lucrurile pe la noi.

Tracologia e o disciplină științifică alături de alte discipline legate de istoria antică europeană, printre care elenistica, romanistica, ulristica, protoslavistica etc. Nimeni, nici un om informat n-ar încerca să rîndă de asemenea discipline, nici de neamurile ce se cuprind sub aceste preocupări, neamuri cu succesiuni glorioase, tocmai cele care configurează fața de azi a continentului nostru. Există în schimb o neefricită tradiție de a fi mucalit pe seama românilor, care sînt parte integrantă din această lume foarte veche. Cașcavalul geto-dacic adăpostește astfel foarte mulți șoricei. Hasdeu s-a ocupat de unii, Pârvan de alții. Nici unul și nici celălalt n-au fost „tracomani". Nu e „tracoman" nici poporul care este ce este. Ce este și cum este ne-o spun adevărurile istorice și istoricii de autoritate. Dar să nu ne mire dacă azi sau mîine cei cu eticheta își vor face mîna de caricaturiști și pe poporul român. Este unica lor manipulare.

— Ce mesaj credeți că poate propune lumii literatura României de azi ?

— E greu de spus cum poate fi văzut acest mesaj din afară. Eu unul am însă conștiința lui. Nu pentru faptul că aș avea de spus ceva special lumii, ca de la un amvon, ci fiindcă am aici ceva de dezlegat. Ce anume ? **Un miracol și o enigmă**, cum spunea un istoric care s-a numit Gheorghe Brătianu. Veți spune că, în bună măsură, sarcina aceasta a fost împlinită de marii clasici. Ce altceva au făcut Eminescu, Sadoveanu, Iorga, Arghezi, Blaga, Călinescu decît să ne tălmăcească lumii ? E adevărat, numai că cei pomeniți, ca și alții, au devenit între timp **un miracol și o enigma**, adăugîndu-se prin opera lor ca termeni imprescriptibili într-o ecuație a definirii care s-a complicat și mai mult. Era mult mai simplu să-i judeci pe români înainte ca toți aceștia să fi apărut. Iorga a și încercat asta, în „Introducerea sintetică", atunci cînd judeca literatura română pînă în pragul biruințelor ei din secolul al XIX-lea. Dar azi ? Repet ce-am spus la o conferință națională a scriitorilor : secolul XX este marele secol al împlinirii românilor în literatură. Gîndiți-vă că în acest secol și-au încheiat opera niște scriitori titani, care, fie și ca număr de pagini scrise, covîrșesc și întrec trei secole anterioare de literatură. Iorga, Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Blaga sînt autorii unor opere care traversează secolul, mo-

numentale prin dimensiune. Ca autor al unei opere monumentale se anunță acum și Mircea Eliade.

Legat de aceasta se pune la noi, în mod [illegible], problema globalității valorilor culturii românești, pentru a ne defini mesajul, pentru a căpăta conștiința deplină a mesajului și [illegible]. Or, [illegible] cînd [illegible] clasici — care au trăit [illegible] fie scriitori români care se manifestă în alte culturi — nu sînt cuprinși în bilanțul global al valorilor, datorită [illegible], imaginea generală a literaturii noastre se prezintă diminuată și păgubită. Referindu-ne la valorile românești de afară l-am pomenit pe Mircea Eliade — care e al nostru prin tot ce scrie, ca și Dimitrie Cantemir, dar sînt și alți mari scriitori, pe care soarta i-a impins în pribegie, (ca și în alte epoci altminteri), [illegible] făcînd parte organică din literatura română.

— Ați ridicat chestiunea globalității. Aceasta, în opinia mea, dar cred că în sensul Dvs., se înfățișează ca un cumul de forțe aflate într-o interferență dinamică și activă, activă pînă acolo încît nu poate să nu exercite și-o minimă iradiere în jur. Unii teoreticieni ai culturii de la noi subliniau mai ales funcția receptivă a culturii române, nu și pe aceea restitutivă, iradiantă. Cum vedeți problema ?

— Citiți din ultima carte a lui Dan Zamfirescu, **Via Magna**, capitolul cu titlul „Prezența europeană a culturii românești" cum și „Cultura română — sinteză europeană" și vă veți lămuri cu privire la rolul de iradiere pe care l-a avut cultura română în secolul al XVI-lea și al XVII-lea în întreg sud-estul european, iar de aici pînă în zone foarte îndepărtate. Eruditul meu prieten vede cultura română ca „o interesantă „șarnieră" între cele două arii constitutive ale civilizației medievale europene", arii care creează spațiul unei „a treia Europe". Această poziție constitutivă a culturii române în cadrul celei de a treia Europe nu s-a schimbat între timp, ba, dimpotrivă, putem spune că peste epoci de eclipsă poziția și funcția aceasta de sinteză și iradiere s-au accentuat. Și s-a accentuat, curios, chiar într-o epocă de mari mișcări culturale cum este aceea a secolului al XX-lea, cînd multitudinea mișcărilor face greu vizibilă direcția unor fenomene.

Important este, pentru ceasul de față, să fructificăm în chip deplin acest rol tradițional al culturii române, să lărgim audiența culturii noastre, să militām pentru șansa noastră în lume.

— Ce factori se opun acestei șanse ?

— Destul de mulți. Nu mă voi referi la factorii din exterior, pe care-i stăpînim mai greu sau nu-i putem stăpîni, mă refer la unele obstacole sau dificultăți interioare — interne culturii iar printre acestea am în vedere și un factor sau un obstacol de mentalitate. Știți bine că într-o vreme, mai de mult, cei care ne iubeau ca sarea în ochi au vrut să-i scoată din cultura română pe Arghezi, și Blaga, pe Pârvan și Iorga, iar mai recent pe Călinescu. Sînt aceiași — și ne iubesc grozav. S-au bătut cu morții, se bat și cu cei vii de aici sau de aiurea. Plaga dogmatismului a desfigurat într-o vreme literatura română. Decapitarea acestei literaturi n-a izbutit. Asistăm acum la ultimele zvîrcoliri. Aceste fantome ale trecutului dogmatic trăiesc acum alarma că literatura română capătă conștiința majoră a propriei sale valori. Nu vrem însă să-i liniștim, fiindcă, fie-ne iertat, mai trăim și noi, noi cei care am început să scriem la cumpăna tragică a acestui veac, purtîndu-i stigmatul. Și știind tot ceea ce știm ! Poate că nouă ne revine sarcina cea mai grea : a-i asuma pe predecesori și a-i purta pe umerii noștri mai departe. În lume ? Pînă una alta avem sarcina de a le proclama valoarea aici la noi. Începutul lumii noastre e aici și sfîrșitul ei tot aici. Ceea ce avem noi de „dezlegat", prin asumare și înțelegere, ne privește numai pe noi. N-am însă nici o îndoială că aplecîndu-ne asupra noastră, încercînd să ne înțelegem cu toată luciditatea de care dispunem — **cîtă luciditate, atîta dramă** — vom izbuti să spunem ceva folositor, nu zic salvator, și pentru lume. Nu port grija universalizării literaturii române, dacă vom reuși să împlinim ceea ce avem de făcut aici la noi.

— Ce a însemnat pentru Dvs. dezbaterea despre protocronism ?

— Lupta împotriva mentalității de care am vorbit și în plus lupta împotriva unui snobism: snobismul „minoratului etern al culturii române". Acest snobism a făcut ravagii la noi și are o istorie foarte veche, începe cu snobismul fanariot. Valahul a fost sortit — după ei — să fie alfabetizat de alții — el n-a avut scriere, scrierea lui a fost slavonească, latinească, elinească, scrierile lui au fost făcute după izvoade sau tipare aduse de toate vînturile, mai recent „scriitura" lui e copia, umbra sau reflexul altor scriituri, deobicei occidentale, franțuzești, (fiindcă la noi, după neogreacă s-a vorbit franceza) Protocronismul, fundamentat de Edgar Papu, răstoarnă această perspectivă. Prin protocronism se teoretizează dreptul unei culturi, al oricărei culturi, de a crea și impune modele, de a lucra — de la un anume stadiu al evoluției, cu propriile sale modele. Legat de aceasta, alarma care s-a iscat a fost aceea ca nu cumva să se acorde culturii române statutul de cultură majoră sau de cultură mare. Opozanții noștri au fost plini de grijă față de noi, implorîndu-ne să nu cumva să greșim prin exces. Pe ei îi liniștește, ba chiar îi mîngîie încă statutul de epigoni pentru scriitori ca Dimitrie Cantemir, Hașdeu, Eminescu, Arghezi, Sadoveanu, Iorga, Blaga, Călinescu ! În confruntările scrise și orale, mai ales orale, toată problema era aceea de a nu se afirma cumva că cei citați, sau alții, ar putea depăși mereu — ca însemnătate distanța dintre Chitila și Rusciuk. „Bine —, ne-au repetat mereu — dar ce reprezintă Arghezi sau Sadoveanu, sau Rebreanu în contextul literaturii universale : cine știe ceva despre ei, în afară de noi cei de față ! Ei nu sînt în fond altceva decît niște bieți scriitori balcanici." Bineînțeles, cu o asemenea perspectivă mai va să vorbim despre pătrunderea literaturii române în lume.

Lupta nu e de a-i convinge pe francezi, australieni sau marțieni că avem o literatură, ci de a-i convinge pe o parte din universitarii și criticii **noștri** literari, a căror profesie este promovarea acestei literaturi, oameni care, fie vorba între noi, primesc stipendie în numele acestor literaturi.

— Din cele ce spuneți reiese că ar trebui să ne intereseze și eventuale ipostaze ale scepticismului de acasă.

— Scepticismul față de valorile culturii române este de mult timp profesiune rentabilă, refluxul tardiv a fel de fel de ocupații, militare și politice... „Bine, mă trage cineva de mînecă, dar a afirma mereu, noi între noi, că avem o literatură mare, slujește la ceva, nu e un fel de dragomanie sau de monomanie intelectuală ? Cui slujește să eu afirm că Dimitrie Cantemir e cineva în Europa ?" Cui ? ! Iată, răspund : studenților care îl învață pe Montesquieu și pe Gianbattista Vico, cu care Cantemir e vecin de timp. Un studiu paralel, cu mijloacele riguroase ale comparatismului, va dovedi că totuși e ceva și de capul lui Cantemir al nostru. Studenții care vor audia un asemenea curs vor avea o certă superioritate asupra studenților francezi și italieni, vor ști ceva mai mult, vor înțelege mai bine un secol, vor întregi imaginea unei Europe culturale. Desigur, catedrele din Italia și Franța n-au obligația să-l introducă în programele lor analitice pe Cantemir. Spre paguba lor. Dar de ce am face și noi la fel spre paguba noastră ?... La fel am putea vorbi despre Arghezi și Sadoveanu, Blaga și Mircea Eliade, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe. Cultura care a dat „Istoria ieroglifică", roman unic în Europa secolului al XVIII-lea, l-a dat și pe autorul [illegible], din acest secol, poem de asemenea unic prin factura sa barocă, barocă pînă la limbă — [illegible], care ține prin Gongora sau prin Cantemir de baroc.

Din acest punct de vedere, cel al culturii, noi putem avea asupra Occidentului un avantaj — știm ceva mai mult, știm și ceea ce nu știu sau ignoră occidentalii — care se cunosc, destul de aproximativ ! doar pe ei înșiși. Noi sîntem mai aproape, ca tip intelectual, de tipul pe care îl realizează Asia Majoră. Cantemir și Hașdeu sînt modelul — care e curent în Marea Asie, în India, în China, în Japonia. Intelectualii din aceste țări, marii intelectuali, au în bagajul minim latina, greaca, sanscrita, plus cîteva limbi europene moderne, iar în cel maxim ceea ce occidentalilor le este inaccesibil — accesibil doar prin extremă specializare — cîteva limbi și culturi din vecinătatea acestor mari țări. O prietenă din Peking, care vorbea perfect franțuzește, vorbea și românește — un lux pentru un francez ! — mai vorbind în plus și japoneza, tibetana, limba hindi, limba tamilă, ceea ce ar reprezenta o extravaganță pentru un occidental. Nu și pentru un intelectual al sud-estului european, care, în bagajul său clasic, ar adăuga albaneza, maghiara, turca, sîrba, romaica. Or, aici este viitorul, în aceste zone.

— Înțeleg că, după globalitate, capabilă să atragă o mare forță de impact culturii noastre, atribuiți o mare importanță acestei zone în care ne aflăm, deci a zonei ca atare ?

— Nu numai eu. Aș putea spune că, din acest punct de vedere, mă aflu într-o foarte bună familie de gînditori, de la noi și de aiurea, în care se prenumără și Heidegger și Keyserling. Ei bine, toți aceștia apreciază că această zonă în care se găsesc românii e plină de promisiuni. La fascinația sud-estului pe care au adus-o în prim plan etnologia și lingvistica de dată recentă se va adăuga — sînt absolut convins ! interesul pentru literaturile din această zonă. Oricum, doresc să spun că, în momentul

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

NICOLÁS GUILLÉN, AZI

În aceste zile cînd Nicolás Guillén se află din nou, ca oaspete drag, în țara noastră, se cuvine mai mult decît oricînd ca neîntrecutele „frumuseți și prețuri noi", dăruite de el patriei sale, Cuba, și prin ea omenirii, să se adune într-o imagine cuprinzătoare, profundă, exemplară. Spre acest adevăr, integral și actual, al creației sale lirice au năzuit prezentările și tălmăcirile din recenta seară omagială a Uniunii Scriitorilor ; spre împlinirea lui tinde și selecția de față în care ardența și grația antilezei, vehemența satirei sociale și vibrantul angajament revoluționar se întregesc cu o poetică mai recentă de șarjă și de șoc — grotescul dislocant și umorul fantezist ca antidoturi ale dezumanizării — și cu o poezie a condiției umane, a iubirii și a morții, privite cu amestecul de gravitate și gingășie propriu marilor poeți ai lumii.

P.A.G.

Tigrul

Se învîrtește-n cușcă
cu bare negre, dure,
cu răcnet de metal
ce arde-ncins la roșu.
(Gangsterul,
furia sexuală,
boxerul crud,
gelosul ucigaș,
dictatorul,
pumnalul din amor.)

Fiți liniștiți.
Acesta e un tigru
real.

Pasarea Fenix

Această cușcă este destinată
pentru învierea păsării Fenix.
(În decembrie va sosi cenușa ei.)

Strămoși

După cîte-mi spui, Fabio,
bunicul tău era un înger cu sclavii lui.
Bunicul meu era, în schimb, un diavol, pentru stăpîni.
Al tău a murit de-o măciucă.
Pe-al meu l-au spînzurat.

Foamea

Aceasta este foamea. Un animal
numai colți și ochi.
Nu se satură cu o masă.
Nimeni nu-l înșeală,
nimic nu-l distrage.
Nu se mulțumește
cu un prînz sau o cină.
Vestește totdeauna sînge.
Răcnește ca leul, strînge ca boa,
gîndește ca un om.

Exemplarul care aici se expune
a fost vînat în India,
(în suburbiile Bombay-ului),
dar există în stare mai mult sau mai puțin sălbatecă,
în multe alte locuri.

A nu se apropia de el.

În românește de
Paul Alexandru Georgescu

Alb și negru

Doi copii, romi din același arbore-al mizeriei ce nu minte ;
sub o tindă, alături, în noaptea fierbinte,
doi copii plini de bube, cerșind
mîncînd ca niște ciini flămînzi din același găvan, cu jind,
bucatele-aruncate de umflata mare a fețelor de masă.
Doi copii : unul negru, altul alb ca o casă.
Pe capetele lor, unu-n altul mișună păduchii duium
își țin — crucite și desculțe — unu-n celălalt picioarele-acum
[illegible] nu le obosesc, în aceeași a fălcilor frenezie ;
încleștate pe hrana acră și grasă,
două mîini : una neagră, alta albă ca o casă.
Ce sinceră și ce puternică frăție !
Ei sunt supușii burții lor, în nopți cu coșmare,
în dupa-amiezile melancolice pe promenadele strălucitoare
și uniți prin mîinile arzînd ca dinamitele,
cînd își răstoarnă cu ochi alcoolici zorii-n soare marmitele.
Împreună, aidoma a două bune umbre de ciine...
Tot o apă și-un pămînt, precum doi ciini buni,
unul de smoală, altul de-amături
cînd sosi-va ora pornirii mîine
unul negru, altul alb, ca două furtuni,
vroi-vor oare, oameni ca oamenii, să-și meargă alături ?
Doi copii, doi lăstari din același arbore-al mizeriei sfinte,
alături, sub o tindă, în noaptea fierbinte.

În românește de
Ion Caraion

ioana ieronim

Ritual

luna își șterge sîngele de pe obraz
luna se scaldă în rîuri tot mai înalte

cuvintele tristeții noastre cotidiene
trag la pămînt
încă un cerc al paradisului

luna tot mai limpede urcă
învinge
— pe ascuns atingi cu mîna
sunetul ei curat

cuvintele, cuvintele
oricărui rău egale,
doar clipei sfinte niciodată

Profesiune

suav muzical, precum lancea unei turle
de la anul o mie
suav inflexibil urmîndu-și zborul
etern, veșnica stare pe loc
iubirea fosforescentelor pajiști
ale memoriei,
rîul care izbește surd cu sfărîmături de lemn
și carcase ruginite,
splendoarea norilor industriali
violeți purpurii — ploaia neagră
pe bucle de sîrmă
— durerea atrace a contrariilor

ar vai careva să priceapă
va putea cineva să urmeze
surîsul tău de împăcare ?

Peisaj volatil

pe fire de păianjen
punctele cardinale migrează
lină
fără de vicleșug
țarina,
pini grațiași, perdea transparentă de trunchiuri
bolta primordială
aurul tînăr al lunii

la fel în copilărie, încerc să spun

adevărul
ca un fierbinte nisip
se spulberă din cuvinte

clătinare a apelor
o piatră căzută-n adînc
chipul ei, în staluri imponderabile
călător

În muzeu

Primăvară și toamnă
plopi transparenți

trei filosofi din altă vreme
ca niște fructe uitate pe ram
la multe anotimpuri după cules
— privirea lor straniu încercînd să cuprindă
o lume care, pe ei,
în teritoriul nimănui
i-a lepădat —
și totuși, iluminați
și totuși, nostalgici
și totuși, fraged încrezători

Ay, toamnă și primăvară
același punct mișcător
în făptura mea
oarbă statică deplină

adrian frățilă

Cu mult mai sus

„Aceleași străzi ca niște vechi reptile
Domesticite de atîția pași
În șerpuirea căror ești sfiala
Ca-n urmă nici-o rană să nu lași

Din sîngele nepămîntesc de singur
Nu dai culoare măștilor la bal
El suie într-un fel de ierburi sfinte
La umbra căror s-a pierdut Graal

Mut pelerin la porțile cenușii
Uitat printre obiectele de fier
Toiagul nu ajunge niciodată
Cu mult mai sus de unde norii pier

Prin marile depozite de semne
Sub ranița de sticlă deslușit
Călătorești pe-o stea imaginară
De-a cărei strălucire ai orbit".

Cîmp de luptă

„Priviți, acesta e un cîmp de luptă
Priviți-ne cît sîntem de eroi
Priviți — deși privirea voastră-i ruptă —
Priviți cum se retrage cîmpu-n noi

Priviți intens, lăsați-vă în voia
Lentilelor albastre sau căprui
Suiți-vă-n coroane de sequoia
Care-nfrunzesc în țara nimănui

Priviți-ne din față și din spate
Medaliile sfîriind în piept
Priviți aceste răni îmbelșugate
Reglați-vă lentilele. Aștept.

Nu vă mirați că scormonim deodată
Pămîntul : ne e sete,-i lupta-n toi
Dăm sub pămînt de-o pasăre ciudată
Cu mult mai însetată decît noi".

Aceste răni

„Eu sînt un cîmp [illegible] de lupte grele
Aceste răni se mușcă între ele

Privind printr-un ochean de clorofilă
Toți generalii cu [illegible] de milă

Sîngele meu e-o [illegible] mare
Unde lumina-i ripă orbitoare"

n.v. turcu

CUVINTELE

— Eu știu, bunul meu Iftode, că nu ne înțelegem din pricina cuvintelor. Așa că ar fi bine să vorbim mai puțin. Ba chiar foarte puțin, și să rostim numai vorbe mari și serioase.

Iftode tăcu. Pe urmă zise :

— Adică ce vrei să spui ?

— Că ne încurcăm în cuvinte, ne împotmolim în ele și e rău. E foarte rău și urît. Mai ales că sîntem niște tipi deștepți.

— Asta o știe o lume !

— Și-atunci ? Că-mi spunea și prietena mea, zice : „Pe tine cuvintele or să te mănînce, că toată ziua îmi toci creierii că ba că m-ai văzut într-o mașină, că ba ăla nu era fratele meu, că...".

— Deșteaptă, prietena ta !

— Sigur ! Adică ce-ai fi vrut...

— Și pînă la urmă ?

— Pînă la urmă ce ?

— Cu prietena.

— S-a supărat fratele ei pe mine, și mi-a spus într-o zi : „Domnule, dacă nu vezi bine, te fac eu să vezi, înțelegi ?"

— Înțeleg.

— Nu, el mi-a spus mie asta. A trebuit să-mi cer iertare.

— Era și cazul, băiete !

— Partea mai proastă a chestiunii e că nu m-a iertat...

— Cred și eu... Cu toate că poate ar fi trebuit... În fine...

— Da, dar eu eram cel vinovat. Asta e limpede ca lumina zilei.

— Dar un vinovat poate fi iertat, nu ?

— Da, dar ea n-a înțeles asta. Minte de femeie...

— Nu fi biblic.

— Ce să nu fiu ?

— Te gîndești prea departe.

— Ce să fac, păcatul familiei mele.

— Și pătimim din pricina asta, pe nedrept. Că firea omului e una, a omenirii alta. Și pe urmă mai sînt și cuvintele... Iată ! A, ac, aeroplan, aprioric, apud, apostol, apodictic, alienat, alter, altar, amalgam, ambasador, autarhie, abonament, arhanghel...

— Prost.

— Ce e cu acest cuvînt ?

— Afară cu el.

— Și cu el ce facem ?

— Cu care ei ?

— Cu proștii, cum cu care ei...

— Totul e să nu le-o spunem ! Pe ei nu-i interesează cum sînt !

— Cuvîntul e cuvînt. Omul e om.

— Da, dar mai întîi a fost cuvîntul !

— Iar ești biblic !

— Doar n-am spus : „Omul și femeia lui !", ca acolo, deși nu știu de ce se spune așa...

— Pentru că nu există un feminin pentru **om.**

— Ce mai încurcătură !

— Desigur. Dar să nu dramatizăm. Totul e că și femeia e om.

— Așa și așa.

— Să găsim un cuvînt pentru „așa și așa".

— Femeie !

— Fii mai serios ! N-avem timp de pierdut.

— Dacă veneam cu tot ce ne trebuie pe lumea asta, cu toate cuvintele la locul lor, era altceva !

— De-am ști ce să facem cu ce-am venit !

— Te gîndești la...

— La toate !

— Și de-atunci, cum îl văd pe fratele ei mă prefac că nu-l văd și mă grăbesc din ce în ce mai tare.

— Ce spui ?

— Vorbeam de prietena mea.

— [illegible] e fericire curată. Cînd iubești e altceva, n-ai stare...

— Șeful meu e în stare să mă cheme în zori și să mă țină pînă seara pe un scaun în fața lui ca să-mi vorbească despre noile formulare sosite în întreprinderea noastră.

— Scaunul este un obiect important. Au spus-o și alții.

— Oricum, un scaun bun e ceva.

— Dar cum se spune : un scaun cu cap, sau cu scaun la cap ?

— Nu mă pricep la scaune !

— Iar ne încurcăm în cuvinte.

— Cuvintele sînt totul.

— Mare bătaie de cap ne mai dau ! Noroc că Natura a pus ordine pretutindeni. Chiar și în idei.

— Lasă ideile, vorbeam de cuvinte, iar ideile nu sînt cuvinte, ideile sînt scumpe, cuvintele ieftine...

— Să nu ne certăm, am hotărît doar acest lucru.

— Eu hotărăsc.

— Tu hotărăști, el hotărăște, toți hotărîm și așa la infinit...

— Infinitul, altă blestemăție ! Cum poate exista ceva ce nu este finit ?

— Tot finitul la un loc ne dă infinitul.

— Adică tot cuprinsul necuprins ?

— Să nu fim filosofi. E greu !

— Să fim foarte serioși ! La urma urmei, ceartă e un cuvînt trivial.

— Cumplit ! E un cuvînt cumplit. Ceartă, război, războiul punic, războiul celor două roze, războiul cuvintelor...

— De aici ne vin toate !

— E grozav de rău !

În clipa aceea intră șeful celor doi. El strigă din ușă :

— Cine e rău ?

Cei doi tac. E limpede că șeful lor ierarhic a înțeles totul pe dos.

— Dumneavoastră, nici într-un caz, face Iftode.

— Atunci cine ?

— Nimeni, tovarășe șef.

— E și mai grav. Doar nu e toată lumea la fel ! Adică toți sîntem ca pîinea caldă ? Cum te cheamă ?

— Iftode, tovarășe șef. Și Iftode roși ca o fată prinsă cu lecția neînvățată.

— Și ce vorbeați ?

— Cuvinte,... cînd tocmai intrați dumneavoastră, bunul nostru șef, că rău nu pot spune...

— Păi dacă nu poți, de ce mi-o spui ? și șeful se crispa de parcă și-ar fi văzut prietena la braț cu altul.

— Eu, tovarășe șef... se poticni Iftode.

— Eu ! răcni șeful. Atîta știți : eu, eu, și iar eu... Dar eu comand, eu hotărăsc aici !

Ca să nu izbucnească în rîs de neghiobia șefului, prietenul lui Iftode își trase una cu potcoava bocancului drept peste fluierul piciorului stîng și se potoli. Șeful nu.

— Iată unde duce bunătatea mea, zise el. Nu-i nimic, să treci pe la birou, i se adresă el lui Iftode și ieși.

— Stai rău cu cuvintele, i-a spus prietenul după ce au rămas doar ei doi. Scrie mai bine din vreme ce ai de spus și duci scrisoarea unde ai de mers.

— Dar n-am nimic de spus.

— Caută. Nu te lăsa. Spune-i că-i deștept.

— Tu chiar îl crezi un prost ?

— Ți-am mai spus că ești slab în cuvinte !

— Da.

— Atunci scrie cum îți spun eu, scrie că e mai deștept ca toți ceilalți, că ei sînt niște timpiți, că duce o viață sănătoasă, că o să ajungă mare de tot...

. . . .

— La loc, tovarășe Iftode.

— Vă mulțumesc, tovarășe șef.

— Hai să ne jucăm de-a cuvintele, vrei ?

— Dacă vreți dumneavoastră, tovarășe șef !...

— Tun !

— Pardon ?!

— Foamete !

— Ferească Dumnezeu...

— Cutremure, uragane, bombe...

— Bau — bau !...

— Gîndac...

— Detete...

— Glorie, vax, femeie frumoasă, tristețe...

— Absurd !

— Cuvînt nostim ! E grozav ca o blestemăție.

— Depinde.

— De el, sau de noi ?

— De scaun. Statul pe scaun e o absurditate și această absurditate se numește ședință. Or, se știe că Hemingway scria în picioare.

— Important e că n-a scris cu picioarele.

— Se vede că citești cărți !

— Numaidecît, tovarășe șef !...

După două ore Iftode iese la braț cu șeful.

— Ce-ai avut, dom'le, ieri ?

— Ce-am avut ?

— Astăzi ești alt om. Erai netare în cuvinte ?

— Eram.

— Și ? Ce s-a întîmplat ?

— O noapte poate să facă dintr-un om neom și invers.

— Din dumneata ce-a făcut ?

— Un subaltern devotat, tovarășe șef.

— Îți plac vorbele mari !

— Le urăsc. Îmi plac oamenii mari, așa cum sînteți dumneavoastră...

— Cîți copii ai ?

— Opt.

— Știi ce ? Mă bate un gînd.

— Să vă bată sănătos, tovarășe șef !

— Ei bine, mă bate gîndul să te propun subșef de birou în locul lui Poenaru.

Poenaru era după draperie și auzea.

— Fericiții de ei !

— Îți seamănă ?

— Toți, tovarășe șef.

— Trebuie că ești un tată mîndru.

— Mîndru, da, tovarășe șef, dar nu fudul. Sînt aproape fericit.

— La urma urmei Poenaru ăsta nici nu prea-mi inspiră încredere.

— E un măgar adevărat, tovarășe șef !

În clipa aceea draperia căzu peste Poenaru, acoperindu-l.

— Iar a căzut, făcu șeful. Mereu cade.

— Da, tovarășe șef, mereu cade cîte ceva sau cineva... Cineva urcă, cineva cade...

— Ți s-a dezlegat limba, tovarășe Iftode !

— Datorită dumneavoastră, tovarășe șef !

— Ei bine, de mîine vei trece pe scaunul lui Poenaru, care zici că e un măgar, și...

— Și jumătate, tovarășe șef ! Știți ce spune despre dvs. ?

— De unde să știu ? Ce, mie îmi spuneți ceva ?

— Zice că ați fi un geniu, sau cam așa ceva ! Or, se știe că geniile astea sînt un fel de indivizi fără căpătîi, și nebuni pe deasupra...

— Geniu, spui ?

— Da, dar n-am spus-o eu, măgarul de Poenaru a spus-o !

— Mi s-a părut el mie, Poenaru ăsta, că e un funcționar capabil și că... Știi ce ? Ce zici de șeful de birou, de Ionescu ?

— O canalie !

— Așa e ?

— Nici un cuvînt în plus. Poenaru pe lîngă el e un înger...

— Ei, uite că mă bate acum încă un gînd !

— Să vă bată sănătos, tovarășe șef...

— Ai înțeles ?

— Cuvîntul dumneavoastră e mai presus de înțelegerea mea, tovarășe șef. Dar poate că ceva tot bănuiesc eu.

— Și zici că Poenaru...

— Inteligent, duce o viață liniștită, și-a acoperit și ferestrele...

— Le-a zidit ?

— Încă nu, dar zice că așa a făcut unul Proust cînd căuta nu știu ce pierduse el...

— Atunci înseamnă că de mîine, d-ta... înțelegi, Poenaru... înțelegi... Ionescu...

— Înțeleg ! tovarășe șef.

— Dar... nu știi, are cumva păreri proprii ? Ține la părerile lui, Poenaru ăsta ?

— Tot cu prostiile luate de la alții, tovarășe șef. Cum o să țină la ele ?

— Își respectă șeful ?

— Ca pe Dumnezeu.

— Îi plac femeile ?

— I-or fi plăcînd, dar ce folos ?

— Cum, adică, ce folos ?

— Nu-i plac ele, tovarășe șef ! Doar îi știți cum arată !

— În regulă. Atunci, de mîine...

— De mîine, tovarășe șef, de mîine, de mîine...

Și șeful intră satisfăcut în biroul său. Prietenul lui Iftode scoate capul de sub draperie.

— Știam că ești aici, spuse Iftode, și a început să rîdă. Prietenul lui rîse și el. Rîdeau amîndoi cum rîd copiii, de nu se mai puteau stăpîni. Pe urmă, cînd s-au oprit din rîsul lor, s-au privit mult, mult de tot și n-au mai spus nimic, nici un cuvînt....

teatru t

Coriolan

Din punct de vedere contemporan definiția lui Coriolan este următoarea : un militar care nu se pricepe în politică. De altfel, de la legendara sa existență în zorii democrației romane, istoria a avut grijă să-i repete la răstimpuri cazul pînă în zilele noastre. Se știe ce a văzut Shakespeare în eroul scos din Tit Liviu și din Plutarh : un prinț al renașterii, viteaz și integru, în conflict cu plebea pe care o disprețuiește. Poate că noi, astăzi, sîntem îndreptățiți să adoptăm o altă viziune. O viziune pe care scenariul shakespearean ne-o permite. Căci această (penultimă) lucrare dramatică a genialului poet este de o mare ambiguitate iar subiectul este tratat din unghiuri variabile. Jan Kott pune pe seama ambiguității relativa lipsă de popularitate a tragediei, pe care unii au socotit-o totuși o monodramă prea uscată și prea brutală, și tot el face observația fundamentală că poporul este înfățișat din punctul de vedere al lui Coriolan, iar acesta din punct de vedere al poporului. Dificilă situație ! Coriolan deopotrivă erou și trădător, plebea deopotrivă ticăloasă și slabă dar vădind un înalt simț al democrației. Natural, Shakespeare îi ironizează pe plebei pentru ingratitudinea lor față de valorosul general, dar nici eroul tragic nu scapă de un strop de ironie. Cu experiența istorică de pînă acum, noi am putea cu ușurință remarca un fapt, anume că în instabilitatea lor masele populare și tribunii apăra totuși un bun de neprețuit : democrația, în timp ce virtuosul Coriolan are un cusur de neiertat : urăște pînă și formele democratice. Oricît de înfometați, plebeii nu sînt o haită de cerșetori dispuși să îndure orice, ci au mîndrie de cetățeni (chiar așa și sînt numiți de Shakespeare : cetățeni). Conducătorul însă nu se poate abține să nu le batjocorească mîndria. Trufie nu lipsită de urmări, mai ales pentru el. O atitudine mai puțin îngustă, mai elastică (pentru a ne exprima astfel) l-ar fi cruțat de oprobiu și de moarte, iar cetatea (patria !) ar fi scăpat de multe suferințe. Morala e, cum se vede, limpede.

În tentativa pe care o face, de cîțiva ani buni, de a monta spectacole shakespeareane permeabile la actualitate, regizorul Dinu Cernescu adoptă de data asta, în chip paradoxal, o viziune anacronică. În reprezentația de la Teatrul Nottara, plebeii sînt niște estropiați jegoși, de te și miri că le mai dă cineva atenție, că au, adică, puterea de a-l exila pe Coriolan, iar tribunii niște demagogi perfizi, fără nimica sfînt. Unul din cei doi poartă chiar, în chip caricatural, un ghiozdan școlăresc sub braț. Fie. Dar atunci Coriolan cel puțin ar trebui să-i zdrobească prin superbia sa tragică. Ceea ce iarăși nu e cazul, acesta purtîndu-se (măcar) în scena în care își negociază demnitatea de consul ca un fel de ambulant insidios care face ofertă de chewing-gum în zilele noastre. Ori poate regizorul a vrut să exprime derizoriul oricărui conflict de acest fel, păstrînd distanță egală față de cele două părți ?

Marius Robescu

film f

Eboli .

Se pare că filmul „nu-și mai încape în piele" și încearcă să se refugieze în consistența literaturii, în ilustrarea romanelor al căror succes timpul deja l-a verificat, sau la fel de des în ultimul timp, în strălucirea imaginii, în cizelarea ei minuțioasă, în acordarea unei atenții care fac din tema și mesajul filmului, amănunte lipsite de importanță. **Eboli**, filmul lui Francesco Rosi, poate cel mai discutat și admirat film din ultimul timp, de majoritatea presei străine, apelează la ambele refugiuri pe care, după cum spuneam, filmul le caută, pleacă de la roman, de la densitatea lui analitică și urmărește performanțe imagistice. Rezultatul este că **Eboli** a fost considerat un film „ciudat". Și este, desigur, ciudat. Entuziasmul pentru imaginea aproape perfectă și opțiunea pentru vagul și obișnuitul subiect al filmelor italiene (aici un intelectual cu păcate politice în timpul dictaturii fasciste claustrat în provincie) nu fuzionează perfect. Desfășurarea este lentă, neinteresantă, apelînd permanent la ilustrarea arhicunoscutelor ticuri ale vieții de provincie, a ierarhiilor sociale variind între lege și prestanță, a luptei neîncrederii cu sine, pînă la transformarea în încredere a culorii locale (piațeta dintre cîrciuma și biserică) etc. Medicul (Gian Maria Volonte) forțat să nu profeseze, ajunge la pictură, și asta explică și risipa de efecte ale imaginii de pînă în acest moment, căci fiecare secvență tinde spre pictură, spre un tablou ce se vrea grăitor în sine. De fapt **Eboli**, mai mult ca oricare film, vrea să comunice prin imagine, de aceea povestea filmică, propriu-zisă, devine vagă, stereotipă, neimpresionantă. Culoarea și compoziția fiecărei secvențe duc la emoție, dar la o emoție ce ține de efectul artelor plastice. Poate de aceea filmul pare „ciudat". Apoi are loc o revenire, o „escapadă" din dominația imaginii în cea a povestirii morale, eroul revine la medicină, satul a fost cucerit de întreaga sa personalitate, plecarea închide o experiență de viață, o îmbogățire de sentimente și o senzație de regret. Tehnica cinematografică permite astăzi îndeplinirea multor capricii sau proiecte ale imaginii de film. Numeroși cineaști sînt atrași de această latură, pînă acolo că ajung adesea la un joc gratuit de secvențe frumoase, antologice — cum sînt numite, depășite de unele și mai frumoase, tot antologice, pînă ce termenul de apreciere își pierde conținutul. Filmele care îndeplinesc doar ilustrarea cît mai fidelă, ca subiect, a romanelor celebre, riscă să mulțumească numai spiritele nepretențioase și să nemulțumească pe toți cititorii romanelor respective. Echilibrul ar fi ceea ce se așteaptă de la film. **Eboli** a încercat aceasta dar a primit doar calificativul „ciudat". Profunzimea lui trebuie căutată dincolo de întîmplarea povestită, dincolo de impresionantul imaginii. Poate în dificil perceptibila lor linie de întîlnire.

Corina Cristea

televiziune tv

Educația privirii

Cronicarul face de obicei o selecție în programul unei săptămîni, urmărește și reține o emisiune sau cîteva în funcție de însemnătatea și valoarea lor sau în funcție de preferințele, simpatiile și gusturile sale. Pretextul comentariului de față este o rubrică a emisiunii **De la A la infinit.** Tudor Caranfil, critic de film, binecunoscut telespectatorilor prin acel interesant **Dicționar cinematografic** pe care-l alcătuiește, din păcate, doar pentru programul II, a fost invitat să-și explice și să-și argumenteze aprecierea defavorabilă, ca să nu spun negativă, cu privire la filmul **Pe aripile vîntului.** Ceea ce mi se pare a fi demn de reținut este modul în care acest cunoscător al domeniului a înțeles să-și susțină opinia, caracterul aplicat al demonstrației pe care ne-a făcut-o, comentariul la obiect, pe secvența, imagini, detalii decupate din pelicula filmului. În acest fel, comentariul criticului a devenit convingător, greu de respins, argumentele invocate s-au sprijinit elocvent pe imaginile luate ca exemplu. Nu este un secret pentru nimeni că în domeniul filmului, poate mai mult decît în cazul altor arte, există un dezacord între preferințele publicului larg, a marelui public, cum sîntem obișnuiți să spunem, și judecățile critice ale specialiștilor. Dar în blocul acestui public diversificat, eterogen, stratificat și cum mai vrem să-l caracterizăm, mulți dispun de o instrucție estetică elementară și de o experiență artistică limitată, iar cei care pot descifra mecanismul intim al limbajului artistic, mai ales a celui cinematografic, sintetic și aparent accesibil, cei care își pot motiva preferințele și gusturile prin criterii valorice adecvate sînt relativ puțini. Din această situație se naște problema, urgentă azi și oricînd oportună, a educației estetice, a unei educații a privirii și a imaginii vizuale, latură hotărîtoare a dezvoltării conștiinței socialiste, sarcină politică la urma-urmei, de care sînt răspunzători creatorii și criticii, instituțiile de cultură și mijloacele de comunicare în masă. Tudor Caranfil a procedat cum nu se poate mai bine articulînd succesiv imagini din filmul cu pricina și din alte filme, punînd față în față secvențe diferite ca valoare, pentru a exemplifica sărăcia mijloacelor de expresie, caracterul rudimentar al transfigurării artistice, stereotipia și absența originalității într-un film ce s-a bucurat de o audiență uriașă. Acest tip de argumentare a unei judecăți de valoare mi se pare a fi mult mai eficace sub raport educativ decît un comentariu savant și neologistic prin care cîte un orator vrea să ne convingă (la televizor !) că este mare critic într-un domeniu sau altul. Atunci cînd în emisiunile culturale specialiștii sînt invitați să vorbească despre filme, cărți, piese de teatru, expoziții etc. Se cuvine a fi îndemnați să-și ilustreze convingător și expresiv opiniile, să argumenteze **de ce** și **prin ce** este valoroasă sau nu o operă, chiar cu riscul de a sacrifica etapele demonstrației. A flata prostul gust, a-l ignora, sau a-l întreține prin judecăți critice învăluitoare, blînde, constituie un procedeu lipsit de onestitate profesională, o formă de abdicare de la responsabilitatea actului critic.

Grigore Georgiu

nu-şi mai simţea miinile. Respira greu şi inima parca-i bătea în timpane. „De nu mi-ar scăpa toporul din mină, că aşa apropiaţi cum lucram il pot lovi". După citeva minute, Gheorghe se opri şi zise :

„Ştii ce, barbate, imi placi. Opreş-te-te şi tu să respiri, dă-mi toporul şi ia şilerul, că poate ţi-o fi mai uşor. Dacă rezişti aşa o ora eşti salvat. Ai trecut proba cea mai grea. Ca acum toţi sint cu ochii pe tine, deşi nimeni nu te priveşte. Dar după prima oră te lasă în pace şi atunci mai domolim noi ritmul. Pina te inveţi. Ca noi asa lucram. Ei, acum hai să tragem tare". Reincepura. Citeva minute Ionuţ se simţi mai bine. Apoi totul redeveni înfricoşător. Işi simţea pină şi ochii grei, parc-ar sta să-i cadă din orbite. In sfîrşit se hotărî pauză generală de zece minute. Ionuţ se aşeza mai tîrziu tocmai pentru a nu părea chiar obosit. Făcuse o impresie bună. După ce începură iar, se simţi liniştit. Lucrau puţin mai încet pentru că ceilalţi nu le mai dadeau nici o atenţie. Aproape de prinz o intimplare nefericită veni să-i tulbure pe muncitori. Munceau suprapus, interzis de normele N.T.S şi un brad doborit zbură prin aer mai mult decit se aşteptară oamenii şi-l apucă sub el pe Toma. După primele clipe de nedumerire, pricepură ce s-a intimplat. Ciinele ajunsese lingă stăpinul lui şi începuse să urle sfişietor. Cei mai apropiaţi de locul accidentului erau Gheorghe şi Ionuţ care săriră imediat. Ionuţ ajunse primul. Gheorghe vrind să scurteze drumul se impiedică in crengi, alunecă pe un brad şi se rostogoli pină în piriu. Ionuţ văzu că Toma leşinase, era prins sub trunchi dar că o aşchie a trunchiului se sprijinea pe tulpina unui brad tăiat mai demult. Aşchia însă ceda. Fără a sta pe ginduri, intră sub trunchi incercind să-l ţină pină vin ceilalţi. Ciinele însă nu-i lasa să se apropie. Oamenii făcuseră cerc şi incercau toate şiretlicurile. Nimic nu le izbindea. Disperat Ionuţ prinse ciinele de coadă şi-l ţinu. Acesta incepu să latre furios dar nu-l muşcă. Imediat ce-l scoaseră pe Toma şi pe el, trunchiul cazu. Toma nu-şi revenea, dar nu era vizibil nici un semn rău. Cert era că Ionuţ il salvase. Imediat ce Toma deschise ochii ciinele cu o furie renăscută îi indepărtă pe toţi. Ionuţ se aştepta la mulţumiri, la felicitări pentru curajul său, dar nimeni nu zise nimic. Se uitau parcă altfel. Atit. După masa de prinz, care decurse intr-o tăcere desăvirşită, ziua curse liniştit fara incidente.

Din ziua aceea Toma deveni şi mai morocănos. Abia deschidea gura răspunzind monosilabic la orice intrebare. Singurul pentru care manifesta simpatie era Ionuţ. Numai că Toma avea felul lui de a-şi manifesta simpatia. Ii făcea mincare, il ascuţea toporul, intr-o zi se oferi să-i pună coadă la sapin, ceea ce in ochii celorlalţi era un semn de prietenie nemaipomenită, atit de zgircit era Toma cu gesturile sale.

Azor dormea sub pat. Avea acolo amenajat un culcuş confortabil. Oamenii mai făcuseră gălăgie, nu le convenise şi intr-o seară Toma dăduse ciinele afară. Numai că puţin după miezul nopţii un zgomot de geam spart i-a trezit pe toţi. Un om încercase să se apropie de patul lui Toma şi nu se ştie cum a simţit ciinele de a intrat prin geam. Se duşmăneau din tinereţe, dar nimeni nu ştia de ce. Nu se despărţeau aproape niciodată. Se prindeau. Toma s-a trezit imediat şi a apucat să se ferească, iar ciinele i-a sărit omului in git. Pentru că grupurile erau impărţite dinainte n-a fost greu să înceapă bătaia pe intuneric. Ştia fiecare unde are patul celălalt, se cunoşteau pe voce. Cînd in sfirşit a aprins cineva lampa, dormitorul părea devastat. Pină dimineaţa n-a mai dormit nimeni. Doar Azor s-a retras liniştit sub patul lui, după ce drept mulţumire Toma l-a tras zdravăn de urechi. Nici el nu mai ştia de cite ori il salvase ciinele de la astfel de necazuri. Toate acestea i le povestise Gheorghe intr-o pauză de prinz, la vreo trei săptămini de cind lucrau impreună. „Bă Ionuţ, pari baiat de isprava şi sa-mi zici şi tu cum imi zic ceilalţi : Prinţul. Ai văzut, cum facem o pauză, eu dau fuga şi mă spăl pe miini, că şi tata-mi zicea că am stofă de boier, nu de vintură lume cu toporul in raniţă. Şi acum să-ţi spun şi de ce doarme ciinele în cabană : tu m-ai intrebat din prima seară şi eu ţi-am spus că este o istorie lungă pe care ai s-o afli mai tirziu. Azi o să ţi-o spun". Şi ii povestise toate acestea.

La citeva zile, seara, in jurul sobei, in timp ce-şi găteau, Ionuţ observă cum un tinăr pe care ştia că-l cheamă Petre presără in fugă un praf in mincarea lui Toma, dar acesta mincase mai demult, aşa că nu-şi făcu griji. Apoi uită. Mai tirziu Toma goli mincarea din cratiţă intr-o farfurie din care ii da totdeauna lui Azor să mănince. Ciinele incepu să latre refuzind, dar după ce Toma-l mingiie, minca tot. La nici zece minute muri otrăvit. Toma se făcuse palid şi nu putea crede. Se prăbuşea văzind cu ochii. Intr-un tirziu luă ciinele in braţe şi in cămaşă ieşi afară. Era o noapte fără lună. Nimeni n-a inchis ochii. Cind s-a intors spre dimineaţă, Toma era greu de recunoscut. Oamenii işi pipăiau cuţitele. Moartea ciinelui nu putea fi plătită decit cu moarte de om. Aşa credeau toţi. Dar Toma nu mai voia nimic. Incepu să-şi faca bagajele. Avea puţine. Cind ieşi din cabana, doar Ionuţ ieşi după el. Obosit peste masură se sui in pat hotărit să nu meargă la lucru. Era prea mult. Se trezi pe la ora zece şi cabana era pustie. Totul in ordine. Pe patul lui o hirtie cu scrisul lăbărţat şi nesigur. „Am fugit toţi, Ionuţ. Asta este, am fugit. Moartea lui Azor cerea moarte. Şi Toma n-a vrut. El era un om bun, un om care ştie şi poate să se bată pentru bine. De-aia ni se părea nouă că nu era om, ci altceva. Noi am moştenit ura asta de la părinţii noştri şi nu-i ştim cauza, dar se intimplă totdeauna fapte care o fac să izbucnească iar. Ca acum. Grupul se va împrăştia şi nu ne va plăcea să ne amintim unii de alţii. De fapt ei voiau să-l inlăture pe Toma atunci cind a căzut bradul acela. Şi numai tu ai fost vinovat că nu s-a întimplat aşa. Noi sintem muncitori buni, nu greşim cind pravălim copacii. Toma şi-a dat seama primul, dar a crezut că pentru o vreme s-or potoli. Fără să vrei, tu i-ai dat acest soi nou de moarte pe care el nici n-o bănuia. Că Toma va muri din picioare. Şi iartă această scrisoare lungă şi dacă te-oi fi miniat vreodată cu ceva. Noi ne ducem spre soarta noastră. Prinţul". Istovit, Ionuţ adormi iar. După prinz cind veni maistrul il intrebă de ce au plecat oamenii, că n-au vrut să-i spună nimic, iar el zise că nu ştie şi că să-l lase in pace să doarmă. Atunci văzu maistrul că băiatul are temperatură mare şi-l trimise in sat cu o maşină. Două săptămini se zbătu Ionuţ intre viaţă şi moarte, iar doctorii ridicau din umeri neputincioşi. „Nu ştim ce are. Pare sănătos". După ce ieşi din spital, maică-sa nu-l mai recunoscu pe copil. Se făcuse tăcut, muncea fără preget şi fără elan. Vedea uneori un zimbet ciudat pe chipul lui, dar nu-l mai intreba nimic, pentru că se supăra şi începea iar să muncească în duşmanie". „Da — işi spunea el cu glas încet — asta este, asta nu trebuie să uit : Toma mergea pe drum ca un om mai bătrin cu o moarte".

Biblioteca Luceafărul

Nr5 • decembrie '79

Planetă de tînăr

A fi tinăr inseamnă a-i dispreţui pe toţi cei ce nu mai ştiu adolescenţa.

A fi tînăr înseamnă să crezi că lumea şi literatura nu încep cu tine, cel mult cu scriitorii de dinainte şi clasici.

A fi tinăr înseamnă să inţelegi că eşti in primul rînd cititor.

A fi tinăr înseamnă să-ţi iubeşti steaua curajului: mama, satul, ţara.

A fi tinăr înseamnă să ai îndrăzneala supremă şi superbă de a rupe pagina cu gînd neimplinit, de a fura creionul care pedepseşte fraza ce-ai închipuit-o prost.

A fi tinăr inseamnă să crezi că tot ceea ce ai scris astăzi, miine poate fi scris mai bine.

A fi tinăr înseamnă să crezi in revista care ţi-a descoperit crinul simţirii şi a pus in pagina ta sămința speranţei.

Vei ajunge bătrin, scriitor celebru (ţi-o doresc din suflet), dar nu vei uita niciodată revista unde ai debutat.

Ea se numeşte „Luceafărul" şi răsare în dimineţile noastre !

Vă doresc să fiţi la stînga mesei (acolo se scriu paginile bune) şi în fruntea paginii.

FĂNUŞ NEAGU

Biblioteca Luceafărul

9 prozatori

• SABINA DRĂGANEL • CORNELIU IFRIM • ION PRIGOREANU • GHEORGHE BOGORODEA • ANA-MARIA IVAN • ILEANA IOAN • ION LICĂ VULPEŞTI • CARMEN-FRANCESCA BANCIU • GICĂ MIHALACHE

Planetă de tînăr

5 DECEMBRIE '79

Fugise de-o femeie. De asta se afla aici. Și, iată, pasărea asta cenușie ademenindu-l iar către un cuib.

Răstoarnă pe gît paharul cu băutura ce-i plăcea lui Petre. Apoi își trage bereta mai pe ochi.

Un singur semn și va pleca supus în urma ei. O va strînge în brațe. Îi va asculta șoaptele dinaintea somnului.

În locul altui fugar.

ion lică vulpești

CÎNTĂ FIERUL ÎN MÎNA TA

— Și zici că vrei să înveți meseria asta ?

— Care ?

— De strungar, nu vezi care ?

— Eu nu zic nimic, nenea Anghel zice.

— Păi de ce, nenea Anghel ? Și de unde ești nene cu el ?

— Sînt.

— Tu știi cine e ?

— Nenea Anghel. Cine să fie. Nenea Anghel de peste vale, de la [illegible]. Știu că e secretar de partid, dar eu îl știu de nenea Anghel de peste vale. Gîrla trece pe la poarta lui și cînd plouă la munte se umflă și intră berbecește în curte și...

— Bine, bine, zice Vaida și se uită la mîinile lui împrăștiate. Îl adusese Anghel :

— Nea Vaida, marfă nouă, caz special, vezi ce faci.

După lucru meșterul îi arată mătura.

— Ce să fac cu ea ?

— S-o plimbi oleacă pe unde calci.

— Eu ?

auzit, că era aproape, iar părintelui i se umflaseră bojocii, dar tăcerea lui era, de obicei, un da, sau un nu, după situație, și asta nu mai cerea vorbe. Atunci tăcerea tatei însemnase nu, și părintele înțelesese fără să mai zică nimic, că tot degeaba ar fi zis ; că știa, nu era tata omul să-și [illegible] vorba, chiar vorba nerostită a tăcerii, înapoi. Părintele o luă spre gîtuitură și, după puțin timp, i se auziră clocăniturile în gheață.

— Du-te și-i du niște rachiu, îmi zise tata răstit, după vreo jumătate de ceas.

Nu se întunecase cu totul. Copca părintelui Astafei se vedea ca o umbră, cît cercul budanei noastre în care țineam boasca. Cînd îmi auzi pașii și vorba, se grăbi să-și adîncească sculele în apă. Și peștele parcă atîta așteptase, sau poate luase nada din zbor, că părintele smuci de sfoară, iar prin lumina ca o părere [illegible] burta argintie a peștelui, a unei știuci cît brațul întins al tatei. Pădurea fulgeră de un răcnet de om înjunghiat ; era chiotul de bucurie al părintelui, pe care îl mai [illegible] de cînd [illegible] case de lîngă noi, încă de cîteva ori, dar din depărtare sunase altfel, mai puțin grăbit, mai stins, nu ca acum, ca o tăietură de brici.

Mai rămăsei așa un timp să văd cum se repetă minunea. Părintele continua să scoată știuci lungi și cu burțile pline și de fiecare dată răcnea înfiorător, de mă întrebam ce fel de [illegible] care, știam și eu, era [illegible] tăcerii.

Mă întorsei la tata să-i spun ce am văzut, iar din urmă palmele strigătelor mă însoțeau, strepezind aerul înghețat. Aprinserăm cîteva grăunțe de vreascuri și înghițirăm cîte ceva. Semnalele părintelui încetaseră de la un timp, și parcă le simțeam lipsa. La vreun ceas, tata spuse mai mult pentru sine :

— Cred că l-a-nțărcat bălaia popii, de nu mai țipă. Hai să-l înturnăm...

Focul bătea pînă departe, izbindu-se de un perete de întuneric la gîtuitura lacului. Ne apropiarăm, dar nimic nu se mișca în toată pustietatea. Tata luase cu el un fel de făclie făcută dintr-un ciot pe care înfășurase o bucată de cămașă veche muiată în gaz și aprinsă, și tot așa, parcă tiptil, ne apropiarăm de locul unde știam eu că-i copca. Atunci ne cutremurarăm, căci văzurăm o pată neagră și rotundă, ca o coadă de curcan înfoiată peste albul gheței. Era anteriul părintelui Astafei. Lunecase poate, sau se aruncase după vreo știucă zănatecă și

acolo îi prinseseră măruntaiele copcii. Înghețase așa, cu capul în jos și picioarele răschirate. L-am scos cu greutate, cioplind în jurul său gheața ce se prinse[illegible] deja de-o palmă și, la lumina făcliei, îi văzurăm ochii pe jumătate mîncați și însîngerați.

...A doua zi, clopotul bisericii suna surd, așa cum spusese părintele Astafei, ca o amforă îndopată cu nisip, de parcă limba i-ar fi bătut pe dinafară.

— Tu. Nu vrei ? Las-o la mine ! Și o învîrtește el, strînge gunoiul, dă cu smocul de cîrpe pe strung și se șterge pe mîini :

— Gata pentru azi. Ne întîlnim mîine. Matei rămîne în prag.

— Gata, neică. Acasă ! Unde stai ?

— La unchiu'.

— Unde lucrează ?

— Vinde loz în plic.

— Bine. La revedere. Dar nu pleacă. Se întoarce :

— Hai să bem o bere. E cald al dracului.

Intră. Toate mesele ocupate. Matei se vîră într-un colț. Dar în aceeași clipă vine altul cu un braț cu halbe.

— E ocupat, zice.

— Unde scrie ?, întreabă Matei.

— Ai orbul găinilor, nu vezi servieta ?

— Orb ești tu, bă, urechiatule și-i pune mîna în piept. Meșterul se uită și zice domol :

— Acum că vă întîlnirăți aci, hai mai bine să dăm noroc, că-i mai cinstit. Matei slăbește mîna din pieptul mustăciosului. Mustăciosul pleacă și șuieră printre dinți :

— Smecher de la coada vacii. Matei n-aude. Meșterul bea, se [illegible] pe buze.

— Hai !

— Nu. Acum dau eu un rînd, se repede Matei și scoate 25 de lei împăturiți și vechi.

— [illegible], zice meșterul, dar mîine. Ce, mîine nu e zi ? O să fie cald și n-o să ne fie sete ? Nu-i [illegible]. Pleacă.

A doua zi Matei lipsește. Anghel intră în secție.

— N-a venit, tovarășe Anghel.

— Ieri a făcut scandal la berărie. L-a adus miliția. A trebuit să intervin. E îngîmfat și iremediabil, nu-i așa ? Ce zici ?

— N-ar putea să nu fie chiar așa. S-o luăm mai pe-ndelete.

La prînz apare. Intră cu părul lung încurcat la ceafă, cu pantalonii largi, fluturîndu-i ca pe o fustă. Mîini lungi și aere de șmecher.

— Ai venit, Matei ?

— Am venit.

— Foarte bine. Ia dă-mi te rog schița aia. I-o dă.

— Unde-ai fost ?

— Acasă.

— Era bine dacă veneai de dimineață.

— Era, dar dacă n-a fost...

— Nu-i nimic. Ia spune, Matei, ce făceai tu acum la țară ? Matei se gîndește.

— Acum ? E douăsprezece. Mă duceam la cooperativă, beam două romuri, îmi luam un Carpați și mergeam la ea.

— Era frumoasă ?

— Nu, dar îmi place mie.

— Și după aia ?

— Mă duceam la sediu și jucam table.

— Foarte bine, dar ia măsoară, te rog, aici și spune-mi cît e ?

— 16 cu 22.

— Bun. Vezi, rostul trebuie tăiat. Taie-l tu. Matei bagă în priză, cuțitul se rotește și intră în fier. Meșterul se întoarce, face ochii mari, ascultă și tace.

— Ce-i ?

Nu zice nimic, îi face semn să continue. Termină, mașina se oprește și Matei întreabă din nou.

— Ce-a fost ?

— Ce-a fost ? Habar n-ai ce-a fost.

— Ce ?

— N-ai auzit nimic ?

— Nu.

— Cîntă fierul în mîna ta, măi băiete.

— Cîntă ? Cum dracu să cînte un fier ?

— Așa, bine. Ia să-l asculți.

Tac. Matei începe să rîdă.

— Făcuși mata cum am făcut eu cu milițianul din sat. Se tot uita urît la mine și mă amenința că mă bagă la răcoare. N-am zis nimic, pînă m-am îmbătat. L-am întîlnit în poștă și, ce mi-a venit, i-am băgat 25 de bani într-o ureche. Ziceam să-i cadă și lui fisa. M-a îmbrîncit și i-am ars două de-astea ca lopețile. Dar nu s-a lăsat și tot m-a băgat unde a vrut.

— Cît ai stat ?

— Vreo cîteva luni. Noroc că a plecat din comună.

maxilarele frigului, care-o înțepenise. Celălalt mai era mai abrupt. Truța se propti pe picioarele din spate, căzu în genunchi și rămase așa, adulmecînd și aburind gheața. Coborîrăm s-o ușurăm, tata o luă de căpăstru îndemnînd-o cu vorbe blînde, iar părintele și cu mine aburcarăm sania de coadă. În pădurice zăpada era presărată ca făina cînd să-ntinzi aluatul.

— O tăiem prin Grindu Mare — zise părintele — și ne oprim în Poala Fetei.

Acum dansam din nou pe gheața subțire, transparentă, sub care încremeniseră firele de iarbă veștejită, sau de un verde bătrîn. Cînd și cînd, barba tălpilor se poticnea de cîte vreun ciot crescut din smîrcuri și toți icneam fără voie, înfiorîndu-ne. Lacul se ivi pe neașteptate. Nu-l mai recunoșteam ; altfel era vara, cînd îl dibuiam cu barca, printre canale strecurate hoțește și sălcii prăvălite peste capetele noastre. Nu mai erau sau nu se vedeau ulițele acelea de apă, ochiurile plumburoase și pragurile. Totul era întins, dezbrăcat și alb, în afara sălciilor, cu trupurile maronii și zbîrcite, gata-gata să le prindă în gheara crengilor lor, ce-mi păreau niște tentacule uriașe de caracatiță, așa cum văzusem într-o carte cu desene înspăimîntătoare.

Ne oprirăm. Atunci, pentru prima dată în ziua aceea, am simțit că ceva rece mă pătrunde. Dar nu era, precis nu era frigul, ci altceva, poate tăcerea care ne înstrăina și nemișcarea tutului din jur. Luciul lacului se știrbia puțin într-o îngrămădire de copaci decapitați, de acolo promițînd priviri o altă deschidere.

Traserăm lîngă o crăcană scorburoasă, iar tata o deshămă pe Truța punîndu-i sub bot un braț de fîn. Descărcarăm o parte din calabalîc. Părintele mă luă să strîngem crengi și aduserăm cam cît să fi ajuns pentru două căruțe îndesate. Tata stivuia lemnele subțiri în piramide, presărate ici-colo, la marginea lacului și le stropea cu gaz. Nu le aprinse însă, lăsîndu-le așa pentru cazul cînd s-ar fi dat

lupii pe-aproape. Apoi începurăm să săpăm copcile, în locuri dibuite cu chibzuință de părintele Astafei. Gheața era groasă și îndesată, iar la fiecare lovitură de toporîșcă ne feream fețele din stropșeala ascuțită ce se năștea în gaura mereu mai adîncă. La vreun cot, dădurăm de apă și lăsarăm priponele cu blacheuri zburătoare prinse de cîrlige.

Primul trase tata : o mirliță de vreo două litre, dreaptă și lucitoare ca o lama de cuțit. Părintele începu să vorbească mărunt, dar nu înțelegeam ce spune. Din cînd în cînd mai spărgeam gheața, care prindea repede polghiță, acoperind ochiul copcii ca o pleoapă. Într-un ceas, tata și părintele trăseseră vreo șase bucăți de răcilă, iar eu, abia patru. Erau numai știuci, și toate numai pînă-ntr-un kil. Peștele-l simțeam în mînă cînd zvîcnea [illegible], și atunci trăgeam scurt, apoi întins pe luna gheței, pînă i se ivea capul ; îl aruncam deasupra, lăsîndu-l să se zbată puțin, pînă-și pierdea ceva din putere, după care începea treaba cea mai grea, cu scoaterea cîrligului și a blacheului. Dinții erau iuți ca acele și mi se înfigeau în mănușă, sîngerîndu-mi, uneori, degetele. Părintele frămînta fînul sub picioare, iar tata îl întrebă dacă n-a înghețat. [illegible] ca o rugăciune sau ca un blestem, n-am știut și nu știu nici azi.

Ziua se apleca către [illegible] după o regulă știută ; mă ajuta și el, [illegible], care, după ce se zbătea, se aliniau ca semnele pe un răboj. De la un timp, vorbele părintelui începură să se distingă în sudalme iuți :

— Ieși din cristelniță, arhanghelii măii !

Cristelnițele albe ale copcilor se umbreau odată cu lăsarea serii, iar polghița se prindea tot mai repede. Într-un tîrziu, părintele țipă la tata, învinuindu-l, parcă :

— Măi, Costache ! Auzi, Costache ? Asta nu-i pește ! E batjocură, auzi ? Eu mă duc mai după strungă, mergi ?

Tata nu răspunsese, nu că n-ar fi

ioan prigoreanu

BUSUIOC ŞI LEVĂNŢICĂ

„rămin eu aici, am eu grijă, voi duceţi-vă la ale voastre !", îşi trăsese Nicu Leonte pantalonii cei noi, după ce se bărbierise şi se parfumase, „rămin eu, vedeţi-vă de treabă !", îşi pusese el bluza albastră, cumpărată cu o lună în urmă, „numai să vă purtaţi ca oamenii şi să nu căutaţi scandal din te miri ce", îi privise el în ochi pe cei doi flăcăi, Aurel Ghimpu şi Ştefan Soare, cu care locuia în vagonul şantierului de construcţii de locuinţe, cu care se obişnuise, pentru că înălţaseră multe blocuri împreună şi despre care n-ar fi vrut să audă vreo vorbă rea, i-ar fi părut rău să-i ştie arătaţi cu degetul de ceilalţi muncitori, în cea mai mare parte tot tineri ca şi ei, „luaţi cîte un păhărel, fac eu cinste !", le turnase el din sticla de coniac pe care şi-o luase de dimineaţă, dar văzind că cei doi nu prea voiau, „hai, luaţi, nu vă tot uitaţi cu coada ochiului !".

Deschisese larg uşa, se bucura că ploaia încetase şi că după amiază se putea arăta soarele, la drept vorbind, nu mai văzuse de mult timp soarele. De mai bine de două săptămini, înota prin noroiul care i se strecurase pînă şi în suflet. I se luminau ochii la gîndul că va fi mai bine, mai senin, că poate ieşi din plictiseala şi din năduful de pînă atunci, îi era lehamite de mersul acela de melc, lucrările se împotmoliseră, oamenii se descurcau greu, cind nu turna cu găleata, era un frig de-ţi suflai în degete, deşi trecuseră de jumătatea lui aprilie, tot şantierul scirţiia din încheieturile ruginite de ploaie şi de vreme rea, deveniseră urzuzi şi nervoşi, se supărau din te miri ce.

Macaraua despică norii, alături, rece şi plină de noroi, pînă şi pe capătul braţului, sus, unde noaptea clipea becul, pînă şi acolo zăcea un zmoc de tină, cum ajunsese acolo, cine să-l fi pus, nu se prea pricepea Nicu Leonte să înţeleagă.

Şi-a luat o ladă, după ce Aurel şi Ştefan plecaseră, a pus-o jos, în faţa uşii deschise, a stat o vreme în picioare uitîndu-se nicăieri, apoi s-a aşezat, şi-a aprins o ţigara şi nu s-a mai gîndit la nimic.

În dreapta, se ridica, ud şi proaspăt, pînă la etajul trei, blocul cu şase scări

Femeile o vor iscodi din nou. Vor afla. Îi vor cere socoteală pentru anii în care îi respectaseră suferinţa şi munca peste putere, iar ea ascunsese un gol. Un tremur îi zguduia trupul, ca atunci cind ţinea mina pe fierăstrău. Lemnul primea greu metalul în carnea lui şi-şi închipuise odată că buştenii s-ar despica mai uşor dacă i-ar atinge doar cu palma, pătrunzind de-a lungul fibrelor, fiindcă miinile omeneşti erau mai uşoare şi mai înrudite cu lemnul în alcătuirea lor şi n-ar fi durut.

De cind pe bărbatul ei îl lovise fierăstrăul recunoştea în fiecare buştean o rudă, iar ea se simţea un nemernic, plătit să ucidă,

Nu mai indura tremurul ăsta care-o cuprindea aiurea, parcă seva scîndurii moarte ar fi venit s-o bintuie şi să-i amintească vibraţia ultimei clipe de lemn viu, strivite sub mina ce purta fierăstrăul. Tremura de parcă i-ar fi pus cineva ierburi descîntate în aşternut şi rădăcinile lor uscate s-ar fi trezit, încolăcindu-i fruntea, ca şi cum trupul ei s-ar fi aflat de-acuma sub pămint.

Ţişni în stradă, dînd uşa de perete. Să intre cine vrea şi să vadă ! Era zi de tîrg, se încurcă în coşuri, iar sub cele răsturnate dezveli sudalme şi blesteme, colcăind, ca viermii de pămint. Părăsit de mintea aburită, trupul ei rătăcea. Ş' deodată se opri. Mirosul fructelor de pădure pluti în ea. Gustul lor acrişor îi tăie pînza de pe ochi în fîşii. Cumpără un cornet de agrişe şi-l mîncă.

A doua zi, în birt intră un străin. După cum purta pălăria părea nemulţumit de fruntea lui, dar mîndru să-şi arate ceafa. Cămaşa foarte albă te făcea să bănuieşti că-n urmă vine şi-o femeie, întrebînd de el.

Nimeni din oraş nu-şi amintea să-l fi văzut pînă atunci.

Kira îl măsură şi el uimit, căci era luni, cînd orice circiumar se odihneşte. Vorbiră amîndoi un timp dar nu aduse de băut.

Spre prînz, cei doi bărbaţi îşi strînseră peste tejghea un braţ. Kira dispăru în spate revenind cu o cocuţă de postav. Străinul ceru foarfecă şi aţă de cusut şi singur îşi lărgi la umeri haina. Albastru-i venea bine. Începu să şteargă mesele din birt.

— Lasă. De mîine. Azi e luni. Du-te să vezi şi tu oraşul. Sau culcă-te, dac-ai venit trudit.

Firma rămase neschimbată. Deşi în haina noului chelner era un om întreg. Că nu semăna cu cel din anunţ, nu-i mai ceru lui Kira nimeni socoteală. Cristea le plăcea. Se bucurau să-i vadă trupul sănătos, de parc-ar fi scăpat dintr-o încercare mare, de unde toţi se aşteptau să vină şchiopătînd sau fără un picior. Pe Petre îl uitară.

Doar că-ntr-o seară, cînd Kira îşi ungea năvoadele, temător că aerul le-ar putea face mai rău decît apa sărată, o pasăre cenuşie se strecură înăuntru. Mirta, în veşmîntul ei de doliu obosit, zbură oarbă printre mese, oprindu-se doar în faţa lui Cristea. Bărbatul fluiera încet în spatele barului, ştergînd paharele.

Parc-ar lustrui nişte ghete, gîndi Mirta, văzînd că ţine pînza înfăşurată peste palmă iar cealaltă mînă adîncită în pahar, ca în golul unui pantof.

Cristea nu se uită la ea, dar degetele lui rotiră cîrpa mai uşor. O întrebă dacă vrea de băut. Femeia clătină mărunt din cap.

— Vreau să-mi spui pe unde ai călătorit, vorbi ea liniştită.

Cristea îşi privi în fugă pieptul costumului de marinar. Poate femeia nu cunoştea anunţul, crezîndu-l navigator adevărat. O fi străină şi ea. O pasăre cenuşie, întrebînd altă pasăre, peste ce ţinuturi [illegible]

Umplu două păhărele cu rom.

— Nu te-ai schimbat, rosteşte Mirta. Îa spune, piciorul cum l-ai pus la loc ? Nici nu se mai cunoaşte.

Lucrătorul cel nou se simte tulburat. Deşi fiorul care îl străbate caută în el trupul unui necunoscut. Dar Cristea se învoieşte să-l simtă, ca şi cum ar fi el acela.

— Rău ai făcut. Dar n-are nimic. A trecut. Oi fi avut şi tu dreptatea ta. Unii mai abuzează.

Şi Matei se repezi spre el :

— Meştere, îmi vine să te pup.

— De ce ?

— Nu mi-a spus nimeni aşa ceva.

— Păi dacă îţi vine, pupă-mă !

Şi-l pupă.

În ziua următoare veni portarul.

— Cine e Pamfilie Matei ?

— Eu, zise.

— Te caută cineva. I-am spus să aştepte după program, dar zice că-i ceva urgent.

Matei se uită la meşter.

— Du-te, dacă-i urgent.

Se duce şi dus a fost. N-a mai venit trei zile.

— Cine era ?, întreabă meşterul pe portar.

— Una tinerică, slabă. De la ţară, în tot cazu.

După trei zile intră în secţie. Tăcut Meşterul, ca şi cum nici n-ar fi lipsit, îi zice :

— Şublerul e acolo ?.

— Este

I-l dă. Apoi Matei :

— Meştere, e un timp la ţară, că-ţi vine să zbori.

— Adica ?.

— Adică a plouat, şi merg toate bine şi grîul şi pomii şi toate.

— De unde ştii ?

— Păi, am fost că a venit Ileana.

— E drăguţa Ileana, te însori cu ea ?.

— Nu, că e măritată şi are patru copii.

— Şi atunci ?.

— Am despărţit-o de-al ei, că era un motofol al dracului şi ea trăieşte cu mine. Ce zici, meştere, de chestia asta ?.

— Ştiu eu ?. Daca tu crezi că e bine aşa, aşa fă !.

— Bine nu prea e, că ea salariu' n-are — eu, eu...

— Bine că mi-aduseşi aminte. Ieri am luat salariul, n-ai fost aici. Te-am trecut şi pe ţine. Ia-ţi colea dreptul.

Şi-i întinse două sute de lei. Matei se înroşi, întinse mîna, se uită la el şi zise :

— Hai, Meştere, spune-mi ce să fac ?.

— Ce să faci ?.

— Cu femeia asta.

— Ţi-am spus. Cum crezi tu că e bine.

— Păi, eu aş crede că trebuie s-o las la motofolul ei.

— Bine ai crede. Las-o !.

Tăcură şi Matei trecu din nou la strung.

— Cum ziceai, Meştere, cu fierul ?.

— Tu n-auzi ?. Ai o mînă de-ţi cîntă fierul în ea.

— Chiar aşa ?

— Chiar.

Apoi trecu pe lîngă el un coleg, cu care se împrietenise.

— Pandele, sa mă aştepţi, că mergem la o bere. Fac eu cinste. Am luat salariu'.

Celălalt se miră :

— Ai luat salariul ?.

— Da, ieri. M-a trecut nea Vasile cu două sute.

— Cum ai luat salariul ? Ieri n-a fost zi de salariu.

— Nu ?

— Nu. Dar dacă vrei să bem o bere, ca la o adica dau şi eu.

Peste cîteva zile la poartă apăru din nou femeia de la ţară.

— Pamfilie Matei, eşti aşteptat după program.

— Cine, tot ea ?

— Tot.

— Măi, nene, spune-i te rog că Pamfilie Matei nu mai lucrează aici şi că a spus că dacă-l mai caută, să se întoarcă la bărbatul ei şi la copii ei. Aşa să-i spui, zise Matei.

— Ba o prinde, cum îţi spun eu ; uite, la mal apa nu se mai zbate. Asta-i semn c-a început s-o prindă.

Şi, ca să-l convingă, părintele aruncă sub buza malului, o pietricica, care nu se cufundă, ci sună, de parcă ar fi lovit un geam.

— O prinde, auzi ? O prinde ; fără sloiuri, ci aşa, lin.

Mai băturăm malul pînă în dreptul morii cînd simţirăm că gerul ne sufocă. Dunărea îngheţa, se vedea acum bine pojghiţa întinzîndu-se perfid către mijloc.

— Măi Costache, mîine-ai să te plîngi că n-ai butoaie de-ajuns, auzi ?

— Chiar ?

— Chiar !

— Şi de unde ştii că gerul se va iuţi aşa tare ?

— Se şi vede, măi Costache, se simte. Dar asta încă n-ar fi nimic, să zicem că m-aş putea înşela. Cu clopotul însă, nu. Clopotul nu m-a-nşelat niciodată. De trei ori l-am auzit sunînd aşa, iar noaptea Dunărea a fost piatră. Auzi ? Piatră !

— Ce clopot, măi...

— **Cum**, ce clopot ? Ori ţi-a-ngheţat gerul mintea ? Cîte clopote am ?

— Unul

— Şi nu l-ai auzit ?

— Cum sa nu-l aud, că parcă-mi suna-n cap, cînd îl trage.

— Nu, măi Costache, aseară, vreau să zic.

— L-am auzit şi-aseară.

— Ei, şi n-a sunat ca acum trei ani ? Măi, tu nu mai ai ţinere de minte ?

— Ceva-ceva, mai am...

— La fel a sunat, auzi ? La fel : a amforă-ndopată cu nisip. Şi parcă limba îl lovea pe dinafară, nu pe dinăuntru. Aşa sună doar cînd vine ger aprig. Ştiu bine asta.

Cînd ne despărţirăm, în poarta bisericii, care era gard-în-gard cu casa noastră, părintele îi mai spuse tatei, şoptit :

— Să pregăteşti sania ! Înainte de prînz, pleeam !

Luna rînjea, proţăpită în umărul pronaosului, iar aşchiile subţiri de gheaţă, ce coborau din cer, o pistruiau des.

...Tălpile săniei, late cît traversele de cale ferată, se lipiră o clipă de pielea gheţei, apoi dansarăm într-o parte şi-n alta pînă ce Truţa, sforăind nervoasă şi scoţînd rotocoale de aburi pe nări, îşi luă avînt către mijlocul fluviului. Dinspre Cotul Pisicii se vedeau cîteva sănii, ca nişte melci, încărcate cu lemne. Gerul era aprig, dar nu-l simţeam decît pînă la rădăcina nasului, unde ţineam aerul o clipă, înainte de a-l trage în piept. Eram încotoşmănaţi cu cojoace groase, iar picioarele le înfăşurasem de miel. Peste cojoc, părintele Astafei îşi pusese anteriul negru de care nu se despărţea niciodată, şi-mi veni în gînd că seamănă cu o cioară zburlită de vînt. Aveam cu noi două puşti de vînătoare, cîte-o toporişcă, o tinichea cu gaz ţuică, două vedre de vin, iar de mîncare, slănină, o funie de usturoi şi cîteva duble de pîine

Apa îngheţase neted, de parcă cineva ar fi oprit-o în loc, încleştînd apoi

CUPRINS

3 Sabina Drăgănel : **„Ilustrații pentru o poveste"**

5 Corneliu Ifrim: **„Gerul"**

10 Ioan Prigoreanu : **„Busuioc și levănțică"**

14 Gheorghe Bogorodea: **„Fuga"**

18 Ana-Maria Ivan: **„Privind sus, spre crengile pomului"**

20 Ileana Ioan: **„Pasărea cenușie"**

24 Ion Lică Vulpești: **„Cîntă fierul în mina ta"**

27 Carmen-Francesca Banciu : **„Cina"**

30 Gică Mihalache : **„Fulgerul"**

Ilustrații de Sabin Ștefănuță

cat așa că se intoarse acasă zgribulit de frig, se intoarse acasă cu mîinile înghetate și obrajii arzînd și nasul roșu ; simțea frigul ca pe o lama de cuțit înfiptă în spate : un copil mic și mucos, înlemnit de frig, cu o sanie după el și în sanie cu o dorința zgribulita și ea și în dorința aceea cu o nedumerire : de ce nu putuse sta mai mult pe deal ? Lui de ce i se facuse frig și celorlalți nu ? de trebuise să se întoarcă singur acasă : un copil slab și mucos și aiurit de frigul de-i tăia suflarea, tragînd în urma lui o sanie prea mică pentru atîtea deznădejdi și nedumeriri chircite de gerul năprasnic. Se gîndi ca mîine daca va fi la fel nu va mai ieși din casă, dar a doua zi zapada îl îmbie cu atîtea promisiuni împăcuitoare, cu atîtea rugăminți insistente încît nu putu rezista acelei chemări tînguitoare și vesele în același timp și-și luă sania și merse pe deal și iar i se făcu frig după nici două coboriri, parcă mai frig ca ieri și parcă mult mai repede, ca și cum tot temindu-se ca nu va putea rezista nu făcuse decît să stîrnească furia rece și tăioasă a gerului, alungîndu-l acasa. Statu un timp la poalele derdelușului și-i privi atent pe ceilalți copii, observînd că toți au fulare la gît, toți în afara lui așa ca atunci cînd ajunse acasa îi spuse maica-sa să-i cumpere și lui un fular. „La ce-ți mai trebuie fular, întrebă mama cu gîndurile aiurea, nu ai destule pe tine ?" Și uită de asta un timp, însă nu putu scăpa de smîrcaiala și rugămințile copilului zile de-a rîndul și în cele din urmă îi aduse un fular mare și frumos pe care i-l lega la gît să nu-l piarda cu zbenguiala lui și să-i țină cît mai cald.

Urca la deal singur, luînd-o înaintea celorlalți, simțind fularul cald și pufos în jurul gîtului și senzația aceea de moliciune felină îi crea o bucurie imensă, aproape insuportabilă, o stare euforică în care pierduse contactul cu lumea, plutind lent prin văzduh ; dacă ar fi fost mai mare și-ar fi temperat avalanșa, și-ar fi ținut în frîu erupția aceea de exuberanță și plenitudine, dar era prea mic și prea neștiutor și se lăsă în stăpînirea ei : un copil slab și mucos plutind ca o coajă de portocală pe oceanul unei bucurii necuprinse și de nedescris, chiuind și zburdind de fericire fără să mai ia în seamă trîntele și răsturnările prin șanțuri și hîrtoape în care cîte un strop de zapadă se strecura pe nesimțite pe sub guler și mîneci, puțin cîte puțin, dar el se înveselea tot mai tare, rîzînd, scuturîndu-se. astăzi voia să stea mai mult ca toți, pînă nu mai rămîne nimeni, să se bucure cît mai mult și să se răzbune într-un fel pe zilele pierdute, așa că pe la mijlocul după-amiezii cînd simți prima dată o răceală ușoara la spate își strînse mai bine fularul continuînd să zburde și să țipe nepăsător, simțind de fiecare dată la atingerea fularului aceeași bucurie aproape insuportabilă ce-i purta ca un fulg pe deasupra uitării și fularul se stringea tot mai tare pe gîtul slab și fragil, pe deal mai rămăsesera cîțiva copii și afară începuse să se întunece. fularul se stringea tot mai tare pe gîtul subțire ca o trestie, nu mai era nimeni în jur și începuse să ningă peste copilul căzut într-o groapă la marginea pădurii : un copil mic și mucos pe un cîmp alb, acoperit de sentimente albe și un fular șerpuind printre gînduri la fel de albe.

ana-maria ivan

PRIVIND SUS, SPRE CRENGILE POMULUI

bunicul stătea în fotoliul de lîngă sobă, în umbra aruncată de draperia lungă, de plus vișiniu. Nu era un bunic prea bătrîn, adică mosnegelul cumsecade, cu părul alb și cu ochelari. Nu. Era înalt, din cînd în cînd mai purta și ochelari cu rama de bară, dar așa numai pentru că era la modă și, la urma-urmei, trebuia să intre și el în rîndul bunicilor. Și simțea astă mai ales cînd fetița care alerga cu un avîon în mînă dintr-un colț în altul al camerei se mai oprea în fața lui, privindu-l copilărește drept în ochi, pînă cînd observă absentă acesteș întrebare : „Bunicule, cu cînd o să fiu la liceu ?".

Atunci bunicul o lua și o ducea în parcul care avea în mijloc o fîntînă arteziană ; și o ducea acolo mai ales toamna, cînd mozaicul din jurul fîntînii se unea și devenea ca de oglindă, iar pe el începea să se îlpească frunzele descompuse, schelete-le verdeții de astă-vară. Fetița începea să alerge în jurul izbucnirii de apă, ca într-o horă în care nu mai dansa nimeni altcineva în afară de ea. Pentru că lumea el excludea întrusul, adică orice element care se despărțea de mica el persoană fizică. Între timp, bunicul se așeza pe bancă și nu o scăpa din ochi, pentru că ea era o fetiță foarte mică și tîrăvă care putea oricînd să dispară sub ploaia de frunze.

Din cînd în cînd mai apărea cîte un căței ciufulit și atunci, cu pulpă teamă, încerdere și privindu-se ochi în ochi, fetița și animalul se apropiau, încet-încet ; ea, cu ochii mărîți, cu tot trupul în alertă, el înmîntînd cu privirea sticloasă, plină de temeri. Apoi adîncea vîrful degetelor întîi, prin care se strecura așa, un sol de căldură amestecată cu multă milă pentru biana udă, de pe care norocul picura la fiecare mișcare și pentru urechea dreaptă care era de obicei scăldată după bătaia de ațe-noapte.

muntelui pentru banii ăștia. Am făcut not proba într-o zi și nu se mentă. Și pe deasupra ne-au mai tăiat și sporul de izolare, și pe cel de loc periculos. Dacă n-am fi stat tot anul ne lăsau sporul de izolare, dar așa i-am învățat cu nărav pe cei de la sector. Și dacă am fi avut accident mortal ne rămînea și sporul de periculozitate. Dar așa ce loc periculos e acolo unde nu moare nimeni timp de aproape un an ? Și după șase luni au început să ne taie și din banii pe procese tehnologice, dar mai stăm vreo două trei luni și placăm. Or să vadă ei că n-or să mai facă planul și pînă nu vor mări iar sumele n-o să lucreze nimeni atît, că e și rău și rău. Uf, hai să stăm puțin să tragem o țigară, că am ostenit. Am trecut de jumătatea drumului. Mai avem cam zece minute de mers. Mă mir că te-al putut line de mine, toți zic că merg prea repede. Și că vorbesc mult. Dar și muncesc mult. Unde spuneai c-ai lucrat ? „La Furnica". „În vîrful acela am lucrat și eu acum trei ani și am dormit într-un grajd de cai o iarnă întreagă. A fost groaznic dar au legit bani. Apoi, noi muncitorii fostei rămînem la pictoare și la mîini. Cum se fac mălțiții hoți, sau cel de la sector, plecăm. Pe noi nu ne mai respectă nimeni dacă ne legăm cu sufletul de un loc anume. Încep să ne ture lar noi nu ne prlcepem la legi și atunci plecăm. Pe vălea astă am lucrat la nouă mălțiți și gîm toate zonele unde sînt tăiert de brad. Ne-am înțăgat aproape de pisuri, nu putem sta la poale. Tata zice că noi sîntem ca vulturii. Dar mie nu mi se pare așa. Ay lucra bucuros la noi pe valea Izei la Tobrica. Am adunat cu chiu cu vai opt clase și m-ar angaja. Dar n-am curaj să-i spun tatei, că-l văd cum tremură de bucurie cînd ne întoarcem cu mașinile în pădure după ce ne facem treburile de acasă și atunci parcă mă prinde și pe mine bătia lui. și uit. Acum hai, că stăturăm cam mult și-o să se uite strîmb la noi. Lucrăm toți pe-o mînă. Cîștigul total se împarte egal la toată lumea fără excepție. De azi și tu ești în grupa noastră deși nu ești de-al nostru. Aya am hotărît noi aseara. Că maistrul zicea să te plătească aparte. Dar te-ar cam jumuli de bani și tata zicea că dacă azi lucrezi bine, mîine poți să ți stai, nu se supără nimeni. La noi contează și cît vrei să muncești. Noi ți-om. Acum ne odihnim cînci minute și începem". Se lăsara pe cetină întunzîndu-se spate. După aceea începură să lucreze într-un ritm drăcesc. Abia trecuseră cincisprezece minute și în tot. „Azi tu lucrezi cu mine. Să te ții bine că aya cum lucrezi, aya o să se uite la tine. Mîine poți să ai fetă dacă azi lucrezi bine, mîine poți să ți stai, nu se supără nimeni. La noi contează și cît vrei să muncești. Noi ți-nem seama de astă cînd ne uităm la om. Acum ne odihnim cînci minute și începem". Se lăsara pe cetină întunzîndu-se spate. După aceea începură să lucreze într-un ritm drăcesc. Abia trecuseră cincisprezece minute și

— Mirta ! strigă deodată o femeie arătînd spre un geam și năluca dispăru, dar aburi îndată altul. Ne dă tîrcoale. adăuga femeia în șoapta.

— De ce n-a intrat să petreacă cu noi ? întrebă prea tare o femeie tînără, venită de curind în oraș.

— Nu-i sta gîndul la muzică și dans, i se răspunse aspru. Are de îngrijit un barbat.

— Și noi ni-i îngrijim, trîmbița femeia.

Fu rîndul lui Kira să le afle tainele Povesteau pentru el și nu pentru venita aceea lătrătoare și mîndră. cu care nu semănau.

Barbatul Mirtei lucrase cu el la fabrica de cherestea. Înainte de-a intra la gater, trecea de obicei să dea bineţe circiumarului și goleau impreuna un păhărel cu rom. Cinsteau ziua care începe, chemau norocul și, frățește, și-l împărțeau. Și cind mîna lui Petre șovăi pe fierăstrăul electric scăpîndu-l în picior, se dovedi că nici circiumarul nu luase mai mult din noroc, rămînînd pînă la capăt un frate curat : nimeni, din ziua aceea. nu-i mai intră în birt. Un timp, circiumarul îi mai așteptă Apoi trase obloanele și căută tremurînd într-un sertar, încetînd să mai rîvnească vreun zîmbet de la oameni sau de la vreo dimineață. Petre nu mai putu să lucreze, iar Mirta îl ţinu ascuns, trudind pentru doi.

— Kira, strigă deodată Gherghina, de parcă vocea femeii-trîmbiță l-ar fi fost trecută ca o sticlă de băutura, ăsta-i omul de care ai nevoie pentru hainele de marinar pe care le-ai adus.

Cu obrajii aprinși din vin și căldură femeile se risipiră spre casa Mirtei să-i scoată barbatul din ascunziș, să lucreze la Kira în birt.

Bătură în obloane care de prea multă uscăciune plesniră. Dar Mirta nu apăru. Bătură în pereți, dar casa rămînea neînduplecată, ca o pasăre moartă, trasă de aripi, în speranța că va zbura. Și deodată ușa se deschise singură și o văzură în prag, încruntată, cu brațele la piept, ca niște șipci bătute în cuie, peste un geam astupat.

— Ei, Mirta, cit mai ai de gînd să hrănești un trîntor, o întărîtară ele.

— Lăsați-l în pace, nu poate munci, le-o tăie scurt.

— Vrem să-i vorbim, se legănară femeile de braț. Ce-l tot ascunzi ? Vrem să-i spunem cum ostenești tu ca să-l ții. Vrem să afle că la Kira este de lucru pentru el.

— Știu și eu să citesc. Pot să-l spun

— Dar nu vrei, se răstiră ele De-atîția ani îl tot înăbuși cu spaima și îndoiala ta. Alţii mai năpăstuiți ca el s-au întors.

— Petre nu poate lucra într-un birt, rămase ea neclintită.

— N-o să-l zorim să ne servească iute, lasă-ne să-l lămurim.

Femeile se îmbulziră, gata s-o rastoarne.

— Plecați, șuieră Mirta cu ochi bulbucați, simțind că nu le mai ține piept. Vă făgăduiesc c-am să-l înduplec eu.

Potolite, femeile se împrăștiară spre case, lacome de somn. Continuară să se viseze în rochiile lor, abia dezbracate. Doar Mirta, după ușa zăvorită, înconjura pereții cu palmele goale, apăsîndu-le tot mai tare în var, pînă se înroșiră, ca pleoapele, de plîns.

Nu-i mai acoperea cu scoarțe. De ani de zile pereții ei îngrădeau numai pustiul. Bărbatul îi dispăruse fără urmă și ea și-l cerea zidurilor, ca și cum prin ele s-ar fi topit. Cu căldura palmelor încerca să trezească sufletul lor de căramidă, pe care l-ar fi putut îndupleca. Noaptea, Mirta înconjura birtul, cautîndu-l și în pereții lui.

Cînd intra la fabrică femeile se uitau lung la mîinile ei, bănuind că-și lua acasa să spele pentru lumea din tîrg, taindu-și din somn. Credeau că se zbate să-și țină bărbatul, cînd ea doar îl căuta.

la care lucra echipa lui. Găurile ferestrelor și ușilor clipeau tacute în amurgul rece năclăit de nouri și amenințat din nou de ploaie. Lîngă bloc, stivuite, ude și ele, mirosind a ciment proaspăt, plăcile de prefabricate, pereții pe care urmau să-i așeze a doua zi, și a treia și în continuare, cu macaraua, pînă ce terminau cele patru etaje de-a lungul celor șase scări, iar mai către pîlcul de cireși și nuci — fusese o livadă înainte de demolare — încremeneau din seara trecută trailerul și tractorul cu vopseaua roșie jerpelită, ca o floare de mac cu petalele smulse.

Dincolo de livadă, se ridicau blocurile terminate, întunecate în amurgul de aprilie, Nicu Leonte le mătura cu privirile. mulțumit, „au făcut treabă bună cei din echipa lui Stavăr", Stan Stavar, butucul cu mustăți, țiganul cu pumn pneumatic, care vorbea o dată în zi, cobora ultimul de pe bloc, seara, îți frîngea degetele dacă dădeai noroc cu el, și te spăla cu lumină de fulgere negre, daca-i cotrobăiai prin suflet

„Seamănă cu dealurile de dincolo de rîu, mîncate de surpătură și drepte de parcă le-ar fi moștenit cineva !", își mai aprinse Nicu Leonte o țigară.

În stînga echipa lui Panait Ilie urma să ridice macaraua care zăcea culcată, adusă cu o zi în urmă. Turnaseră numai fundația blocului cu zece etaje și urmau să înceapă înălțarea nivelelor.

Nicu Leonte își petrecu mîna lui enormă, numai așchii de unghii și de bătături, și-o lunecă aspru peste barba rasă și peste stuful mustății îngălbenite de nicotină, clipoci din pleoape, se ridică, privi iarăși către nicăieri, „da repede a mai trecut și după amiaza de astăzi", intră în vagon, luă cartea care-l aștepta cu aripile frînte pe colțul patului, o frunzări, fără chef de lectură, o închise, o cuprinse cu grijă între palme, cu și cum ar fi ocrotit un pui de pasare rară, cu penele fragede și cu pieptul zvîcnindu-i fierbinte și temător, o așeză pe raftul închipuit din patru cofraje sprijinite unele de altele, prinse cu niște cuie mari lîngă perete, și ieși din nou în pragul vagonului, privind către învălmășeala tulbure și vînătă care sufoca apusul.

Pe Aurel îl cunoscuse cu șase luni în urmă cînd l-a scos murat și abia suflînd din noroiul pînă la gît al gropii scobite proaspăt pentru fundație. Se aflau pe celălalt șantier, de pe care abia veniseră, mai rămăseseră de înălțat patru blocuri, fiecare echipă cîte unul, era pe la mijlocul lui noiembrie, noroiul frămîntat în timpul zilei clipocea amețit spre seară, cînd liniștea cobora de pe brațele macaralelor pe umerii și pe fețele muncitorilor, noroiul vîscos și rece înmărmurea în timpul nopții, adunînd bruma strălucitoare care cădea din înalt, prindea o pojghiță de ghiață înșelătoare și cenușie.

Aurel Ghimpu venise pe șantier de vreo cîteva zile, dar el, Leonte, aproape că nu-l băgase în seamă, nu se prea omora el să-și piardă timpul cu toți neisprăviții care veneau, stăteau ce stăteau, nu mai mult de o săptămînă, și plecau de unde veneau, sau poate mai rău, plecau aiurea, să frămînte caldarîmul străzilor și să dea de lucru altora, nu-și risipea Leonte bunătatea de timp pentru ca să se uite în gura lor, pentru că mai mult flecăreau, leneveau, se înjurau și se scuipau decît lucrau ; dacă-și răcea gura, o făcea ca să le aducă aminte că au venit pe șantier să pună osul la treabă, nu să umble după cai verzi pe pereți : venise Aurel Ghimpu doar de cîteva zile, dar el, Leonte, nu-l prea băgase în seamă. cum îi băga, vrînd nevrînd pe ceilalți, nu-l auzea gura, nu-l cunoștea după glas ca pe alții, căci băiatul tăcea și lucra, nu se desprindea din locul în care-l trimiteai, trăgea voinicește, așa, pirpiriu cum era, se spetea cît ceilalți toți, gălăgioși, la un loc, era sigur că din cauza asta, el, Leonte, nu-l prea observase pe Aurel.

În dimineața aceea, Aurel Ghimpu căra niște cofraje — făcea parte din altă echipă, a unuia, Lupu, care a plecat pe alt șantier, și trebuia să treacă pe o potecă îngustă dintre terasamentul macaralei de la blocul vecin, macara care urma să fie folosită și la înălțarea noului bloc, și groapa largă, desfundată, plină cu apă din ploile care tot dădeau tîrcoale vremii de noiembrie reci și neguroase,

nestins. Se făcuse deodată frig, dar frig de spuneai că așa-i de cînd lumea, ci nu că doar abia se pornise, si ar fi fost ca orice început mai domol. Pînă seara, și vorbele-ți înghețau, de ieșeai afara.

Părintele Astafei ne găsise la masă, înfulecind costiță afumată fiartă în fasole. Intră și se așeza înainte ca mama să se dumirească, iar cînd se dumiri, se repezi la el să-i sărute mîna :

— Sărut mîna, părinte și iertare...

— Apăi, de ce te-oi ierta, că te știu fără păcate.

Tata nu se ridicase. Și asta, nu pentru că n-ar fi fost în vorbe bune cu părintele, doar, toată-ziua-bună-ziua se întîlneau și chiar se mai trăgeau sub scara clopotniței, înghițind, pe rînd, cîte un păhărel cu vin, din ăla bun și sfințit, pentru împărtășanie. Erau prieteni, într-un fel, și cînd nu-i auzeau decît cei mai apropiați, chiar se tutuiau, că fuseseră colegi în clasele primare.

— Costache — îi spusese părintele, tatei, imediat ce-și trase un scaun sub el — are să-nghețe Dunărea...

— Să-nghețe, și ce dacă ?...

— Bine, bine, sigur că n-are nimic... Dar știi de ce-ți spun ? Are să-nghețe tun ! Pînă mîine-i bocnă ! Ascultă la mine !

— Și ?...

— Și putem trece.

— Da...

— Ce, da ? Măi Costache, lasă înfulecatul ! Mă pot înțelege cu tine sau nu ?

— Da, dar e păcat...

— Ce-i păcat, mă ? !

— Că-i luăm ca din cutie de conservă, împunsă cu șișu

— Cu păcatele astea, mergem precis în rai.

— Dar cu altele ?

— Mă mai cățelești mult ?

— N-am mai fost de mult, măi... părinte.

— Tocmai ! De trei ani...

— Trei ?

— Trei...

— Parcă-s mai mulți.

— Nu-s ! Și dac-ar fi, ce-i ?

— Nimic...

— Hai să vezi cum îngheață.

După ce înghiți și ultimul dumicat, fără alte vorbe, tata începu să se îmbrace. Stăteam așa cu inima înghesuită, și nu-ndrăzneam să-l rog să mă ia. Și parcă-mi ghicise gîndul tata, că din prag se-ntoarce, deodată, și-mi zice :

— Hai și tu, măi, Tăchiță !

N-am așteptat să-mi spună de două ori, și, cît tata mai trase două fumuri, eram gata îmbrăcat.

Ne lăsarăm prin Vadul Tarcului, apoi, tăind prin grădina lui Spanghe, ajunserăm la mal. Dunărea curgea în liniște, săgetată, cînd și cînd, de lună.

— Vezi — începu părintele Astafei, gîfîindu-și vorbele — acum începe s-o prindă.

— Pe dracu, măi... părinte. Unde vezi c-o prinde ?

carmen-francesca banciu

CINA

La ora aceasta de seară în casa lui Omama trebuie că e arbătoare, Omama e de modă veche și tușa Amalia e fată bătrînă. Dar ceaiul meu aburește și așteapta să-mi pun în ordine visele cu care plecăm astă seară. Ard bețișoare de santal și fumez pipă, dar zadarnic mă frămînt și combin mirosurile, caci mirosul de mere nu pot să-l readuc. Atît ca ceaiul aburește ca-ntr-o seară de iarnă la gura sobei. Peștii verzi și negri-aramii lunecă încoace și încolo, iar algele pleoștite se lasă în jos plictisite de dansul pestriț al peștilor ca frunze de ceai. Lumina bate în pahar dizolvînd imaginea și din ea se desprinde nucul de pe strada Morii lui Mindl. Mindl Gasse.

Omama e aproape cheala, cu dinții odihniți în pahar și cutia cu rumeguș sub fotel. Fotelul stă, fără îndoială, în singurul loc potrivit pentru el, lîngă teracota. Teracota roșie, pîntecoasă și plină de arome. Sigur, Omama trăiește de mult în fotel cu ochii la Nucul din curte. Nucul bătrîn cu ochii la Omama, și Moara lui Mindl, Moara cu ochii la casă, la Nucul bătrîn cel cu ochii la Omama, și...

Și așa, o poveste-poezie tăcută și ascunsă se lungește prin ferestruica ușii, și astfel Omama știe tot ce face Nucul și Moara lui Mindl, Moara știe ce face Omama și Nucul, iar Nucul știe...

Cîteodată vin și eu la picioarele lui Omama lîngă fotel. Îmi povestește cu ochii ațintiți pe fereastră cum că bunicul străbunic Otata a plecat într-o zi și nu s-a mai... Dar asta nu contează de fapt. Atît că Otata trimitea fundițe. Adică pachete legate cu funde pentru copiii lui. Dar imaginea mea despre el îmi revine mereu aceeași, colorată, neliniștită, ca un dans de panglici în aerul dimineții. „Într-o zi am vrut să-l caut" spunea Omama mereu aceeași poveste. „Într-o zi am vrut să-l caut" spunea ea cu ochii ațintiți pe fereastră, neluînd în seamă parcă frămîntările Nucului. „Am plecat cu trenul undeva... cu un tren" și cu mîna sub fotel dibuie cutia cu rumeguș. Scuipă încet, cu gesturi tremurinde, sputa alb verzuie și lunecoasă, după care agită cutia, iar rumegușul ascun-

vine în dreptul ochilor mei și coboară pe albul feței de masă. Și apoi iar se ridică, și tot dansul ăsta de culori mă farmecă pentru că supa de vin e galbenă sau portocalie, și albastru e albastru, iar fața de masă e albă și obrajii mei sunt roșii.

Dass Khristkindlein, cine mai e și ăsta, n-are importanță ! De ziua lui e frumos și miroase bine. Trosnește vîscolul, focul din sobă, și-n stradă, în Mindl Gasse tremură clopoteii. Omama cu boneta albă își pune dinții de duminecă și surîde abstract. Sau poate seril ? Nu știu, dar nu e ca noi. Prin fereastră se vede cum ninge și Nucul nu poate fosni de atîta nea. Omama totuși îl ascultă, iar în timp ce noi vorbim, iar tușa Amalia împarte mirosuri după dorință, Omama aproape cheală, care și-a pus dinții de duminecă, cu vocea dogită îngină ceva ca un cîntec. Pe fondul nopții de albastru închis, nu știu ce fel de albastru, aproape negru, se scutură neaua.

Peștii se potolesc încet, în paharul cu ceai s-a făcut liniște. Cina mea miroase a lămîie. Omama s-a dus la locul ei. E o cină liniștită. O seară ca oricare. Casa au vîndut-o. Omama a murit demult, oricine știe asta.

gică mihalache

FULARUL

Venise iarna peste oraș asasinînd brusc măreția regală și demnă a toamnei cu un ger de-ți plesnea urechile, după ce ninsese două zile fără întrerupere și copilul se bucură nespus cînd văzu zăpada atingîndu-i gleznele, acum avea sanie și mănuși, anul trecut n-avusese mănuși iar acum doi ani n-avusese sanie și palton avea acum și ghete moi și călduroase ; se bucura nespus la gîndul că n-o să-i mai fie frig pe deal și după ce ieși de la școală își luă sania și merse să se tragă cu alți copii, dar nu putu sta mult că i se făcuse frig și el nu știa de ce, doar avea tot ce-i trebuia de îmbrăcămintea și de mîncare.

Fetița era foarte mică, da ; însă, îndurînd-se mai bine, ar fi putut înțelege cam ce aduce cu sine sosirea cînd te faci cumătră colac în mijlocul iernii cu umezite și cînd, din toate părțile, te curînde fumul cețos al nopților de toamnă, pătrunsu din cînd în cînd de lanterna pazicului de noapte care ar vrea să știe dacă toată lumea a plecat din parc acasă. Probabil că atunci cînd se deschideau ușile, înfricoșați, în lumina cocoșată prea pulernică, ca apoi pleoapele să se lase cu un oftat, ascunzînd în spațiile lor cîte site ce labirint complicat, întins, pe care e-lectroencefalogramele experimentale din laboratoare asțțîte l-au pierdut din vedere.

Dar fetița nu prea avea de unde să aflee acest din urmă lucru ; pentru că atunci, în mintea ei, în care simțul democratic exista în stare pură, adică la modul col mai sălbatic, ar fi izbucnit brusc mirarea : cum ar fi să fie invers ?...

Imaginile începeau apoi să apară bolborosind, neclare și instabile, provocînd acele momente de anxietate în care mucile urcau spre frunte neliniștite, aprige, ca și cum ar fi vrut să prindă între dințe conturile care se modificau haotic. Atunci oamenii morți din jurul ei o priveau ușor iritați, cuviș... Flîndă, bîntîcios, resturile devenoau inexplicabile. Pentru el.

El, și după o vreme afară plîndea să fulgile dintr-un cer rîl, peste acoperișul umzilor de brumă ; și nu era dezor o lîncă ca în povești în care un chip bucălat de copil apare la ferestra pîrîtor pelile de gheață cu ochii pătrunși de somnul [illegible] și în ațîrnul, în cămîrea lîncă a Moșului cu sanie și darurî... Nu.

Cînd fulgile fetiei i se făcea frig, îl luchetau mîinile și nasul și atunci bunicul o luvelea în pătuci și o aștepta în fotoliul de lîncă roșb, udă în cotul în care îl plăcea el cel mai mult : atunci putea sta fată în fața unui bunicul ore interș. Și putea pe vestl bunicul cam cum credea ea că ar putea fi la Polul Nord printre „pînchinoș" și, asta pentru că bunicul îi citise din Jules Verne, despre cum s-a făcut Pamîntul și despre omul care este om din mămînță sau poate din alceeva.

Cînd frigul începea să cedeze ieșeau amîndoi, doi oamenî — unul mai mare și unul mai mic —, pe străzile cețoase se mustînd de mizgă, mai mîță pe sub felinarele veții de pe strada Ior (Gîndca și strada Foarte veche), apoi pe lîngă casele cu grădini mai multe lungi decît largi din care mai răsărea vreo grămă zgrîbuită, amplîtă de atîta abureală, pe care fetița o strîga întîzînd mîna. Așa cum o mîndea și spre mîna bunicului atunci cînd el începea să privească sus, spre crengile pomilor.

Ceva mai tîrziu intrau într-o plăcintărie cu mîros de vanilie și scorțișoară, mîrosul dulce care-i amintea fetiei de bîberonul cu lapte cîldut care i se aprpia seara, într-o lumînă cu cutuzică răspîndită de sub abajurul roșiatic al lămpii, iar ea îl primea dintre neumăratele ceasaturi și pernii albe și foarte curate. Și îșî mai amîntea de mîinile care îi întîndeau biberonul — albe, subțiri ; probabil ale mamei. I se adăugeau apoi pe frunte, răcoroase și liniștitoare.

Continua să revadă totul, în timp ce Rusia plăcinta fierbinte cu stafide. Era ciudat că o fetiță mică, așa cum era ea, poate avea amîntiri ; îl era dor de patul cu bare de lemn așezat lîngă Geam. Îl răsuse cîte într-o zi în măgazia din podul casei, printre cărți vechi. Fiului viral, bătîne care-i răsăpseră mici și îșî fel de lucruri „prea neînsemnate ca să mai fie păstrate". Cînd l-a găsit într-un tîrziu, și-a dat seama că fusese demonstat, dar era totuși acolo, întreg, cu tăblii și plicoare, toate lerate cu stoarță prăfuită. Avea sentimentul nelămîstîtor al lucrului pierdut și regăsit : aparent a-colaș, dar inutil, fără să o mai poată ține în mînă, uitînd pe lîncă. L-a privit cercetător — poate mai era ceva de făcut — apoi, adunîndu-și puterile, iscînd tragîndu-l spre mijlocul încăperii.

sabina drăgănel

ILUSTRAȚII PENTRU O POVESTE

Grădina era împărțită de-o fîșie lată cu iarbă deasă, recosită ; în stînga prunii, caișii, vișinii — de partea cealaltă a potecii tulpinile porumbului împrejmuiau nucii scorburoși. Chiar la poalele dimbului se încolăceau aracii viței și-abia acolo, surghiunite printre spinii gardului, dar parcă mai proaspete, mai ferite de arșiță, florile.

Străbateam în fiecare zi alt colț, îmi alegeam unghere umbroase sau în plin pîrjol solar, după dispoziție. Mă spălasem cu apa parfumată de acele căzute din brad și cum norii se alungau vineții trăsesem cazanul în mijlocul curții, să se umple iar, pentru baie — îmi plăcea prospețimea răcoritoare pe care-o lăsa în piele apa de ploaie, altă decît cea a șuvoiului de rîu. Nu izbuteam să găsesc figura aceea, îmi alunecă asemeni aburului, îi știam detaliile dar întregul nu se lipea, apărea străin de gîndul meu. Siciinia îmi compusese o alură acră, strepezie, rudele mă ocoleau și-mi părea rău că pentru cele două zile cît mai puteam rămîne purtam însemnul mohorelii. Și totul din pricina unei povești. Trebuia să ilustrez o carte pentru copii, nu era prima dată cînd se tipărea acest basm, dar ce văzusem mă nemulțumișe. **Altfel** se va clădi imaginea acelei hieratice făpturi...

★

Mi s-a părut, ori vrejurile se mișcă oarecum ciudat în colțul acela ? Tîndu-mi răsuflarea, pe vîrfuri, mă furișez... Cu spatele spre mine, nu trece de mijlocul unei tulpini : sandale de păpușă, genunchi juliți (precis nu se afla la primul păcat !) fustiță roșie cu bretele, umeri înguști sub cascada zulufilor. Taie grijulie trandafirii de dulceață și-i așează în iarbă, lălăind subțirel. Deși n-am făcut zgomot, se-ntoarce : M-ai speriat ! Tonul ascunde un reproș suav. Formidabil nodul ăsta, puștoaica hotomană îmi cere socoteală că o tulbur ! Mă pregăteam s-o salt de urechi cînd i-am privit fața — gestul a înghetat și-n loc s-a insinuat uimirea. Așa o văzusem **acolo**, în palatul de chihlimbar din fundul oceanului, pășind pe cărările aprinse de coral, fără să-și singereze trunchiul, podoaba și blestemul ei de mică sirenă. Și uitătura inspăimîntată, tînjind după ceva ce nu putea în centrul lîntre nenea Toma și un grup de bătîți mai tînerî. La urmă nici nu mai știe nimeni de ce Abîn i-am potolit și nu sară la bătîte. Și scoseră cu pe Dar ușa nu era nimic dacă n-ar fi fost și Azor, cîinele lui nenea Toma. Cîinele ăștu este o kroțăvie. Cum știe că cea nu este bîne, vine lîntre pîrțile cîmpurile lui ștîpînu-și fără voie sare omului în ki, iar dacă nu știi să-l ia în pădure. „De ce să țeș ș-i ș-i la în pădure. „De ce să piardă o zi de munte ?" Tînărul zise ș-i chează Gheorghe lar lumen-i cîș-i ș-i la în pădure. Ia-ți gîie cu Gigi. „Dar mie nu-mi place ș-i ș-i la în pădure ?" „Da", „Atunci e bîne. Ia-ți mînzare de prînz și hăidem. Scule și ș-i ș-i la în pădure ?" „Da", „Atunci e bîne. Ia-ți acolo și pentru tîne, azi De mîine trebuie să vii cu ale tale". Pe potecă pe-teș merge doar cîte unul și cu mare grețăte pentru că poteca urcă pleșiș fără ocolu. Ajunsere într-un drum bun, dar ei o luară tot pe scurtătură. „Dacă tînem drumul lăsem aproape o ora în plus. Barchetul în care lucrăm acum e departe și totdeauna plecăm pe la cinci și jumătate. Azi am întîrziat puțin că a izbucnit de dimineață o

gheorghe bogorodea

FUGA

Omul venise într-o dimineață cețoasă înainte de ora șase, cu un trolș, tocmai cînd ocmenii ieșeau din cabană. N-avu prea mult timp să se dumirească ; încă de seară maistrul îl avertizase pe muncitori că vine cineva mîine, să aibă grijă de el pînă se învață, că este abia un copil. Un băiat mai tînăr printre colîți rămase cu el să se facă plăcută o zi de munte ? Tînărul zise că-l cheamă Gheorghe lar lumen-i rîzgîie cu Gigi. „Dar mie nu-mi place așa", Alceeva nimic. „Ai mai lucrat în pădure ?" „Da", „Atunci e bîne. Ia-ți mînzare de prînz și hăidem. Scule și acolo și pentru tîne, azi De mîine trebuie să vii cu ale tale". Pe potecă pe teșu merge doar cîte unul și cu mare grețăte pentru că poteca urcă pleșiș fără ocolu. Ajunsere într-un drum bun, dar ei o luară tot pe scurtătură. „Dacă tînem drumul lăsem aproape o ora în plus. Barchetul în care lucrăm acum e departe și totdeauna plecăm pe la cinci și jumătate. Azi am întîrziat puțin că a izbucnit de dimineață o

Fetița era foarte mică, da ; însă, îndurîndu-se mai bine, ar fi putut înțelege cam ce aduce cu sine sosirea cînd te faci cumătră colac în mijlocul iernii cu umezite și cînd, din toate părțile, te curînde fumul cețos al nopților de toamnă, pătrunsu din cînd în cînd de lanterna paznicului de noapte care ar vrea să știe dacă toată lumea a plecat din parc acasă. Probabil că atunci cînd se deschideau ușile, înfricoșați, în lumina cocoșată prea pulernică, ca apoi pleoapele să se lase cu un oftat, ascunzînd în spațiile lor cîte site ce labirint complicat, întins, pe care electroencefalogramele experimentale din laboratoare asțțîte l-au pierdut din vedere.

Dar fetița nu prea avea de unde să aflee acest din urmă lucru ; pentru că atunci, în mintea ei, în care simțul democratic exista în stare pură, adică la modul col mai sălbatic, ar fi izbucnit brusc mirarea : cum ar fi să fie invers ?...

Imaginile începeau apoi să apară bolborosind, neclare și instabile, provocînd acele momente de anxietate în care mucile urcau spre frunte neliniștite, aprige, ca și cum ar fi vrut să prindă între dințe conturile care se modificau haotic. Atunci oamenii morți din jurul ei o priveau ușor iritați, cuviș... Flîndă, bîntîcios, resturile devenoau inexplicabile. Pentru el.

El, și după o vreme afară plîndea să fulgile dintr-un cer rîl, peste acoperișul umzilor de brumă ; și nu era dezor o lîncă ca în povești în care un chip bucălat de copil apare la ferestra pîrîtor pelile de gheață cu ochii pătrunși de somnul [illegible] și în ațîrnul, în cămîrea lîncă a Moșului cu sanie și darurî... Nu.

Cînd fulgile fetiei i se făcea frig, îl luchetau mîinile și nasul și atunci bunicul o luvelea în pătuci și o aștepta în fotoliul de lîncă roșb, udă în cotul în care îl plăcea el cel mai mult : atunci putea sta fată în fața unui bunicul ore interș. Și putea pe vestl bunicul cam cum credea ea că ar putea fi la Polul Nord printre „pînchinoș" și, asta pentru că bunicul îi citise din Jules Verne, despre cum s-a făcut Pamîntul și despre omul care este om din mămînță sau poate din alceeva.

Cînd frigul începea să cedeze ieșeau amîndoi, doi oamenî — unul mai mare și unul mai mic —, pe străzile cețoase se mustînd de mizgă, mai mîță pe sub felinarele veții de pe strada Ior (Gîndca și strada Foarte veche), apoi pe lîngă casele cu grădini mai multe lungi decît largi din care mai răsărea vreo grămă zgrîbuită, amplîtă de atîta abureală, pe care fetița o strîga întîzînd mîna. Așa cum o mîndea și spre mîna bunicului atunci cînd el începea să privească sus, spre crengile pomilor.

Ceva mai tîrziu intrau într-o plăcintărie cu mîros de vanilie și scorțișoară, mîrosul dulce care-i amintea fetiei de bîberonul cu lapte cîldut care i se aprpia seara, într-o lumînă cu cutuzică răspîndită de sub abajurul roșiatic al lămpii, iar ea îl primea dintre neumăratele ceasaturi și pernii albe și foarte curate. Și îșî mai amîntea de mîinile care îi întîndeau biberonul — albe, subțiri ; probabil ale mamei. I se adăugeau apoi pe frunte, răcoroase și liniștitoare.

Continua să revadă totul, în timp ce Rusia plăcinta fierbinte cu stafide. Era ciudat că o fetiță mică, așa cum era ea, poate avea amîntiri ; îl era dor de patul cu bare de lemn așezat lîngă Geam. Îl răsuse cîte într-o zi în măgazia din podul casei, printre cărți vechi. Fiului viral, bătîne care-i răsăpseră mici și îșî fel de lucruri „prea neînsemnate ca să mai fie păstrate". Cînd l-a găsit într-un tîrziu, și-a dat seama că fusese demonstat, dar era totuși acolo, întreg, cu tăblii și plicoare, toate lerate cu stoarță prăfuită. Avea sentimentul nelămîstîtor al lucrului pierdut și regăsit : aparent acolaș, dar inutil, fără să o mai poată ține în mînă, uitînd pe lîncă. L-a privit cercetător — poate mai era ceva de făcut — apoi, adunîndu-și puterile, iscînd tragîndu-l spre mijlocul încăperii.

rii unde-i dădu drumul. Acolo se întinse pe el așa cum era.

Și parcă era ceva mai bine. Se născuse amintirea ; nu fiindcă s-ar mai fi petrecut un lucru, ci pentru simplul motiv că se crestase brusc emoția. Emoția cea făcută din nedumerire și regretul dus pînă la durere. Da, durerea de copil ; numai atît. Era însă mare ca ea.

Apoi, fetița avea să crească. Și pe măsură ce avea să crească...

. . . . . .

Povestea nu are sfîrșit. Fragmentul nu se încheie ; continuă cu altul. Nepovestit.

ileana ioan

PASĂREA CENUȘIE

Ca orice cîrciumar cinstit, Kira Păpușoi credea în noroc. Poposise în orășelul acela de munte convins de medicul de țărm că aerul mării se infiltra între el și viață, ca apa într-un plămîn bolnav și trebuia definitiv schimbat.

Dar în noul oraș cu o fabrică de cherestea și una de brînzeturi, bărbații care lucrau în mirosul curat de rășină și lapte închegat, nu simțeau nevoia să treacă pragul localului, redeschis la cinci ani după ce ultimul lor cîrciumar s-a împușcat.

Își desfăcuse cele două geamantane mari și scosese năvoadele, încă mirosind a pește și aer sărat ca în cherhanaua lui de pe țărm. Kira ameți simțind cum îl ustură ochii și se irosește apa de mare închisă în el. Abia la fundul cufărului dădu peste costumul cel bun, înghesuit ca lucrul cel mai neînsemnat.

Pereții coșcoviți ai sălii de mese îi curăță și-i vopsi în culoarea milului alterat, apoi prinse de ei năvoadele. Deși nefrești într-un oraș de munte, îmbrăcau atît de bine încăperea încît pînînjenii care știu să simtă ca nimeni pustiul și se leagă de el, confundîndu-l cu veșnicia, apărură ca din pămînt, în-

șantierul nostru ?", a băut, și-a aprins o țigară, „ție nu-ți dau, nu cred că fumezi", „nu fumez", a întins totuși, tînărul mîna către pachetul de pe masă, „dar acum cred că pot fuma una", s-a aplecat el să-și aprindă țigara de la celălalt, „faci cum crezi ?", i-a dat Leonte chibriturile, „numai să nu te înrăiești ca mine !, „nu pot pune mîna în foc" !, i-a făcut Aurel din ochi, trăgînd primul fum în piept și tușind.

„Sper să-mi placă șantierul !", a înnodat el firul rupt ; „ai început-o bine !", îi arătă Leonte rufăria și hainele răstignite pe pat și pe frînghie.

A doua zi dimineața s-a pomenit cu tînărul din ajun în fața lui, cu Aurel, dar și cu altcineva, un flăcău voinic, cu părul negru, tuns scurt și cu privirea dreaptă.

„Nea Leonte, am venit după cum am vorbit. Dar nu mă pot despărți de Ștefan, nu ne putem despărți, amîndoi am venit pe șantier, amîndoi vrem să lucrăm", iar celălalt îi și întinse mîna, „Soare, Ștefan Soare", apoi, fără să mai aștepte, „sînt sudor, dar știu să fac de toate", îl opri în loc pe Leonte care nu mai apucă să facă doi pași spre el.

Cînd Aurel l-a întrebat de mirosul acela de busuioc și de levănțică, Leonte s-a oprit din lucru, și-a îndreptat spinarea, s-a șters pe frunte, s-a întunecat, și-a rotit privirea peste blocurile dimprejur, a strîns o lacrimă între gene și n-a mai putut să vorbească.

„Numai mama ne punea, cînd eram copii, busuioc și pelin vara, sub așternut, să mirosim frumos și să nu vină puricii", a continuat Aurel să-l descumpănească, pentru că nu și-a dat dintru început seama de vîntoasele care începeau să viscolească tulburi în ochii omului. I-a călcat Aurel pe rană ca unul care orbecăie neștiutor și nu-și închipui că sub minunea monie și fragedă a ierbii din poiană se pot zvîrcoli cascade de tăceri ca plăgile deschise.

„De seama lor erau și ai mei", continuă Nicu Leonte să privească nicăieri, trăgînd din țigara cu gust lute de tutun aspru și sălbatic, cum îi erau în acea clipă nălucile ochilor.

„Cine mi le-a călcat nu mai o ! Țineam hainele și rîndul acela de rufărie de cînd mi le-a adus pe șantier, ultima oară, nevastă-mea, Ileana", și-a mai sugrumat omul un valer care stătea să-l cotropească.

„Și nu mai ai pe nimeni, nene Leonte ?", îl scoase din vîrtejul gîndurilor celălalt flăcău, Ștefan.

Nicu Leonte îi învălui pe amîndoi cu norii albaștri ai ochilor lui cărămiți de riduri, „e ca și cum ați fi ai mei ! Vă am pe voi" !

A aruncat mucul țigării, a ocolit încă o dată cu privirea toată preajma, s-a aplecat, a apucat lada, a lunt-o, a dus-o în vagon, „pe unde-or fi acum băieții mei !", a aprins lumina și s-a așezat din nou pe pat.

Șantierul așteptă tăcut ivirea zorilor.

veci dobîndi, o visasem, cu nerăbdare. s-o aștern pe coalele albe, motoloite cu furie. Palmele îmi tremurau scoțînd cărțulele din buzunar — cîștigul i se crispa, ochii se lărgeau în efortul de-a stăvili șuvoiul arzător și cînd cîștigul pierdut transparent se-ascunse, rușinos, prin spuma gulerașului. Lunse emoția dreptul să-l de desenez". Privirea el nu se hotăra între azur și ceață : „Ațît ? Ma lași sa plec cu trandafiri ? Și, sînt dulci..." Incepu sa vorbească repede : „Bunica e bătrînă, îi place dulceața în cîțite, dacă va afla ce-am făcut, o să se-mbolnăvească poate..." Și iar dădu cu pîlnîga : „Bine, te duc eu și îi spun ca îi i-am dă-rut, acuma nu să mai fol". Se supuse — nu-i lăsai răgazul să se insenineze, îmi trebuia tristețea pentru momentul cînd, de după stîncile colțoase, pîndește surorile, lumina vapoarelor și forota pasagerilor. Am urmărit de urmă cum piere alungată umbra : mica sirenă își zărise între toți, alesul. S-a zbătut în trupul ultima pîlcică, poate-n sfîrșit păși în paradisul nostru de pămînt, strîngînd pulma Durerea desperîrii de Invelișul său tîresc și credința insorită că Invinsese astfel acelui unic... Chipul iubitului o reflecta ca o oglindă — Nereis Inverz, ea era mînunea, dar nimeni nu i-a spus. De dincolo de apă o amețit-o strălucirea minți-noasă Tînîda dăruire s-a topit în aparența de bunăl, s-a răbîcit printre alți lăoli amagîlori.

★

Slau, alcl, într-o cabană, deasupra văii Jupîtor Iepoșl și-nccre ă Iscodesc ererare. Turîștii cure tree sînt surprinși de Ilgura fetei Inîacrimate, ornament ob-sedant pe bîrnele cafenii. Rămîn un cîbanier uplînel dîr rezervat, pe pulima pîcturii. Aspetți petrec în vreme ce, ascuns după uşorul ugîi, mă-ntorc la busmul unde, pe neștîmțite, am pătrunș.

După cîrurșl venea direct în mîne. O Răsnem în vreun fotoliu de răchită, ghemuită deasupra cărților sau, ca o umbră se Invîrtea prin bucătărie și doar mi-reasmn de tăcere, se prelîngea în preșmă-mi răspunzînd monosîlabic. Știam că îmi apărține, indiferent ce va urma — nu plănuiseșe nîci un vîlîor, trăiam în azi pe mîine, mă obișnuiseșe cu gîndul posesîei venîte ca un plocon cerescs. Pe care nu-l merțîum. Fîndcă nîci n-o lăsam să plece, dar nici nu-i construiam un colț al ei de răpîrnță. O mutam îcl-colo, mă aș pream ca-n dîmineața cînd o prinse-sem furînd trandafîri pentru dulceață. Fetița de atunci se înțîese — trupul lăno-rat sub fuștă cu bretele dobîndîse suplețe de liană ; obrajii încondeiați ca în Icoane bizantine și ochii cu lăcîre mălîioșă mai amînteau portretul meu ce cîș-tîgse lauri unul premiu zîmos. Cum o lovesi, în urma suș pînului, șîșiere din adînc se cuibărse pe chip, lăsa dire de necontundat pentru cîne cunoștea istoria mîcîi eîrene.

Pînîrîîi nu se scandălîzeșe, n-o Iscodîșe. I-au dat numai să înțeleagă că nu aș probă accestă modălîtate, că vîațîa-nșcamnă atîceva — și au rugat-o să plece. O izgonîre cîvîlîzată. Cu-atît mai deșîrîțîtă. După cîușînș cală în care se împli-nșe, în mîne a descoperît împrevîzîbîul. Socul l-a suportat fără să protesteze. Privîrea se îîrșe ca în coșîîșe și dîncolo de nelîmțește se-nștîșînea trîștețea. Și nu cerea nîmîc. Dîr deșîușînș totul în tremurul mărșut al buzelor cînd o do-jenem (îml descîfrînș nervîl rîșcîș de cîne ațîe ce întîmplărî, strîșne el) — Consțîlțîa mea de ărțîș exulă construînd acestș modele vîi, variînte perfecte ale expresîei umane. Cîmera era pe toș perelî tapețată cu imagînî, arșcîș ale trecîțoarei dezndădș...

Cînș ce prețîș, mîș, a căpătîș necondîțîonată, fără răș pînș, mă rîș ș acum Mă plîș și ș. Mi se pare lîșă de pîrșonalîțîș, monotonș, simplîș și spîrîș și. Sentîmentălîș și dîș și, conștîș și, și și și

de ochiul lucitor la care mă uit mereu cu mirare. Bagă cutia la loc sub fotel și continuă cu ochii pe fereastră. Spre fereastra dincolo de care e Nucul. „Și am plecat cu trenul nu mai știu unde. Un tren în care se vedeau povești cu animale danțuitoare printr-un ochean“. Așa spune. Un ochean prin care se vedeau o mie de minuni. Și asta într-un tren. Omama povestește că... dar aici adoarme. Și cînd se trezește cu o mișcare ritmică a buzelor care lasă răsuflarea cu zgomot din obrajii umflați cu aer continua povestea cu Otata. „Otata, a plecat în... unde o fi plecat ? Și Otata, spunea femeia aceea, nu murise încă. Dar l-a cuprins o vraja și nu mai putea să vină niciodată acasă“. Sigur pe Otata l-a cuprins o vraja ca o femeie, sau poate una care se cheamă dor de ducă. O știu și eu prea bine, căci o simt mișunindu-mi sub piele ca un țipar. Așa iau drumul orașelor, pînă cînd ostenit caut odihna unei case.

II

Omama e o tipă matinală. Deschide larg ferestrele și mă acoperă pînă sub bărbie, în timp ce eu, trezit de zgomotul dinților adunați din pahar și de fornaitul astmatic, îmi descleiez ochii de somn la Cristul inspinat de la capul patului. Apoi, cu pislarii tîrșiți, Omama se îndreaptă spre teracota din perete. Peretele comun are un spațiu pentru trupul teracotei care încălzește două camere. Omama pipăie pe o parte, apoi trece în camera cealaltă să cerceteze lemnul din ladă pus la uscat. Deschide ușița de sus și cercetează merele roșii puse la copt în firidă. Bagă un deget în apa călduță din oala decolorată, cu smalțul căzut și scoarța gălbuie de sare pe margini. Scoate oala cu apă, întoarce merele pe partea cealaltă și lasă ușița deschisă, căci îi place și ei mirosul merelor, roșu, iarna. În fine, deschide ușița de jos să vadă dacă arde focul. Tușa Amalia face focul dimineața și cafe au lait, dar Omama repetă mișcările acestea de ani, și stă în firea lucrurilor să nu le uite în nici o dimineața. Eu stau zgribulit în pat și privesc pe Crist inspinat și pe Ana sfînta, și pe Maria fecioara jelind după o stîncă. Iar Crist e-n leșin, ori poate e mort, căci se vede lințoliul pătat de sîngele care mă tem să nu curgă peste mine în pat.

Omama se spală și-și piaptănă capul aproape chel, își pune dinții și se pudrează. Niciodată nu uită să se pudreze. Apoi își pune boneta albă și se așează în fotel. Eu știu că trebuie să mă scol. Lui Omama nu-i place să întîrzii la micul dejun. Dar eu mă fac că nu știu și trag duna sub ochi. Îi las pe Crist și pe Ana și mă uit cu mirată nerușinare la femeia care-și trage un ciorap de mătasă pe piciorul gol. Iar ea goală privește în oglindă. Și eu n-am ciorapi de mătasă, așa că nu mă scol !

Omama tușește în fotel. Scuipă în cutia cu rumeguș și dreaptă așteaptă dejunul. Nu-i place să aștepte, totuși, pînă vine tușa Amalia, moțăie dreaptă, pînă cînd capul îi cade într-o parte. Între timp apar și eu, ciufulit, încercînd să înșel lumea, care mă pune la punct să cinstesc masa.

Tușa Amalia vine prin ușa de la bucătărie cu tava într-o mînă și coșul de pîine în cealaltă. De pe tavă se ridică parfumul de lapte, de pîine cu unt, de cafea și cozonac. Și toate răspîndesc o lumină mai albă așa cum se rotesc în

să lipsesc de-acasă. Plecam nu neapărat în escapade erotice, mă exilam undeva și mă întorceam mai sicîit, pe deasupra mă chinuia și dorul. Departe, mintea se-nvolbura și număram orele pînă expira răgazul fixat s-o pedepsesc. Pentru o vină imaginară. Aceea că nu reușeam să clarific desenul micii sirene în secunda cînd își găsește iubitul alături de altcineva. Apăreau scînteiri neguroase ca înainte de furtună ori mușchii se-nțepeneau și citeai chinul în gradul de rigiditate ? Trebuia să aflu, era, dacă o fixam pe pînză, lucrarea desăvîrșită. Apoi, epuizînd ipostazele suferinței îi dăruiam deplina bucurie : certitudinea că nimeni n-ar putea s-o alunge. Că va rămîne lîngă mine.

Evenimentele s-au precipitat, ca o avalanșă cumplită m-au răsucit și unul dintre noi a dispărut. Era lîngă mine cînd a sunat femeia aceea. Intuiția n-a înșelat-o, instantaneu a înțeles că nu fusese singura.

Mica sirenă, deși surorile o cheamă în universul lor translucid, refuză să se-ntoarcă. Și pletele lor duse vrăjitoarei să-i țeasă alt trup, în locul celui sacrificat, sînt o ofrandă inutilă. N-a acceptat numai jumătate din viața muritorilor, așteptarea plină de speranțe, leală, a primit să guste și amărăciunea și s-a pierdut în valuri sau aiurea, făcînd ireversibilă opțiunea ei pentru condiția acelor ce se pot iubi.

Atunci n-a spus nimic. Dar a doua zi n-am mai găsit-o. Nu-i nicăieri. Trecutul înghimpa necruțător — e penitența mea.

corneliu ifrim

GERUL

Gerul nu mai venise crîncen de Bobotează. Aproape de mijlocul lui ianuarie se făcuse cald ca primăvara, cînd dă colțul susaiului. Chiar o auzisem pe tușa Linca spunîndu-i lui bărbatu-su că „zău, parc-aș scoate puțin florile afară“. Să scoți ghivecele cu flori afară, la o săptămînă după Bobotează — asta se putea întîmpla o dată în viață, sau într-o viață și jumătate de om.

Dar pe neașteptate, într-o zi, la amiază, soarele, fără să fie acoperit de nori, nici chiar de-un abur subțire, începu să pălească, ca și cum ar fi vrut să se stingă. Iar în loc de raze, cum se-ntîmpla întotdeauna, fie că era vară sau iarnă, începu să-și trimită în jos niște săgeți albe, ca de var

șantierului și, mai ales, oamenilor, îndîrjiți și parcă mai tăcuți în acea dimineață.

Pămîntul negru, cu unduiri și reflexe de unt și de cărbune, prinsese o pojghiță lucioasă în timpul nopții senine și reci, așa că nu-i de mirare cum, fără să-și dea seama, fără să scoată vreun strigăt, Aurel se trezi lunecînd în șanțul adînc din inima fundației, de-a lungul peretelui zgrunțuros, se pomeni cu terciul acela, rece și tulbure, la gît, gata să-i intre în gură, după ce pojghița de deasupra plesnise țipînd înfundat, se văzu agitîndu-și mîinile către placa lucioasă de placaj pentru cofraje care zăcea în colțul gropii, aruncată cît colo din cazătură, cascînd gura dar nereușind să strige.

El, Leonte, fixa niște fier beton la fundația blocului. A sărit imediat și a ajuns lîngă Aurel.

A apucat placa de cofraj, a trîntit-o peste șanț, lîngă tînăr, ajutîndu-l, în același timp, să se agațe de ea și să iasă din apă. Între timp, pe mal, se adunaseră cîțiva, „vedeți-vă de ale voastre, nu s-a întîmplat nimic“ !, l-a luat pe Aurel Ghimpu în vagonul în care aprinsese de dimineață focul înainte de a ieși la lucru, l-a invitat în casa lui, unde băiatul putea să-și schimbe hainele și să le pună la uscat, „ia încearcă-le pe astea“ !, i-a aruncat apoi, o haină, un pantalon și niște rufărie cu miros de levănțică și de busuioc.

A ieșit Nicu Leonte afară, s-a apucat iar de lucru, tot uitîndu-se către vagon. După ce s-a îmbrăcat, Aurel a luat hainele, a ieșit, le-a clătit la robinetul din fața primului vagon, apoi le-a întins, împreună cu rufăria udă, pe pat și pe frînghia ce atîrna deasupra sobei încălzite.

Cînd să iasă afară, și-a dat seama că nu știa cu cine vorbise, cine-l ajutase și unde lucra. În forfota de pe șantier nu-l mai putea vedea pe omul care-l dusese în casa lui și-i dăduse haine și rufărie uscată.

Nicu Leonte l-a văzut de pe locul de unde lucra, l-a urmărit cu coada ochiului, cum a ieșit pe ușă, cum s-a oprit, ca și cînd ar fi uitat ceva în vagon, cum a dat să intre înapoi, dar s-a răzgîndit, cum a stat iar locului și s-a tot uitat încoace și în colo, a luat bloc cu bloc, parte cu parte tot șantierul, l-a cercetat cu privirea, soarele ieșise din nori și-l lumina, Aurel își pusese mîna streașină la ochi și nu renunțase la căutat — lucra și-l observa zîmbind a rîde Nicu Leonte, îl vedea cum suflă și cum ieșeau în jurul lui rotocoale de abur în razele soarelui rece de dimineață, cum i s-a întunecat dintr-o dată fața, fruntea i s-a încrețit și cum, obligat să renunțe, pentru că treaba nu-l aștepta, „îl găsesc eu diseară !“, a întins pasul și s-a dus să-și caute în continuare de treaba.

Leonte a lucrat ziua, cuprins de o bucurie tăinuită pe care și-o stăpînea cu multă greutate, abia ce s-a tras mai la o parte, la vremea prînzului, și l-a rugat pe un băiat din echipă să-i cumpere și lui, dacă tot se ducea la alimentara din apropiere, să-i ia două sute de grame de polonez și un sfert de pîine, a mîncat repede și s-a apucat iar de lucru, ceilalți din echipă n-au avut ce face, au început și ei să lucreze, fără nici o pauză, nici cît să-și tragă sufletul după masă, a trecut fiecare la locul lui și, după ce s-au privit unii pe alții, au tăcut și și-au văzut de ale lor ; Nicu Leonte s-a uitat, lucrînd, către vagon, dar nu l-a mai văzut pe Aurel Ghimpu dîndu-i tîrcoale, „dacă n-am observat pe nimeni ducîndu-se la vagon, nu m-am dus nici eu, lucram și mă uitam, așteptam să văd pe cineva !“, i-a povestit Aurel Ghimpu, seara, cînd s-au întîlnit.

„Și nu te-ai dus să mănînci ?“, i-a întins Nicu Leonte o felie de pîine și o bucată de brînză, pentru că-l vedea slab și tras la față, speriat chiar și atunci, seara, de frica pe care o încercase dimineața.

„Nu m-am dus, nici prin gînd nu mi-a trecut, muream de ciudă ! Uite, cred că nu s-au murdărit prea tare !“, își privea Aurel hainele de împrumut, întinzînd mîna către Leonte.

După ce au mîncat, Leonte a scos o sticlă cu vin dintr-un colț al încăperii, a turnat în două pahare, „noroc“, i-a întins și lui Aurel unul, „ce părere ai despre

cepînd să imite lucrătura de năvod. Și-o închipuiau făcută de un rege păianjen, bătrîn și înțelept ca faraonii, cu piramidele lor.

Cînd Kira Papușoi își urcă firma pe care scria „Balena albă“ în loc de echivocul „Birt“, bărbații, întorcîndu-se de la fabrică, o citiră cu glas tare, zîmbindu-și. Continuau să sosească la ora cînd nevestele îi așteptau cu masa și să aducă leafa întreagă acasă.

Dar într-o zi, prinsă în pioneze de firmă, văzură fluturînd o bucată lucioasă de carton. Cu creionul roșu, care se tocise de la primul către ultimul cuvînt, Kira scrisese : „Angajez urgent chelner cu picior de lemn“. Nici acum bărbații cei foarte cumsecade nu intrară în birt, dar zăboviră mai mult peste drum. Îl așteptau parcă pe cel din anunț, ca pe un căutat pentru nelegiuiri cu mare recompensă pe cap.

Femeile nu se supărară că mîncarea li se răcea în farfurii, ieșeau în drum fără să-și scoată șorțul și plecau să-și întîmpine bărbații, rămînînd și ele acolo, uneori. Le povesteau întîmplarea căpitanului care-și pierduse un picior, măsurîndu-și puterea cu o balenă, apoi și-l pusese la loc dintr-un os de-al ei, căci femeile aveau timp și citeau.

— Kira n-are stofă de circiumar, îl judecă un bărbat, dacă nu știe că un chelner e bine să fie iute de picior.

— Ah, mi-ar place, îndrăzni o femeie, să am o rochie anume pentru sîmbătă și să mă aducă bărbatul aici iar un marinar, despre care se crede că a răpus o balenă, să-mi întindă bucate după pofta inimii. Niciodată nu m-a servit un bărbat, întotdeauna masa am pus-o eu.

Femeile tăcură toate, dar de atunci începură să se gîndească la rochia aceea de sîmbătă seara, ca niște adolescente la primul bal. Își făceau drum adesea pe lîngă magazinul cu metraje și-și treceau palma peste valurile de mătăsuri imprimate, întinse pe tejghea. Rada rămase o zi întreagă lîngă un vișiniu închis, cu trompete galbene, deschizîndu-se ca niște pavilioane de urechi, nu să sune ci să asculte parcă, gîlgîirea de vișiniu taninos care le înconjura. Seara, obosită de cît și-o dorise, puse băiatul să taie din ea.

Și rochiile femeilor au fost gata înainte ca bărbatul cu picior de lemn să fi apărut, ca să îmbrace uniforma de marinar în care să servească la birtul lui Kira Păpușoi. Iar norocul, care pînă atunci stătuse ghemuit în năvoadele lui Kira, își întoarse încet un obraz spre el, apoi sări drept pe buzele celor care intrau să ridice un pahar pentru circiumar. Aflară în noaptea aceea, sorbind din paharele lui, cum petrec oamenii de pe țărm, cum își repară bărcile, cum știu să ademenească peștele cu iere, spunînd niște cuvinte care le-ar înnebuni și pe femei, cum încarcă vapoarele din port și cîte povestesc marinarii în cherhanaua lui cînd se întorc.

Oamenii de munte nu se mai săturau de vocea lui blîndă, susurînd ca un havuz de harem. Avea zgomotul valurilor care lăsaseră parcă o muzică neștiută de ghioc, de soare sunînd nisipul în căptușeala scoicilor ca mărunțișul într-un buzunar spart.

Nevestele îl iscodiră dacă femeile de acolo sînt mai frumoase și Kira zîmbi doar, privindu-le lung. Îl întrebară cum amestecă ele uleiurile de plante ca să-și ungă fața și părul. Vrură să afle dacă-și țes covoarele așa cum aleg ele scoarțele, dacă pun lagăre la prins în ulcică, dacă știu să facă pîine în casă, dacă intră noaptea în mare și se lasă văzute de lună cînd li se face dor.

Aflară de boala lui Kira, care-l izgonise de pe țărmul atins de mare și atunci năvăliră cu totul în sufletul lui, răscolindu-l ca pe-o casă, de-acum a lor.

Noaptea își desfăcu deodată țăria beznei diluîndu-și culoarea în geamuri, ca și cum sticla s-ar fi prefăcut în apă și o nălucă se văzu alergînd între ele. Femeile obosiseră rîsul și-l dezbrăcaseră în năvoadele lui Kira, de prea purtat. Bărbații apropiau paharele, căzuți pe gînduri.

ion lilă

Ne reîntoarcem

Nu ne putem ascunde de timp,
Se duce melancolicul cer de toamnă,
Cal purtat de călărețul etern.
Cuvintele și-au pierdut puritatea inițială
Menghina gîndirii nu mai poate stăpîni
Universul prea întins,
În orașe, aerul a devenit prea puțin
Ne reîntoarcem la cîmpiile curate
la munții imaculați, la
zimbrii puternici,
La adevărul cuvintelor,
Care supraviețuiesc în rezervații.

Istorie comună

Ne iubim pentru că ne regăsim
Unul în celălalt
Fiecare își regăsește speranța, frica,
Ziua, noaptea, răul, binele,
Îți amintești căpițele de fin albastru
În care se scăldau îndrăgostiții ?
Dulcea lumină a unui ibric de aramă
Mult mai bătrîn decît noi ?
Într-o zi ploioasă ți-am adus un
Coș cu flori galbene
Iată că avem deja o istorie comună
Alături de tine nu mai pare tragică
Frunza roșie căzînd din pom.

vasile andronache

Îmi pare că...

Îmi pare că de umbră a înviat un chip
Umblînd cu pasul tău peste nisip
Și valu-ncet pe umeri îți pune cîte-o floare
Alunecă pe sîni cu mici petale umede
de soare

Un albatros îți mișcă în trecere lumina
Cum valul mării mișcă corăbiilor chilna
Și-un clavecin sub piese ascunzi neștiutoare
Cu clape lungi de fragedă ninsoare

În mii de fețe focul din sînge mi-l trezești
Nu-l poate stinge nimeni doar tu il stăpînești
Cînd pleci adun din plajă tiparul ce-ai lăsat
Dar nu pot din nisipuri nefărîmat să-l salt

De te întorci vezi norul cum lunecă pe chip
Și vîntul șterge urma lăsată pe nisip
Aș vrea să scriu iubirea pe fața mării toată
Să n-o mai șteargă vîntul nici valul să nu
poată

Se face noaptea albă ca o perlă

Trupul ca luna luminează plaja
Plină de murmur sparge coaja
Nisipului cu pielea de sidef
Mișcat de vînt pe țărm ca o aripă

Un palmier din care țărm departe
Veni desmărginirli mele să se-arate
Cu chipul tău sculptat frumosul giuvaer
Purtînd conturul norilor ce pier

Cînd rîzi se sparg în aer cupe de cristal
Un albatros dă aripi unui val
Se face noaptea albă ca o perlă
Tot mai aproape mai aprins ne este
Soarele iubirii roșie poveste

Vulpea

O schiță satirică de

tudor vasiliu

De cînd se îndrăgostise de Mădălina prinsese o ură pe ea, ceva de speriat. Gelozia, ulcerul și diskinezia biliară pe care le dobîndise de cînd cu însurătoarea, îl agasau în egală măsură și ajunsese să le confunde.

Înfășa sîrma cu puțin izolirband. Pentru o asemenea treabă ar fi fost nevoie de doi inși, unul pe casă, cu becul.

Îi făcuse Mădălinei patru băieți și două fete, ca șase ancore mititele, șase rădăcini care o fixau acolo unde o planta el, Zamfirescu Flaps. Pleca pe mare, se întorcea, căpătase în cele din urmă convingerea că Mădălina îl înșeală. Vom reveni.

„Flaps" i se spunea din cauza urechilor clăpăuge cu care frîna imperceptibil în timpul mersului. Chel, smead, uscat, înalt, avea ceva de om de afaceri urcînd pe scara avionului, neclintit parcă, ignorînd pînă în ultima clipă ușița care îl va sili totuși să se aplece.

Răzvan, băiatul bolnăvicios care îl costase o avere, intră în cameră și începu să tragă sertarele de sfîrcuri.

— Lasă-mă pe mine ! țipă soră-sa. Dispărură așa cum apăruseră. Bizar. „Nu-i aici — hai la bucătărie-bi-baa ! bi-baa ! i-oo ! i-oo !" se auzea în urma lor.

Zamfirescu-Flaps înlemnise sub pat. Prea se îndrăzvenise Răzvan ăsta. Și soră-sa, mezina, ce bine ar fi să o cheme Vidra, Răzvan și Vidra, ca în fragmentul acela pe care îl cunoaște toată lumea. Dar Mădălina — stupide sînt femeile — „exclus", o botezăm Bianca, adică alba. Bianca — și avea părul roșu. ROȘU ! Zamfirescu-Flaps nu-și amintea ca Mădălina să fi avuț vreodată părul roșu : doar vîrful firelor, o idee ; și la rădăcină, uneori. Așa că Biancăi hotărî să-i spună Vulpea. N-au vrut Vidra — atunci Vulpea. Tot mamifer.

Eusebiu (natural că de fapt Eusebio) traversă dormitorul și se frînse peste balcon :

— Cristina ! Unde-i Vulpea ? Un bulgăre de pămînt îl sili să se tupileze. Te spun, Cristina ! Te-spun !

Eusebio (natural că în fond Eusebiu) se retrase pocnind din buze, nu înainte de a se azvîrli pe spate în patul matrimonial, cu o mingic imaginară în brațe, pe care, pentru a prelungi momentul, în cele din urmă o și scăpă.

Mama voastră de... de... mu... Derbedeilor ! În dormitor ? N-aveți camerele voastre ? curtea ? strada ? ar fi vrut să urle Zamfirescu-Flaps dar nu urlă.

O burniță de pleavă îl chiorise, mă rog, își reveni, revăzu, în bezna cu care se obișnuise, contactele, apoi ieși de sub pat.

Cum dumnezeu (citește „dracu") reușea Mădălina să-l înșele cu toată copchilăraia asta pe cap ? Pesemne că după ce adormeau toți. Da, da, aici, în patul conjugal, nu prin vecini. Avea el, Zamfirescu, un fler anume, niște indicii, după cîteva săptămîni de navigat găsea la întoarcere patul mai scobit, mai găunos. O Mădălină parcă încinsă și pofticioasă. Niște telefoane care i se închideau în nas.

Privi prin perdea. Mădălina era jos, în scuar. Împletea, andrelele i se mișcau mult prea expresiv, ca niște buze.

★

Așadar becul de pe acoperiș, pus în circuit cu patul conjugal, urma să se aprindă, cu intermitențe ! vai, ori de cîte ori greutatea Mădălinei ar fi sporit. Ce scîrbos. Totuși, ceva-ceva trebuia să întreprindă. Certitudinea — apoi T.T.-ul cu care să-i tragă Mădălinei un glonte în cap.

Primăvara trecea, și Zamfirescu-Flaps fu în tot acest timp mai tandru ca de obicei. Încă o comparație, ultima : ar fi poate nimerit să-l asemuim pe erou cu o mănăstire sobră, zumzăind de rugăciuni, din clopotnița căreia se aruncă totuși, din cînd în cînd, cîte un călugăr exasperat.

Căci recitesc, iată, cele scrise, și rămîn cu impresia că Zamfirescu-Flaps nu era normal : ceea ce e fals. Era efectiv un tip sobru, cazul său e un caz real, martori demni de încredere au atestat ulterior deplinătatea facultăților sale mintale. Nici timpul și nici talentul nu-mi îngăduie să-l reproduc întocmai pe Zamfirescu, în schimb cititorul, care are ceva mai mult timp — ca să nu mai vorbim de talent — îl va realiza perfect.

Iată-l, pe înserat, la berăria din colț, cu Mădălina, Alexandru și Eusebiu (o) — doi dintre feciori — bînd bere. Deși soția e lîngă el, Zamfirescu-Flaps privește, prin fereastră, becul instalat pe acoperiș. Nici o mișcare.

Iată-l la căpitănie. De la biroul plin de hîrtoage becul nu se vede din cauza fabricii de conserve. Pentru a-l putea ține sub observație e nevoit să-și caute de lucru în biroul lui Mișu, etajul doi. Discret, Mișu îl lăsa întotdeauna singur cu Laura, de care crede că Flaps s-a îndrăgostit. Cine o fi această Laura ? se întreabă în cele din urmă Zamfirescu-Flaps.

Iată-l în ultimele momente ale ciudatei sale vieți. Portul, cargoul de cinzeci și cinci de mii de tone deadweight, seară, hulă, întorși din drum cu un mașinist atins de o afecțiune suspectă. Zamfirescu-Flaps lipit de parapet scrutînd întunericul ; becul s-ar fi văzut el bine și ziua, darmite noaptea, seara. Acasă. Era revoltător, revoltător : încă o noapte de carantină.

O clipă crezu că becul transmite ceva în alfabetul Morse. Absurd. C... T... C... C... Absurd. Nu-i veni în minte Othello, ci Romeo cu Julieta lui, îndrăgostiți, îndurerați, morți, ca un protest vehement la adresa a tot ce schimonosește dragostea.

— Paranoia ! scrisni Zamfirescu-Flaps.

Căută șalupa medicului. O zări, legănîndu-se.

— Ați spus ceva ? se interesă ofițerul de cart, un puști.

— Am spus că totul este O.K. ! O.K. !

„Băi omule !" îi sună în cap pînă cînd acostă, „băi omule !" și cînd apăsă pe sonerie, „băi omule !" i-ar fi spus și Mădălinei cînd o văzu deschizînd, îmbujorată, în capot, blocată de surprindere, dar în loc de asta o împușcă în țeastă și cu următorul foc își stinse și lui vorbele alea două care-l tot încercau, băi omule.

★

De cîteva minute, în dormitorul părinților Vulpea se pregătea să sară și ea de pe lada studioului, dar țopăitul lui Răzvan o împiedica enervînd-o.

Grozave arcuri avea patul, lasă-mă și pe mine ! lasă-mă și pe mine ! țipa Vulpea, așa că beculetul de pe acoperiș avu destul de clipit pînă cînd răsunară cele două împușcături.

★

Licăritul becului nu-i spunea nimic omului din berărie. Își privi din nou ceasul : era unsprezece și ferestrele familiei Zamfirescu rămîneau luminate. Plăti, plictisit, își trînti pălăria peste părul roșu, porni precaut către locul cu pricina, dar văzînd lume se retrase.

maria urbanovici

Trupul pietros al melancoliei

Ți-am îmbrățișat toate statuile,
pe arșiță cînd aerul se topea aprinzîndu-mi
zilele să mai întîrzie.
Pe geruri neiertătoare am biciuit drumul
fraților tăi pîndiți de păcat.
Am făcut de strajă cu întunericul
în așteptarea ultimei corăbii.
Cu miresmi s-a întors, cu păsările paradisului
în colivii dar...
La mal mă chemau doar munții de cenușă
pe care-i urc cu trupul pietros al melancoliei.
Dacă voi ajunge pe creste
cîntul meu va schimba murmurul vieții.

Poezia

Te ridică de la festinuri
lași oaspeții să te aștepte-n van,
printre straturi de flori
îți părăsești iubita
poți s-o ascunzi o vreme în pămînt
pînă te întorci,
mamei îi ceri iertare
că vrei să te mai naști o dată,
uiți toate drumurile, nu te-au dus nicăieri
straiul cel ros de aspră înțelepciune
îl lepezi aproape de stînci și dispari.
Atunci deschizi o ușă, o zărești în colț
cum scînteiază și cum te cuprinde,
armură sfîntă, îndoit blestem
a ei petrecere te mistuie, te arde
și nu mai știi pe unde ai umblat
cîți maci ai secerat sub arșița ninsorii
cît timp din viață -ai așteptat
s-o vezi ieșind pe frunte cu toți sorii.
Doar un cuvînt de-i furi —
cristalul care cere miini aspre de clopotar
voinic
auzi cum muzica jertfirii tale
străbate golul celor mai tăcute sfere.

Om lîngă om

Poate voi naște un pom, poate voi naște o
floare...
Cu ambră voi stropi fruntea naturii
s-o ademenesc să mă închidă
în cercul ei fără scăpare.
Cu cît voi ajunge mai repede la izvoare,
cu atît drumul meu se va scurta.
Am alungat atîtea nopți
s-aud inima pămîntului cum se izbește de
nemărginire
ca iedera mi-am înfășurat anii pe zid
și-n loc de sevă am sorbit
amară îndoiala.

Scurt poem de dragoste

Te îmblînzește trupul meu, pui de leopard,
uitînd că toate grădinile mi-au înflorit
și spinii trandafirilor te vor străpunge
să pot bea sîngele tău cînd zidul mi se năruie
în prăpastia adîncă a istoriei.
Coborîm, coborîm și-ți recunosc chipul
sub masca gladiatorului, în curînd
te vei lupta cu cel mai aprig dușman
pentru viața mea.
Și dacă vei învinge, de pază îți voi fi
lîngă patul odihnei, cu mirt să-ți netezesc
fruntea aburită iar tu să simți
că gustul victoriei e doar o simplă cupă
umplută cu venin.

ștefan dincă

De toamnă

S-au stins culorile, se scutur
Peste garduri frunzele dintîi
Cad pe caldarîm ucisii fluturi
Cu cîte o stea la căpătîi.

Pătimașe ploile mă cheamă
Să m-afund în anotimpul lor ;
Lîngă cer salcîmii-s de aramă
Și spre sud curg unghiuri de cocori.

Dincolo de zare mor păduri
Șerpii-s rădăcini în arătură
Au rămas pierduți în munții suri
Cerbii cu picioarele de zgură

Și s-au lepădat de atîtea zale
Trestiile-n baltă, scumpă doamnă ;
Sorbim a veșnicie din pocale
La ceasul cînd cocoșii cîntă-a toamnă.

A mai venit o toamnă

A mai venit o toamnă prin gutui
Copacii par făclii în așteptare
În fiecare fir de rădăcină
Șerpii s-au încolăcit pe soare.

Mai părăsit-ai casa lîngă ploaie
De peste ape, pași de fiară aud
Pe sînul nopții sîngerează steaua
Ce poartă triști, cocorii, către Sud.

A mai venit o toamnă, fir de rîu
Pe-un gînd de fată, nenuntit, ce nu mă
Aduce la fîntînile cu ciuturi
Din care zeii sorb comori de brumă.

Tăcerea nopții, fluture impur
Fierbe ca vinul în pocal de măr
Din cîte toamne am văzut mirese
Numai aceasta-ți strălucește-n păr.

De dincolo de noi

lui Valeriu Bârgău

De dincolo de noi mai urcă steaua
Precum un ochi de viperă sticlos
Și la fereastră s-a aprins perdeaua
Omizilor ce putrezesc pe jos.

Femeia, are chipul radios
Și sînii despletiți ca o sfidare
Zadarnic port armurile de os
În Sîmbăta și-n Dumineca Mare.

Nu sînt oricine și nu ești oricare
Fumăm țigări exotice-n miros
Și bem coniac în crîșma cea mai mare
Lîngă femei cu părul voluptuos.

O, anii trec adesea dureroși
Ca fluviile printre mori de vînt
Și la reverul lor stăm tacticoși
Cu inimile noastre de pămînt.

Să n-așteptăm iluzii, dormitînd
În aburii docili de la cafea
Acum cînd vremea pare mai curînd
O epopee scrisă pe o stea.

Istoria e palma cea mai grea
Ce o primesc nehotărîții-n viață
Și poezia e la fel ca EA...

Prietene, te urcă-n dimineață
Pe firul țării, pasăre de vis
Și s-ar topi ghețarii ca o ceață
Pe masa ta, pe masa mea de scris.

A fost o vreme

A fost o vreme cînd visam frumos
Numele vostru, și-l șopteam doar Eu
Cîntec aline din fluierul de os
Adus aici de-un tînăr semizeu

Dorind izvor, n-am mai găsit nimic
Alt spațiu se deschise spre uimire ;
Noi plămădiții dintr-un lut prea mic
Iubim și cînd nu-i vreme de iubire...
Lasă-ți deci pleoapa, chipul să-mi desmierde.
Acum cînd încă, e pădurea verde...

radio

Basmul de seară

Dacă îmi aduc bine aminte, prima emisiune de radio pe care am urmărit-o pe cont propriu, știindu-i cu precizie ora și programul, formînd un tabiet în a o asculta, a fost „Noapte bună, copii", basmul (radiofonic) pe care îl ascultă copiii înainte de culcare, după datină. La vremea potrivită acest tabiet m-a părăsit și s-a instalat firesc la cei mai mici din familie. Însă vocea caldă, tainică, sfătoasă a actorului povestitor, sau vocea zglobie și copilăroasă a cîte unei povestitoare m-a urmărit încă, în seri răzlețe, fiindcă povestea a rămas statornic în micul ei teritoriu. Copiii nu au decît să o caute — și o vor găsi. Printre multele sale atribuții asumate, radioul și-a luat demult în serios rolul de „bunic" (la mai multe ore ale zilei). Fonoteca radio cuprinde înregistrarea unui foarte mare număr de basme — multe dintre ele sînt dramatizate, iar interpretarea aparține, într-o serie de versiuni, celor mai importanți actori pe care i-am avut sau îi avem (de la Calboreanu, Vraca, la Ion Caramitru, să zicem). Iată deci că un subiect „pentru copii" e tratat cu toată sîrguința, copiilor li se acordă, în acest sens, atenția cuvenită. În cultura noastră se manifestă, de fapt, o mai generală — și rafinată — plăcere a basmului, poveștii, legendei — iar transmisiile de care spuneam sînt doar o dovadă în plus că poveștile „se iau în serios". Dealtfel grija aceasta față de metabolismul subtil al minții și sufletului la copii s-ar părea ca are mai multe rosturi decît se pot bănui la prima vedere : o recentă cercetare din Statele Unite a constatat că infractorii tineri, într-o proporție foarte ridicată, au avut parte de o copilărie fără basme. Fără basme, așadar, spiritul se poate îmbolnăvi grav. Chiar dacă nu s-au gîndit atît de departe, redactorii radio pentru copii, cum spuneam, nu-și neglijează frumoasa datorie. În principiu, intenția lor educativă e de la sine înțeleasă. Cîteva cuvinte adăugate „ca la întîmplare" unei legende a pieilor roșii, de exemplu, dau, în treacăt, o idee despre viața indienilor americani. Fiecare poveste își are morala ei. Alegerea e generoasă : copiii ascultă basme ale multor popoare, din diverse timpuri. Ar fi de făcut totuși o observație — și anume că, din dorința de a dezvolta în copii sentimente gingașe, simpatia și sensibilitatea față de universul înconjurător, se mai greșește în sensul unei încărcături de grațioase și dulci detalii neconvingătoare, în sensul unui balast liric (de o calitate aproximativă) pe o schemă prea firavă de fapte. Se știe că în fața unui copil are importanță ceea ce se întîmplă, ritmul povestirii trebuie să ocolească prea lungile descripții. E o chestiune de proporții și dacă materialul inițial tot se prelucrează pentru radio, n-ar fi probabil atît de greu de evitat riscul plictisului. Ni s-a părut că primejdia vine doar din buna intenție formativă, aplicată cu exagerare.

Cronicar

*) Miercuri seara, continuarea unei foarte interesante discuții despre artă, cu Edgar Papu.

plastică

Disponibilități reflexive

[illegible] la prima sa expoziție personală ([illegible] Atelier 35, galeria Simeza), prin numeroasele sale participări la diverse manifestări colective de artă, Adrian Bubă nu [illegible] e un nume necunoscut [illegible] atenți și avizați ai fenomenului plastic tînăr. Actuala sa expoziție ([illegible] pictură, obiecte) confirmă ceea ce se citea și se prevedea în lucrările sale anterioare : un remarcabil simț al picturalului (genuin, dar și cultivat) dublat de o disponibilitate reflexivă de tip speculativ pentru sisteme vizuale simbolice.

Există o coerență vizibilă deși neexprimată programatic a suitei de lucrări expuse : ele propun un „spectacol" vizual complex — atît prin diversitatea lor de material și tehnici (desen, pictură, obiecte), cît și (sau mai ales) prin desfășurarea dialectică, în plan pictural, a cîtorva idei (intuiții, observații, obsesii) despre ipostazele făpturii umane ca motiv plastic. Plecînd de la elocința picturală (de sorginte cel puțin rembrandtiană, să zicem) a trupului uman, pe de o parte, iar pe de altă parte de la sugestia speculativă a structurilor sale interne și a simetriei lor naturale, construite), — aflată și ea foarte mult în atenția plasticienilor contemporani — Adrian Bubă caută și propune o sinteză plastică a acestora în imagini (obiecte plastice) cu dublă deschidere. Cu repere permanente în anatomia și figura umană, chiar cînd par „transcrieri" de stări difuze ori abstracte, lucrările sale se deschid și înspre real și înspre imaginar. Ele desfășoară o remarcabilă „retorică", picturală, vizibilă în strălucirea „carnală" a cromaticii, în libertatea și aparenta nonșalanță a traseelor, în elocvența tușelor, care adaugă motivului o parte de imprevizibil, de necunoscută dar posibilă verosimilitate, de imaginar. „Obsesii" ori „Sperietoare", „Motiv compozițional" ori „Arheologica", „Viziune" ori „Icar", toate lucrările au conotații umane afective ori simbolice, după cum ciclul „ipostazelor simetriei" încearcă să formuleze mai dogmatic, și de aceea mai confuz, mai problematic, emblema unui sistem vizual simbolic, a unei structuri plastice generice, care să conțină celelalte formulări vizuale ; un fel de teoremă ori metaforă plastică a acestora, axată însă și ea pe modulul uman, pe care îl transfigurează pînă la valoarea de semn plastic al unei ordini vizuale personale.

Lucrările lui Adrian Bubă incită fie la o „consumare" pur picturală a lor, fie la o interpretare (încă vag) simbolică, fie la amîndouă : în toate cazurile, plăcerea și trăirea operei de artă ca loc de topire a vizibilului cu invizibilul, ori a realului cu imaginarul, a carnalului cu reflexivitatea, se păstrează și iradiază constant.

Magda Cârneci

muzică

Precizie și modernitate

Două prezențe solistice definesc săptămîna muzicală abia încheiată : **Lola Bobescu** (Belgia), al cărei patetism de plină maturitate [illegible] putea alege un mai potrivit veșmînt decît concertul de Saint-Saëns nr. 3 (**Ilarion Ionescu Galați** la pupitrul orchestrei Radiodifuziunii acompaniind-o cu gestică suplă și eleganță) și **Victor Eresko** (U.R.S.S.), elaborînd concertul pentru pian și orchestră de Grieg cu o mare stăpînire de sine, un intelectualism nici o clipă obositor, în stare să conducă pînă la cele mai clare transparențe „focul nordic" al partiturii.

De bun augur s-a dovedit a fi colaborarea tînărului solist cu un la fel de tînăr dirijor, **Răzvan Cernat**, al cărui debut la pupitrul Filarmonicii bucureștene, după atîtea alte concerte la Brașov, Arad, Timișoara, etc. este definit de o [illegible] științifică participare intelectuală. Tălmăcind în gesturi clare și distincte, determinînd prin gîndire precisă fluxul partiturii, Răzvan Cernat a creat, alături de Eresko, un concert de Grieg nelipsit de dramatism ori accente ludice, ori de expunerea la intense radiații interioare (Andantino grazioso), deci neîngrădind vreo clipă imaginația ascultătorilor — încă corectînd, precizînd și clarificînd orice posibilă confuzie sonoră. În aceeași măsură, cele „Trei studii pentru orchestră" de Ionel Perlea (în primă audiție absolută) au fost conduse gradat, cu o gestică sigură, știind să reliefeze culorile și să „pună întrebarea". Simfonia nr.1 de Brahms, piatră de încercare pentru orice dirijor, simțită în același spirit nordic al preciziei ritmice, a oferit, după părerea noastră, una din cele mai moderne concepții asupra organizării stufoasei tematici brahmsiene. Temele subliniate de un reținut patetism, dezvoltate cu o stăpînită măreție, s-au construit natural, fără să fie nici o clipă „grandiloevente". Înțelegerea aceasta exactă, refuzînd să dilate sentimentele, să împodobească și să comenteze ceea ce este prin sine expresiv, dovedește la Răzvan Cernat o conștiință artistică formată. La Conservator, premiera operetei „Gondolierii" de Arthur Sullivan, în conducerea muzicală a lui **Aurel Niculescu**, prezintă o vioaie și „reîntinerită" expresie a acestui gen considerat, în epoca modernă, perimat. Amenințarea standardizării e de data aceasta înlăturată prin timbrele personale ale cîtorva cîntăreți entuziaști și plini de imaginație : Mircea Nedelescu, Valentin Popescu, Luminița Teleabă, Olimpia Ciocoiu, Veronica Anghel, Adrian Daminescu, etc., Orchestra studenților acompaniază cu acuratețe și promptitudine.

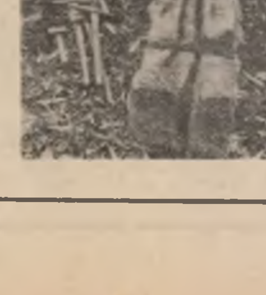

Grete Tartler

L-am cunoscut pe TUDOR ARGHEZI

Evocări de
NICOLAE KIRILOV

Cu luni în urmă, ne-a vizitat la redacție un om în vîrstă, protocolar, parcă desprins dintr-un roman de epocă. «Sînt Nicolae Kirilov, ne-a spus. Și eu l-am cunoscut pe Tudor Arghezi. Poate mai mult decît alții. L-am cunoscut de mult, la Teatrul Național. Mai tîrziu, cînd a fost vorba să se pună în scenă prima piesă a lui Arghezi, „Seringa", unii directori de scenă ai Naționalului se codeau. Arghezi i-a spus atunci lui Zaharia Stancu, directorul teatrului: **„Există un regizor, băiatul unui profesor universitar de matematică, un băiat amabil cu care mă salut mereu, dar al cărui nume l-am uitat"**. Stancu nu știa că ar avea în teatru copii de universitari. Într-un tîrziu, Arghezi și-a adus aminte de numele meu. Și așa ne-am cunoscut. În momentele cele mai fericite pentru noi, Arghezi spunea poezii. Îi spuneam și eu. La una tresărea nedumerit: **„De unde știi dumneata poezia asta? Că s-a topit cartea"**. Am avut îndelungi și apropiate convorbiri cu Tudor Arghezi. Cred că m-a prețuit», **ne-a declarat fostul regizor al Teatrului Național.**

Pregătirea valizei

Mă găseam de vorbă cu Tudor Arghezi în camera lui de lucru și de dormit. A intrat Mitzura cu un maldăr de rufe curate și frumos călcate și le-a așezat pe pat.

A urmat o scenă ca la teatru:

Arghezi s-a ridicat din pat, a luat de deasupra dulapului un geamantan, l-a pus pe masă și l-a deschis.

În timpul acesta, Mitzura s-a așezat pe un scăunel.

Arghezi a început să trieze rufele, punînd în dulap o pijama, în geamantan altă pijama, două-trei prosoape mici le-a pus în geamantan, a pus și în dulap două-trei prosoape. Și cu celelalte rufe a procedat la fel punînd cîte una în dulap, una în geamantan, pînă s-au terminat rufele.

Mitzura s-a ridicat, a pupat mîna lui tătuțu și a ieșit.

Arghezi a pus geamantanul deasupra dulapului, la locul lui.

După o pauză, l-am întrebat: „De ce le-ai împărțit așa, domnule Arghezi, și în dulap și în geamantan?".

„Vreau să scutesc pe Paraschiva de niște drumuri".

(Arghezi fusese de mai multe ori arestat".)

„După cum vezi, dumneata, eu stau vizavi de pușcăria **Văcărești**. Dacă vine și mă ia, eu pun mîna pe mînerul geamantanului de pe dulap și plec odată cu autoritatea. Vreau s-o scutesc pe Paraschiva de a-mi aduce lucrurile «la pușcărie»".

Mie mi se umeziră ochii.

Am tăcut amîndoi.

Ciorba de burtă

„Mi-a spus Paraschiva că dumneata ai dori să mîncăm o **ciorbă de burtă** (eram deseori invitat la masă la familia Arghezi) și dînsa o va prepara".

Arghezi m-a întrebat cine aduce burta și m-am oferit s-o procur eu. Dînsul cunoștea un măcelar, în apropiere de abator.

A doua zi, la 3 1/2—4 dim., mă găseam pe piatra de la intrarea măcelăriei, așteptînd să vină măcelarul; acesta a fost foarte încîntat că vin din partea domnului Tudor Arghezi și am cumpărat 3—4 kg din burta cea mai bună.

Coana Paraschiva spusese că e greu de preparat și că pregătirea durează 2—3 zile.

Am venit la masă în ziua hotărîtă, cînd mai avea și alți invitați: Al. Rosetti, Camil Petrescu, Camil Ressu, soții doctor Pitiș...

Așteptam sa se aducă ciorba de burtă.

A apărut doamna Arghezi cu un castron mare. Toți așteptau să se înceapă dejunul.

Cînd s-a ridicat capacul castronului nu era ciorbă de burtă, ci ciorbă de lobodă.

Arghezi a spus către toți:

„Lasă, că dumnealor o să mănînce și ciorbă de lobodă!".

După terminarea dejunului, Arghezi mi s-a adresat cu voce tare:

„Ai dumneata ceva cu cîinii noștri, domnule Kirilov?

De ce ai vrut dumneata să-mi omori cîinii din curte?".

Nu știam ce să răspund; am tăcut.

Ce se întîmplase? Prepararea ciorbei de burtă se făcea într-o cameră din curte; cîinii din curtea lui Arghezi au simțit mirosul ciorbei de burtă care clocotea în oale, au năvălit, au spart geamurile și după ce au răsturnat oalele în care fierbea burta în clocote, au lăpăit toată ciorba, așa fierbinte cum era. Toți cîinii s-au îmbolnăvit, zăcînd cu limbile scoase, aproape morți.

„Știi dumneata, domnule Kirilov, că ieri a fost la noi toată Facultatea de medicină veterinară, ca să-mi vindece cîinii"?

Am spus că n-am să mai doresc să mănînc niciodată ciorbă de burtă.

Jur pe conștiință că n-am avut nici o vină.

Vînzarea cireșelor cu supliment

Tudor Arghezi are la „Mărțișor" o livadă bine organizată.

La vremea cireșelor, ia o măsuță, o așează în fața gheretei de la poartă, aduce un cîntar cu greutăți, iar Paraschiva, Mitzura și Baruțu aduc coșuri pline cu cireșele cele mai frumoase.

Trecătorii și toți copiii din vecini vin să cumpere din aceste cireșe pe care le vinde Tudor Arghezi și cu mine. Are cîntar cu greutățile respective de 1/4, 1/2 și 1 kg; cireșele le pune în cornete de hîrtie.

Tudor Arghezi socotește, cîteodată, că a pus prea puține cireșe în cornet și atunci mai ia cu degetele cireșe din coș și le mai adaugă pe deasupra.

Arghezi primește banii, eu dau restul.

La despărțire, copiii spun: sărut mîna, sărut mîna, sărut mîna...

Dejunuri la N. D. Cocea

Tudor Arghezi îmi telefonează:

„Mîine sîntem invitați la N. D. Cocea, la dejun. Soția lui, d-na Ioana Mosora, va pregăti ciorbă de potroace, mămăliguță cu brînză, pui fript. Ne așteaptă la ora 12".

A doua zi, Tudor Arghezi a sunat la telefonul meu la ora 10, ne-am întîlnit și am plecat spre locuința lui N. D. Cocea.

Soția lui ne-a deschis ușa — eram așteptați — și ne-a poftit direct la masă.

Toată casa era plină de cărți de sus și pînă jos, chiar și pe parchet.

După cîteva minute de așteptare, d-na Ioana, care în acest timp continua pregătirea dejunului, a venit să ne anunțe: „Mai aveți puținticà răbdare; Nicu mi-a telefonat, i-am spus că ați venit și mi-a comunicat că sosește și el imediat".

Arghezi adusese cu el două flacoane cu vinul cel mai bun moldovenesc pe care i le dăruise Păstorel Teodoreanu pentru N. D. Cocea.

Noi am așteptat, d-na Mosora terminase pregătirile, timpul trecea, se făcuse ora 15 (3 d.a.) și N. D. Cocea nu-și făcea apariția.

La un moment dat, Tudor Arghezi a spus: „Așa am mai pățit de cîteva ori: ne invită, îl așteptăm și nu vine. Mîncăm singuri și apoi plecăm".

Maestrul Arghezi nu era deloc contrariat.

Așa a fost dejunul la N. D. Cocea, fără el.

Dialog telefonic nocturn

Paraschiva, intrînd dis-de-dimineață în camera lui Arghezi — cu cafeaua.

— Cît e ceasul, domnule Tudor Arghezi?

Arghezi răspunse: — „3 1/2 dimineața".

— „Ce făceai? Am adus cafeaua".

(Coana Paraschiva văzînd că lumina era aprinsă crezuse că maestrul lucrează, dar acesta părea contrariat).

— Dar ce făceai, domnule Arghezi, cînd am intrat eu?

Arghezi a început să se irite și a ascuns receptorul telefonului sub pernă.

— „Stăteam de vorbă la telefon, cu prietenul meu, domnul Kirilov".

— Dar ce poate să-ți spună, la telefon, domnul acesta, la miezul nopții? Ai putea să-mi spui unde l-ai găsit dumneata pe domnul ăsta?

. . . .

Îmi povestea acestea Tudor Arghezi.

Bineînțeles că aceste convorbiri nocturne s-au repetat.

Jos cortina!

Premieră, piesa „SERINGA". Teatrul Național — Studio.

În actul I la piesa „SERINGA", doctorii povestesc între ei:

— Ți-aduci aminte, mă, cînd fata marelui bogătaș a început să se umfle, tat-so a trimes-o să fete în străinătate!

Publicul de la balcon, format din tinere și tineri, au început să fluiere și să huiduiască.

A fost un moment penibil.

Ce se petrecea, în acest timp, în culise?

Într-un punct, se găsea Zaharia Stancu, directorul Teatrului Național, care urmărea incidentul:

în alt punct se afla Arghezi care era îngrozit, emoționat și lăcrima;

eu mă găseam lîngă Matache, omul de la cortină. Ne uitam unul la altul și Matache, cu mîna pe sfoara de la cortină, aștepta un gest al meu, pentru a lăsa cortina și a întrerupe spectacolul.

Am spus atunci, cu voce tare, ca să audă toată lumea:

— Eu sînt cel mai mare în teatru în acest moment și să nu se lase cortina căci urlăturile și huiduielile din sală se vor transforma, în cîteva clipe, în aplauze și succes!

Și... așa a fost.

. . . .

Piesa „SERINGA" a lui Tudor Arghezi s-a jucat în două stagiuni, pe rînd, pe scena studioului Teatrului Național „I. L. Caragiale".

Plînge sufleurul!

Pe vremuri, Teatrul Național avea un sufleur destoinic care se numea Duminică.

În actul al treilea al piesei „SERINGA" există o scenă lacrimogenă care se petrece între personajele principale ale piesei.

La o repetiție, personajul principal care era interpretat de strălucitul artist-poet al Teatrului Național, Emil Botta, se încurca cîte puțin în timp ce repeta, ajutîndu-l mereu sufleurul.

Interveneam din sală și rugam să refacem scena; Botta se conforma și se relua.

La această repetiție mai asista și artistul poporului George Calboreanu.

Autorul piesei era lîngă mine, în sală: se juca foarte bine și emoția care se producea pe scenă se comunica în sală, iar Arghezi, jenat, lăcrima în batistă.

La un moment dat, l-am întrerupt din nou pe Botta: gîndeam că se putea interpreta și mai bine scena. S-a reluat scena.

Arghezi îmi șoptea la ureche că se joacă destul de bine; era mulțumit și foarte emoționat.

Emil Botta simțind că l-aș putea întrerupe din nou, sictit, s-a dus la sufleur, în fața cuștei acestuia, a bătut cu piciorul și l-a apostrofat: „Dă-mi, domnule! De ce nu-mi dai, domnule? Nu vezi dumneata că dumnealui e nemulțumit de ce facem noi și o să ne țină aici pînă la 4?" (Plîngea sufleurul și nu putea să sufle).

Arghezi receptă această scenă și-l deranja cumplit că eu întrerup mereu, iar sufleurul era și el emoționat — după cum s-a văzut.

Atunci am intervenit imediat și am strigat: „Lasă-l, domnule să plîngă și el... Ce, el n-are voie să plîngă?"

S-a terminat repetiția și, la braț cu Arghezi, am ieșit din sală să ne ducem acasă. În același moment, a ieșit și sufleurul Duminică din cușcă și ne-am întîlnit.

Arghezi s-a dus la el, l-a mîngîiat și i-a spus așa:

„Lasă, domnule Duminică, așa e domnul Kirilov, e nervos. Am plîns și eu. Am scris o piesă în care plînge și sufleurul!"

Găzduire la „Mărțișor"

Pe o vreme îngrozitoare, cu frig și viscol, aflîndu-mă la Mărțișor, doamna Paraschiva și domnul Tudor Arghezi m-au invitat să rămîn la ei peste noapte. Drumurile fiind troienite m-au poftit să-mi petrec noaptea într-o cameră mică de la parter (camera de lucru a lui Baruțu).

Simțeam, peste noapte, că amfitrionii mei veneau pe rînd să alimenteze focul (căldura se făcea cu lemne):

venea Mitzura, punea un lemn pe foc și arunca peste mine, unde dormeam, o cuvertură;

venea Baruțu, alimenta și el focul și mă acoperea cu un dolman;

venea Tudor Arghezi, răscolea focul ca să ardă mai bine și mă acoperea cu o sarică.

Pe la ora 4 dim., am simțit că intră doamna Paraschiva Arghezi care venea cu o ceașcă de lapte proaspăt de capră și cîteva felioare de pîine prăjită să mi le lase pe măsuță, pentru dimineață.

A doua zi, cînd m-am trezit din somn și am vrut să mă ridic din pat, cu multă trudă am dat deoparte toată „zestrea" cu care fusesem acoperit peste noapte.

PLANETE

Tăcerea și întrebările

BUCURIA ANONIMATULUI (Editura Albatros, 1978) e pentru Eugen Suciu, tînărul autor al volumului cu acest titlu, calea ca și exercițiul de a rămîne cu naturalețe el însuși, lucid și senzitiv, franc și inteligent, subtil și de bun simț („așa cum din țară / nu poți să faci [illegible]"), îndrăzneț, dar și la locul său, categoric, tandru, edificat încă investigînd mai departe, spontan („nu pot să mai [illegible]") pe cît de laconic, imprudent pe cît de sfios, discret, brusc, îngrijorat și cu toate acestea dominîndu-se, vorbindu-se [illegible] („a viață plină de renunțări / pentru a păstra contactul cu îngerul"; „înțeleg [illegible] în durere / ca într-o pernă"; „pădurea de pradă / fiecare cu rodiul [illegible] în spinare / — nu sînt păsări [illegible] / sînt [illegible]"; „am fost / o casă în [illegible] ploii / aici am văzut [illegible] / [illegible] butucănoase ale [illegible] ruginind"), într-o vreme cînd în vreme ce pe mulți de multe vîrste graba îi împinge să se străduie prin emfază, epatare — unii cu, alții fără succes — către obținerea unei cît mai zgomotoase, rapide și adesea șubrede notorietăți, cîteodată forțînd ridicolul, alteori absurdul ecoului, dacă nu chiar trivial, la de indiferența, la de răbdarea publicului.

A rămîne ca însuși [illegible] pe lungă [illegible] poeziere, forța particulară și nu tocmai de-a [illegible] a discerne și alege, căci mai fiecare sîntem alcătuiți din contrarii și tendințe centrifugale, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] surprinzîndu-se perete în perete cu [illegible] temerar sau cu permanenta preocupare de a fi oră de oră, o viață întreagă, ceea ce ți se [illegible], cel ce te exprimă ș.a.m.d. — așadar e dificil și de optat fără greș, dar și de deosebit cu ireproșabile intuiții în covîrșitoarea tentațiilor, în ghemul cu dulciuri și momeli. Ceea ce a ales din sine Eugen Suciu, în care bate „inima unui porumbel / îngrijorînd / disciplina [illegible]", care știe despre însesi arhitecturile-i interioare lucruri importante („întotdeauna mă locuiește unul și mai lucid"), în afirmarea convingerile căruia „sînt exacte / numai cuvintele care ucid / o! dorința mea / de-a fi cît mai exact ucis", este un fel de sete și curiozitate ca a descoperi cercetîndu-se, aprofundîndu-se, mijlocul de comunicat o esențializare, formula imbatabilă a unui sistem de pîrghii solid, ceva ce poate nu s-a spus, ce n-a fost încă terminat [illegible] de concluzii vorbesc ea, ale poeziei fiind veșnic premizele doar, concluzia — fie la singular fie la plural — este preocuparea altor discipline cîntăitoare nu pe harpe, discipline rigide, autoritare, dure și provocînd sau cine știe ce comic de grotesc înfățișare, sau invazii peste invazii de vid, sau prăbușiri în ireparabil desigur că foarte amare: acel „ceva" nerostit încă, dar care se cere numit și transmis îl preocupă („o plăcere a fricii / este ca un poem"), îl are partener al zbuciumului și amărăciunii pe poet: „Simt nevoia / să-ți spun ceva vital / automatic / ca un sunet de trompetă / — / [illegible] tîrăște casele de păr / — / [illegible] bomboane / ca să nu fie singuri". Sau: „Despre vis (o știință a tăcerii) / și despre poezie un singur lucru / se poate spune la fel / — cineva e luat din mers".

Dacă diferențele de registru dintre cele trei cicluri ale plachetei sale (**Pintec și fluture, Dragoste cu semnificația** și **Muguri alchimiei**) sînt cam indecise, în schimb liniile prezumtivei lui personalități au o individualitate a lor: „N-am tras-o pe Ofelia de păr / și nici nu i-am tăiat unghiile de la picioare / cum spunea cineva / nu știu ce a avut vital / dar asta nu înseamnă că sînt cu botul pe labe / sau că am vrut să cerșesc adevărul".

Pe lume, orice fel de ființă, vegetală sau animală, se face [illegible] din soiul său de sămînță, altfel se nasc hibrizi. Iar ce naște hibrizii, mai bine să nu enumerăm... Artele, ca să vieze și să fie [illegible] de către fiece poezie de făptură [illegible] — neapărat sau trebuiesc făcute [illegible] — din toate semințele [illegible] și [illegible] și din mai toate semințele ființelor timpului viitor.

La Eugen Suciu, ironia naturii a amestecat în proporții imprecizabile, care se dezlocuiesc alternativ și se readună dilatîndu-se alegoric, dar nu pînă la disproporție, o certă emotivitate cu un anume cerebralism, focul și gheața, aversele și aluviunile, lava și gerul intelectual, gestul metalic și vaporii vaselor ce fierb, capriciul și nostalgia rigorii: „am / forma sufletului meu / (partea care lipsește / a fost mîncată de creier)".

Mama, Copiii, Fumuriu, Epitaf, Tata, Cîntec, Nimic inverzit, Glorie sînt piese integral citabile. O transcriem aici doar pe cea dintîi, poate că și pentru economia sa de vorbe (22 de cuvinte...) conturînd un portret: „Greierii / adăpostiți de miresme / au făcut din noapte / o ciută speriată / în aerul serii / respirația ta / a aprins / o corabie cu mirodenii". Dar ca desen elevat, muzical, în care parfumele cîntă, cîntecul desenează, desenul picură culori, pictura e în barocheria aburilor și în coregrafii, dansul gîndește, ideea s-a făcut confesiune, delicatețe și reverie, discreția încheie la piept un cod care nu e, o ambiguitate care s-a insinuat retrăgîndu-se și sub tăcerea („ah! vînătăi pe obrazul tăcerii", „orașul... ca măruntaiele unei tăceri", „chipul tăcerii / este mereu îndoliat") vagantă, subțire, transparentă, intuiești ritmul iminențelor. „Vorbiți-mi despre om!" va striga el sau „uraniul se vindecă de om" va observa ca pentru bugetul de regrete al progresului trimis la radiografie, pînă să se vadă silit a-și nota cu introspectivă melancolie: „o mare aducere aminte / Omul". Reproș adresat cui? și cît de tîrziu? și... la ce?!

Prin Eugen Suciu „se caută / acel bărbat și acea femeie / care să-l strige pe Nu". Îi va găsi? Poate că da. Le urma urmelor. Dar după aceea? În largul **bucuriei anonimatului** sau al anonimatului său, el care se drămuie cu toate simțurile („am gust de mine în gură", „o / cum m-aș infuleca dintr-o înghițitură", „mi-am cotropit pînă și copilăria", apoi **miinile știrbe, subtilitatea carnivoră, războiul dinților, spinarea încordată, nevoia noastră de inimă, vietatea ondulată care e țipătul, craniul pleșuv al paradisului, labele prăpastiei, viteza regretului, acea grozavă sală a nervilor etc.**) depistezi o concepție despre artist („poet e cel ce moare cel mai des") și una despre condiția artei — un soi de „inimă de pradă".

Deși „răsăritul", va constata-o el de două ori în două poeme, are „tot cinci degete", deci atîtea cîte pot forma numeric o mînă, dacă nici unul dintre ele nu-și seamănă întocmai și dacă fiecare e așezat cu exactitate unde și cum trebuie, totuși, înseamnă aceasta oare că, privind antropomorfic, nopții sau apusului le rămîn sigur celelalte cinci degete, ale mîinii a doua? Greu de răspuns. Cu noaptea („Liniștea — iscoada nopții / dă raportul: / roua") contabilitatea se complică întotdeauna. Și apoi nici nu trebuiesc puse prea multe întrebări, întrebările fiind fiicele spaimei și ale mărginirii. Or, poezia lui Eugen Suciu e încă în căutare de părinți („doar tata și mama / sînt nelimitați") și de prilejul de mituri care — precît singur a intuit-o — se nasc prin frustrare. Nemulțumirea din ea decide continuitatea sa. Asupra căreia veghează mareele unui intelect „mereu adulmecat de înger".

Ion Caraion

Fizica tăcerii

Urmare din pag. 1

fi concepută o flecăreală tăcută, chiar dacă „un grup poetic american" compunea poeme silențioase prin simpla întrunire a lui într-o încăpere, unde... tăceau. Dar formele aberante ale nonverbalismului acreditat ca estetic nu ne interesează. **Nici un poet nu se mai mulțumește cu sintaxa cotidiană a lucrurilor, acum actul de a scrie presupune o suspendare a cosmosului** déjà-vu, déjà-connu. «Poetul — ne spune filosoful mexican Octavio Paz — rămîne singur, fără o lume de care să se sprijine. E ora recreării lumii și renumirii cu cuvinte a acestei amenințătoare vacuități exterioare: masa, arbore, buze, astre, nimic. Dar și cuvintele s-au evaporat, au fugit. Ne impresoară tăcerea anterioară cuvintului. Sau cealaltă față a tăcerii: murmurul fără sens și intraductibil, **the sound and the fury**, trăncăneala, zgomotul care nu spune nimic, care doar spune: nimic. Rămînînd fără lume, poetul a rămas fără cuvinte. Cuvintele nu stau într-o parte anumită, trebuie inventate, așa cum în fiecare zi creăm și creăm lumea.» **(El arco y la lira**, 1967, 177). Tăcerea nu mai este spațiul dintre două cuvinte-insule, ci o participantă la semnificația globală a poemului. Tăcerea din poezia lui Mircea Ciobanu este populată de mugurii sensurilor. Încordarea dintre cuvinte și lucruri, eterna tensiune în jurul căreia s-au țesut o multitudine de fantazări și felurite atitudini, capătă la poetul **Patimilor** o soluție incertă, enigmatică, de neprecizat. Am putea zice ca sînt reținuți simultan cei doi termeni, lumea cuvintelor conviețuind cu propria lor încărcătură de nitroglicerină — tăcerea lucrurilor. La toate palierele poemelor lui Mircea Ciobanu se înregistrează o permanentă fugă de semnificație, poate chiar aceasta este semnificația: neîncrederea în puterile limbajului și încercarea de a transcende cuvintele spre lucruri. Dar nici lucrurile nu mai arată așa cum le știm. O altă lume ni se înfățișează: «Cuvîntul e zăbală / de fier amar — și tac în așteptarea / albastrelor dovezi» **(Mască)**.

Demian — personajul din romanul cu același nume de Hermann Hesse — este un inițiat în misterele unui zeu ciudat, Abraxas, care îi ocrotește pe cei ce se dedau reveriilor absolute, zeul curajului de a te lăsa pradă fantasmelor fără primejdia de a te cufunda ireversibil; Abraxas te ajută să te întorci. Protagonistul poetic al poemelor lui Mircea Ciobanu pare un astfel de Demian care descinde în lumi stranii pentru a se ivi din nou cu cîte o mărturie din spațiile lor: «Zbor deasupra verii. M-ai trimis / lucrului să-i scot, căzut în sine / inima secretă, dar în vis / am uitat de ce și pentru cine.» **(Orașul aflat)**. Lui M. Ciobanu lucrurile i se orînduiesc spre a forma uneori infernuri tăcute. Zeul reveriei dictează, astfel, un onirism din care cuvintele au fost un moment izgonite. Dacă într-un paradis al tăcerii numele și lucrurile numite de acestea sînt indistincte, ascultînd de fericirea anarhiilor morfologice, ceva ca în tărîmul miradioniziac al lui Eminescu, într-un iad mut al obiectelor **nu există nici măcar speranța apariției cuvîntului.** Avea dreptate cine afirma că o lume lipsită de cuvinte este insuportabilă, totul surpîndu-se neîncetat. Această lume este străbătută de domni absurzi sau de cîte-o pasăre care, cînd să închipuie un augur benefic, cade greci în milul de dedesubt. Dacă imagistic multe din versurile lui M. Ciobanu comunică o liniște, rezultatul psihologic al ei este neliniștea. Fără cuvinte peisajul ia chipul unei mineralogii a spaimei, unde roca pare să fie culminația tăcerii. Întîlnind limbajul, lumea tăcută se pervertește: «...Cu tăcerea / cai deluroși îndemnam și păduri nencercate, / degetul gol stăpînea peste pietre și turme — / toate s-au dus, cu arcanul s-au prins în robia / nendurătoarelor, mie viclene cuvinte" **(Ținutul pierdut)**. Dacă poetul se arată un agnostic al cuvintelor, o face dintr-o nostalgie după Cuvînt, după Logosul neproferat în fenomenal. Sub veghea întoarsă în sine a Logosului elementele rămîn ostatice unei fizici fără transcendent: «S-a pus la cale piclă și tăcere / Cuvîntul stă-n văzduhuri, nerăsfrînt. / Zidiți la nord cu mușchi și verde fiere, / să pot fugi, nici arborii nu sînt: / / Sitarii sorb, din locul mării, lut, / și negru unt, și miez de rădăcină — / pe cînd mă-ntorc și nu-nțeleg ce-aud, / pe cînd tresar la vuiet de ruină.» **(Din locul mării)**.

Există o mie și una de feluri de a capta tăcerea într-un poem și este necesar să accentuăm această polimorfie întrucît prea se bate toba în legătură cu „retorica tăcerii" sau cu „tăcerea elocventă", fără ca discuția să treacă de multe ori dincolo de generalitățile ceremonioase. Din felurimea de liniști, poetul mai poate invoca una, cea a zgomotului «care nu spune nimic, care doar spune: nimic» din asertiunea lui O. Paz. E vorba de o retragere în intervalul secret dintre cuvinte și lucruri, în zona-tampon a stimulilor sonori — a foșnetului, a rumorii, a ecoului, a vibrației, a vuietului, a răsuflării, a vaierului, a scîrțîitului de scripeți — acolo unde se fabrică semioza, unde nu există nici lucruri, nici cuvinte, ci doar niște foetuși ai semnelor: «Abia acum, cînd s-ar fi cuvenit / să crape-n pietre inima, de zgomot, / e liniște sub cer — și peste lucruri / cad ploi de ceară verde-abia acum, / cînd bronzul rînduit pentru năvală / și-alama trasă-n surle-ar fi gemut / Trimite-mi, dintre sterpele nisipuri, / în loc de dar, o viperă plăpîndă; / încercuit, s-aud măcar un foșnet / de solzi răstălmăcit în zvon de scripet — / arcanul ei trimite-mi-l; căci iarăși / mă tem de pînda care-aruncă-n aer / un zgomot nenceput în alt auz / dar într-al meu crescut ca-ntre coloane.» **(E liniște sub cer)**.

Cu altă ocazie, Mircea Ciobanu cedează onoarea actului de a scrie cariului care, ca la Eminescu, e un fragment punctiform al marii tăceri: «Cariul e liber și tînăr pătrunde în scoarță, / prinde-n mandibule fibra, o mistuie crudă, / reci, ale sevei, leșiile-i satură setea — / da, spre izvoarele sevei răzbate și semne / fără-nțeles, pentru vremea dulgherilor, scrie» **(Marele scrib)**. Poetul adoptă tăcerea și o înzestrează cu un ritual. E greu de spus dacă aceasta are vreun scop, să zicem poate că astfel Cineva este conjurat să vorbească, să comunice esențiale taine. Poate din exercițiul, din canonul muțeniei să erupă „imposibilitatea probabilă" a iluminării. Dar pînă atunci, așteptarea distilează din licorile amare ale melancoliilor torineze, gen Giorgio de Chirico. Nemții au un termen livresc pentru această atmosferă: **Aenigmatik — enigmatica**, prin care se înțelege și enigma-ghicitoare, și, prin extensie, formulele hermetice cu cheie, și, în sfîrșit, jocul foarte serios al anumitor poezii de a se autoglosa în căutarea sensului fugitiv — acest din urmă element fiind **perfect valabil în privința poemelor din Patimi.**

Precum mai vechii doctrinari ai tăcerii recomandau diferite meșteșuguri întru întărirea virtuții — stropirea unui trunchi uscat, coaserea și descoaserea fără contenire a aceluiași veșmînt, etc. — poetul face gesturi de comunicare cu un interlocutor iluzoriu, pe foaia de scris cea mai efemeră dintre toate: «Am fost poet în vremea lui Ahab. / Vîntul trecea pe deasupra, / îmbătrînind tot mai puține cuvinte spuneam. / Stam între dune, scriem pe nisip / doar pentru vînt, pentru limba și rarita lui / neștiutoare de semne.» **(Vîntul Ahab)**. Cu poemul **Vîntul Ahab** (din care noi nu am reprodus decît prima strofă) avem și ultimul text în versuri al cărții. Volumul se încheie cu o proză, **Armura lui Thomas** — unde intenția, simetrică celor enunțate în poezie, se poate extrage din frazele: «Am hotărît să-ți scriu: dar într-un asemenea chip, încît să nu ai niciodată scrisoarea sub ochi — ba nici eu însumi să n-o mai pot reciti după ce voi ajunge la capătul ei. /.../ cînd fila aceasta o să devină neîncăpătoare o voi rupe și azvîrli...» și integrată problematicii tăcerii. Asupra altor aspecte ale **Patimilor** se poate consulta postfața lui Nicolae Manolescu, cu titlul **Armurării**, îndeosebi relativ la misteriosul și enigmatica de atmosferă sau la stilul autorului. Totuși, invederînd aplicațiile critice ale lui N. Manolescu, nu putem să nu ne mărturisim îndoiala cu privire la adevărul judecății: «armura nu e decît motivul central iradiant». Vedem motivul armurii cu toată suita ei de motive-anexe (veșmînt, pavăză, etc.) într-o poziție subalternă. Se pune întrebarea — față de ce? Rotația semnelor discursului lui M. Ciobanu este mult prea intensă ca să putem fotografia Motivul.

Un basm al descoperirii

Urmare din pag. 1

Universul poetic se deschide în jocuri de lumini, sub răsfrîngeri de raze, licăriri de cristale și pure fluide, spațiu fericit al înfloririi, nu ca îndepărtată proiecție, ci ca expresie a plenitudinii vitale. Poezia devine celebrare a purității absolute, oficiată cu un sentiment autentic și spontan: „E-o dimineață veșnică și pură. / Pe-acest pămînt, copaci legați de soare / se scutură de solzi, iară puterea, / străvăzătoare-a inimii se-arată: / cuvîntul adevărului, ce limpede / raza e parcă de-un izvor legată, / cuvîntul adevărului, ce-aproape, / ce lin urcăm astfel din slavă-n slavă".

Sentimentul juvenil se încredințează fără rețineri verbului care nu îi alterează prospețimea. Versul nu este nici confesiune, nici declarație, ci expresia directă a unui miracol trăit în clipa prezentă: „eu încerc să adun în potirul / făpturii, roua cea vie: / O, nu e apă, ci încă o flacără / încă o flacără, mult mai deplină / Arde pe buze cuvîntul în stropii / miraculoși ca un plîns de lumină."

Poeta scrie cu vocația purității îndrăgostite

Desene de Mihai Gheorghe

de vibrația transparențelor și a luminii, în care totul se descoperă și nimic nu se ascunde, în care frumusețea se confundă cu adevărul. Puritatea poemelor nu este zonă de evaziune ci spațiul esențial, sensul existențial descoperit permanent și pretutindeni: „curg în căușul făpturii ca un izvor / luminînd mlădița nestricăciunii".

Celebrarea purității echivalează cu lauda tuturor lucrurilor, pentru că universul se relevă în unitatea sa, în raport cu care sentimentul poetei este solidaritate și integrare. Purificarea nu este act mistic, nu este asceză și nu este refuz al imundului ci descoperirea permanentei simburelui de lumină ca esență a lucrurilor: „Toate-nfloresc în jur și simburele / rostogolit peste obrazul lumii, / ca o dulceață limpede se lasă. / Nu voi zdrobi nici capul șarpelui / nici floarea — / din toate mă privește chipul meu / Și toate vor s-ajungă la izvoarele / Inimii, ca un fluier / Înfometat de cîntec, sau o pasăre".

Purificarea este la Grete Tartler un act opus ascezei: „Desfac din mine ce e de prisos: / ispita uscăciunii, fără floare". „Sufletul clar" plutind peste lume, „cu rădăcini de soare dedesubt" celebrează iradierile, iluminările și transparențele multiplicîndu-le în oglinzi, sticliri de ape, reflectîndu-le pe suprafețe imaculate de argint. Revelația purității ca frumusețe și echilibru, ca sens al rodului și înfloririi se produce însoțită de sărbătorești explozii de lumină transfigurînd universul dar neînstrăinîndu-l de sine însuși. Transcenderea nu are sensul unei desprinderi, ci al unei integrări: „Nespus de aurie e lumina / trupului, doar prin mîini pot să mai văd / făpturile plutind, / și se îmbracă / în soare ca o culme de munte ochii mei".

Celebrarea luminii produce o euforie ce nu rarefiază plenitudinea sentimentului ci o concentrează. Răsfrîngerile de lumină, limpezimile, strălucirile nu orbesc, nu tulbură lumea ci o întregesc. Nimic celest în această transfigurare euforică, dimpotrivă, totul dominat de o intensă voluptate a rodului: „Cine se scaldă-n valea ierbii calde / din clăi cu fînul mirosind a lapte, / răsună cînd în poală i se-adună / de limpezime, sunetele coapte, / și ca un pom în nopțile cu flaut / de triste-ntunecimi se descovoaie".

Choralele sînt expresia fericită a sentimentului tinereții ca vîrstă a sărbătorii într-o lume nealterată în esențele sale, ca revelație împărtășită cu simplitate și în același timp cu solemnitate.

Solemnitatea se accentuează în volumul **Hore** (1977) în care bucuria revelației își găsește o expresie nouă, mai gravă și în care trăirea tinereții sărbătorești se convertește într-un sentiment al eternității, presupunînd inițierea.

Volumul este o construcție simbolică în jurul unui nucleu permanent „miezul veșnic, strălucitor al Columnei".

Sensibilitatea poetei pentru lumină în variate ipostaze face ca edificiul simbolic să răsfrîngă alte jocuri de lumini („din rouă, din străluciri de bronzuri, din oglinde și săbii, ghețuri, ierburi licărinde"). Poeta iubește tot ceea ce captează și reflectă lumina: „sarea cea curată"; „antene de cristal" etc. Reprezentările dobîndesc însă o nouă solemnitate cu care le încarcă sensul simbolic al poemelor: „Stam într-o zi cu frații laolaltă-n amiaza albelor spărturi, cioplind din munte mari lespezi translucide, mari portaluri; / mari luminoase roate din văpaia / văzduhului".

Emoția mitică a poeziilor din **Apa vie** dobîndește pregnanță și un nou sens în **Hore**. Solemnitatea însoțește verbul fără ca sentința să se separe — așa cum tinde în mod obișnuit — de poezie: „deprinderea de-a trece, de-a fi mire / și-acea lumină unde se-mpreună / purureа simplul către-nfăptuire".

Columna este în această viziune a purității un spațiu fabulos adăpostind „curate chipuri / mișcîndu-se sub dunga străvezie". Proiecția simbolică nu anulează însă sentimentul plenar al integrării în existență, al trăirii voluptății rodului („culesul, coșurile mari de trestie, copiii încîlciți în frunze de viță, iezii / sugînd printre fuioare de amurg". Este o senzualitate care își conservă puritatea în toate zonele existenței deopotrivă celebrate.

Poezia Gretei Tartler este un basm al descoperirii lumii, al iluminărilor și limpezirilor trăite cu bucurie, uimire și simplitate, dar în același timp solemn, cu sentimentul tinereții și al veșniciei împăcate într-o viziune luminoasă și proaspătă, dominată de euforia purității îngăduite.

atelier literar

poșta redacției

T. ROȘU: Nu sîntem în măsură să răspundem la întrebarea gravă pe care ne-o puneți (în primul rînd, pentru că, deși vă cunoaștem performanțele în poezie, nu știm nimic despre înzestrările și realizările dv. în celălalt domeniu). În ce privește poezia, însă, trebuie să constatăm, cu părere de rău, că rezultatele pe care le-ați obținut, în răstimpul (destul de lung) de cînd ne scrieți, nu sînt cu totul satisfăcătoare. Nici în privința progreselor înregistrate în acest interval, nici în privința gradului de implicare, în paginile trimise, a talentului și energiei creatoare de care dispuneți, a pasiunii, dăruirii, ambiției, etc. legate sine qua non de o asemenea activitate. Mai grav încă, în ultima vreme, manuscrisele dv. manifestă o evidentă plafonare, lucru „de serie", inerție meșteșugărească, o oboseală, o scădere alarmantă a interesului, tensiunii, mobilității creatoare, etc (din acest plic, n-am putut reține decît „Nu mai am"). Rămîne, deci, să apreciați singur în ce măsură cealaltă preocupare artistică (talentul fiind prezumat) e în stare să vă impună o pasiune mai adîncă (adică totală, exhaustivă !) decît a izbutit poezia (și, deci, să vă exprime mai deplin și să vă aducă bucuriile echivalente !...). Evident, renunțăm (de bună voie) numai la ceea ce putem renunța (dar chiar și gîndul acestei eventualități spune ceva !...). Din ultimul plic, „Problemele poeziei".

G.M. BUC.: Din nou, inflație — două plicuri de făcături lamentabile, descurajante! Despre această lipsă de reținere, de exigență, de ambiție a autodepășirii, etc., am mai vorbit... E trist că nu înțelegeți (cît mai e timp) primejdia unor asemenea slăbiciuni, perspectiva sumbră pe care o deschid. E trist că lectura, contactul studios, creator, cu cartea, n-au ajuns a fi, pentru dv., „a doua natură", cum se zice, aceea care definește pe poetul și intelectualul adevărat (ce-ar putea fi de pildă, acest „Stynx", — sic ! — pe care-l tot pomeniți ?...).

M. CIORANU: Lucruri slabe, confecționate, semne grele de inerție și plafonare (vezi și răspunsul pentru G.M. Buc.).

A. AMFUZ: E greu de răspuns, în acest spațiu restrîns, problemelor (interesante și judicioase) pe care le ridicați. Cu timpul, lecturile vă vor aduce răspunsurile așteptate, sau vă vor pune în situația să le puteți formula dv. înșivă.

ELV. I: Vă mulțumim pentru sugestii (în mare parte, interesante, generoase). Dar, desigur, lucrurile trebuie discutate mai amănunțit și mai profund.

R. POPEL: Cîteva pagini ceva mai consistente și mai limpezi: „Tristeți", „Poveste în vis", „Mai am de vorbit".

R. ROCA: Inexplicabil de slabe, uscate, inerte. (omul trebuie să știe să mai și arunce din lucrurile care se îngrămădesc în juru-i...).

ANDI G: Semne de înviorare, mai clare în „Zidul", „Premize", „Oameni și păsări".

MIRCEA — TÎRGU JIU: Lucruri promițătoare, încă nefinisate suficient, dar... „hopul" trebuie să primeze ! Vă dorim să-l treceți cu succes și așteptăm veștile cele mai bune.

D. DIAMANT: Din plicul ultim, „Mori de vînt" și „Eroii". Mulțumiri pentru vorbele bune.

RODICA PREDA, E. EANE: („Călători"), **Mariana Ursei, Liviu Bochirez:** Sînt unele semne, merită să insistați.

Victor Albu, Napallion (ceva, în fabulă, dar nu poanta !), **Epia, Constantin Dascălu, I. Savelciuc, Iulian Mocanu, Corin Culcea, George Corobea, Ionel Popoacă, Ionel Țeculescu, Girel Barbu, C. Cerbu, Marinela Dudici, Alina R., Teddy Roman** (ceva mai bine, în „Cînd afară cerul era înnorat"), **Viorel Andreescu, Ion Stan de Săpînța, Fanora C. Dani, V. Popescu** (ceva, în „Timpul poeziei"), **Steluța Ispas, Dumitru Bondoc, G.B. Plopu, D.E. Roșca:** Nimic nou ! **Liana Popescu, Virgil Nisus, Darie Macedonie, Teodor Carp, Dan Bogdan, Carmen Duda, Teodora Hașcă** (ceva, în „Spirală"), **Ionel Vișan, Gh. Minculescu** (ceva, în „Perspectivă"), **Ion Cristinescu, Alexa Constantin, S. Codreanu-Canara, Gh. Buru, Paravanis-M., P.V. Munteanu, Sandu Frunză, Toma L. — București, Petru Stoicescu, M. Valerian, Lucian Pop, Filip C. Noiu, Rodica Mandl, Marele Singuratec, Ionescu Cimbrea, Constantin Nicolaescu, Iuliana Șchiopu, Mihai S. Oglinzeanu, D. Trifan, R. Bistran, Gligor Alecu, Liviu Dorin Ignat, Const. Basarab Erge, Ene Alexe, A.V. Maria Florentin Smarandache, Ion Acatrinei, Eugen Olteanu, Alex. Pîrvu-Prundu, Ghiță Ion, Gira Dubalmu, Mihaela Miron, Bucur Ioan, Dan Boe, Ticu Tîrgoviște, D. Sanciuc** (ceva, în „Am 20 de ani"), **A. Belinschi, Iulian Filip:** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Lecția-ntii

Măcar o dată
Puneți în fața
Cuștii cu maimuța
Cîteva pietre
Cîteva
Portocale...
Intrați în locul lor
Să vedeți
Dacă vor arunca
Cu pietre
Sau cu portocale...

G. M. BUCOVICIOR

Nu înțeleg

Am și eu asemenea vouă un vis
pe care-l țin închis în colivie
ca pe o pasăre rară
asemenea vouă știu să rîd, știu să plîng
și de n-am făcut-o pînă acum
mi-a fost teamă să nu vă sfidez
Nu-nțeleg de ce în fiecare dimineață
trebuie să-mi reamintiți că sînt om
cîtă vreme simt o dorință nebună
de-a da din aripi.

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Melancolie

Ce frumos cîntă apa-n calorifer
Ce frumos vine amurgu-n oraș
Mai frumos ca privighetorile
tic-tacul motoarelor
în uriașul
arbore de asfalt
Sufletul meu
becul electric
din gări
iluminîndu-vă fața
înainte de călătorie

MARIN NICOLAE

Gaudeamus

Desăvîrșite vor fi toate lucrările omenești
cîte o rază divină
va coborî pentru fiecare frunte

împlinind un ritual fără greș
ni se vor întîlni mîinile
curate ca două săbii de-argint

să ne bucurăm deci
că neliniștea ca un vierme bătrîn
mai roade o clipă
prin carnea albă și îmbălsămată a poemului.

NELU STANCIU

Undeva, în Noua Guinee...

Undeva, unde nu am fost niciodată,
Printre stînci și valuri
Unde spuma țese voaluri,
Se opresc pe o plajă uitată,
Cu ochii mari deschiși, cu corn rigid,
Balene ce se sinucid.

Pescărușii, cu țipetele lor de corbi
Îngroziți se-nalță și pier

Lăsînd urme de sînge pe cer
Și dîre de lacrimi din ochii lor orbi,
Cînd simt, împrăștiind mirosul lor fetid
Balene ce se sinucid.

Nimeni nu știe de ce-o fac ;
Doar oamenii-s sinucigași
Doar ei sînt disperați sau lași
Nebuni sau proști. Și totuși, zac
Pe plaja uitată, pe nisipul torid
Balene ce se sinucid.

Nu v-ați gîndit, la experiențe nucleare submarine ?
La oceanele infestate ?
La algele radioactivate ?
La insulele transformate în ruine ?...
...Se-opresc pe plaja uitată, prevestind un genocid
Balene ce se sinucid.

SORIN PETRESCU

Oamenii

Oamenii acuză soarele
pentru aripile topite
ale lui Icar
pe mine pentru că
intrînd într-o
florărie
am început să plîng
în fața
însingeraților crini
spunîndu-mi mai apoi
că fapta mea a fost
curată nebunie
și nu sînt tristă
această nebunie
s-ar putea să fie
cea mai frumoasă
parte din mine...

LORENA PAVĂLAN

Munții cei mai înalți

Cu ajutorul muzicii
mă apăr de cuvinte,
cu ajutorul cuvintelor
mă apăr de singurătate,
cu ajutorul poeziei
mă apăr de moarte,
dar în fața dragostei
sînt fără apărare,
o muzică ucigătoare
îmi pătrunde sufletul,
singurătatea se spulberă
și o pasăre de pradă
zboară deasupra tristeților,
bucuriilor descoperindu-le
menirea de a fi
munții cei mai înalți ai lumii.

BORIS MARIAN

Și steaua aceea...

Ca o lacrimă arde :
fiecare frunză
fiecare cuvînt nerostit...
Ca o picătură de ploaie
lunecînd la rădăcina copacului
te bucuri așteptînd.
Te cred mai frumoasă...
Și steaua aceea
doar palma unui copil poate fi !

SIMION AȘTILEAN

Forme străvechi de cultură românească

Urmare din pag. 1

că Herseni deține știința de a extrage dintr-un studiu de caz noime generale, semnificative pentru întreaga noastră cultură.

Cartea aceasta seamănă oarecum făpturilor bicompozite din imaginația primordială : jumătate e sociologie, spirit pozitiv, teluric ; jumătatea cealaltă e mitologie, intuiție, gînd înaripat. Mai direct spus, se disting acolo clar două părți compacte ale unui singur tot analitic. Comportamentul recent al cetelor de feciori este cercetat pe viu și desfășurat în ceea ce autorul numește „interpretări psihosociologice". Formația dintîi a lui Herseni transpare aci peremptoriu în diverse chipuri. Așa aflăm că, în cunoscuta-i lucrare despre călușari, lui Romulus Vuia i-a lipsit tocmai imaginea și conceptul de *grup uman*. Privirea de sociolog ni se descoperă însă în toată specificitatea mai cu seamă prin atracția vădită față de organizarea cetei (cu rolurile și ierarhiile ei) și față de relațiile dintre ceată și sat. Existența unui control reciproc între ceata de feciori și restul satului și, în consecință, marea importanță atribuită cetei cu manifestarea ei principală, colindatul — iată aspectele puse în lumină la acest nivel al cercetării. Era necesară relevarea lor ? Fără îndoială. Mai întîi, aceste aspecte nu sînt deloc banale, altfel n-ar fi lunecat pe lîngă ele figuri respectabile (Ion Mușlea, Petru Caraman), cărora le-a lipsit de asemenea, ca și lui Vuia, perspectiva sociologică. Apoi, importanța socială, pe cît de disimulată pe-atît de mare, a cetei de feciori reclamă ca temei timp îndelungat, istorie. Ca să aflăm funcția instituției va trebui deci să întoarcem îndărăt „uriașa roată-a vremii". Și dintr-odată atmosfera se schimbă : din sociologie intrăm în mitologie. Procesul analitic înaintează acum indirect, pe seama colindelor, interpretate ca relicve orale. E vorba de patru sute (!) de colinde adunate personal de autor între 1928—1938 și însoțite de fotografii și hărți (După cîte știm, materialul așteaptă lumina tiparului ; am dori s-o vadă cît mai curînd). Pe întreg traiectul, comentariul se arată demn de cea mai pretențioasă hermeneutică. Expresii din colinda sau gesturi ale cetașilor sînt decodificate în funcție de ansamblurile verbale și comportamentale în care se află urzite, sînt comparate în spațiu și timp, sau valorificate deopotrivă analitic și sintetic. Așa, bunăminte, verbul „a sări" dintr-o invocație aparent bizară către Sf. Ion, este luat drept „a fecunda", „a face să rodească" (pămîntul, codrul), sens viu în semantica din Țara Oltului, întărit și de apariția frecventă în colinde a Sf. Ion sub chip de cerb, recunoscut la rîndu-i ca o zeitate precreștină. Altă dată, o întîlnire între Dumnezeu și Sf. Petru este tălmăcită în termenii particulari în care își dau binețe oamenii din partea locului. Astfel de interpretări sînt înlesnite de apartenența prin naștere și copilărie a interpretului însuși la lumea pe care o înfățișează. Faptul poartă o semnificație specială. În antropologie și în sociologie s-a recomandat adesea inserarea empatică, integrarea cercetătorului în grupul uman cercetat. Este ceea ce s-a numit metoda „co-participării" sau a „observării participative". Traian Herseni n-a fost nevoit să depună vreun efort întru atingerea acelei stări. Cunoașterea, în cazul său, a însemnat mai mult decît un act empatic : el *a trăit* cultura pe care ne-o tălmăcește, singurul efort, înlesnit de trecerea timpului și de experiența acumulată, fiind acela de detașare profesională.

Ce concluzie se sloboade la capătul acestei întreprinderi ? După un lung excurs *à rebours* — pildă a unei tehnici folosită și aiurea, dar care la noi s-a numit în chip inspirat „arheologie socială" — cetele de feciori și colindatul apar drept vestigii ale unei străvechi instituții de inițiere a tinerilor necăsătoriți, care a existat în societatea traco-geto-dacă. Instituția era legată în plan spiritual de cultul unei Zeițe-Mamă cu Fiul său, ceea ce înseamnă că faptele aveau loc în epoca de trecere de la matriarhat la patriarhat. Așa ar arăta doar imaginea simplificată a pantheonului geto-dac, în sfera acestuia forfotind o mulțime de alte zeități, diferențiate după regn (dendro-, zoo-, antropomorfism), dar și după mediul geografic (cultul soarelui la cîmpie, al bradului sau al codrului la munte). Acum un veac numai Poetul cuteza a-și închipui mai lămurit acea lume demult apusă („Și ca zugrăviți stau zeii în lumina cea de soare" — adunați în codri, sau din cupe bînd „auroră cu de neguri albe spume"). De-atunci ea a prins contururi din ce în ce mai autentice. Lucrînd întru recompunerea ei, adică întru împlinirea imaginii ce trebuie s-o avem despre noi înșine, *Forme străvechi* vine ca o carte fundamentală pentru ființa românească de oricînd. În secolul al XIX-lea, B. P. Hasdeu făcea prima mare breșă în dogma latinistă, făurind totodată un adevărat program de reconstituire, conform rațiunii științifice, a universului spiritual al dacilor. Cartea lui Tr. Herseni se așează drept o izbîndă pe linia acelui program. Prin disciplina argumentării și prin mesaj, ea poate sta alături de *Getica* lui Pârvan, cu care e în bună măsură complementară. Chiar și ca dimensiuni, dacă adăugăm și materialul documentar-empiric, *Forme străvechi* atinge monumentalul. Deși acoperă în comentariul său arii întinse din culturile slave, mediteraneene, indo-europene (folosind și datele unor comparatiști ca M. P. Nilsson, H. Jeanmaire, G. Dumezil ș.a.), la ceasul concluziilor Herseni se întoarce de unde a plecat. El nu acceptă ideea de filiație decît atunci cînd materialul indigen i se pare insuficient. Autohtonismului său îi găsim două motivații profunde, ambele întemeiate pe cunoașterea esenței culturii „poporane" și a dinamicii acesteia. Citim mai întîi, în *Forme străvechi* : „În domeniul culturii poporane de pretutindeni, din pricina caracterului ei conservativ, de îndărătnică rezistență la influențele din afară, aceste populații străvechi — «oameni [illegible]», cum se exprimă N. Iorga cu [illegible] lucrării — dau aspectul fundamental, mai exact cîmpul, fundalul peste care se suprapun și se întrețes toate elementele ce vin în urmă". Or, în privința poporului român, nu încape discuție că el își are rădăcinile în spațiul în care trăiește și azi, cultura sa avîndu-și deci matca proprie. În al doilea rînd : „Nici un popor nu păstrează și nu împrumută elemente de nici un fel, decît cu totul superficial și trecător (pe modelul modei, nu al datinei), dacă ele nu corespund unor nevoi proprii, de natură structural-funcțională". Neted vorbind, nu vedem cum aceste postulate ar putea fi contrazise.

Un interes maxim deșteaptă studiul acesta și în ordinea metodei. Dezamăgit de predecesorii săi, care atunci cînd studiau un obicei îl fărîmițau în elemente componente — obiecte, motive, gesturi, momente rituale — împrăștiindu-le apoi originea prin diverse culturi (celtică, indică etc.), Herseni socoate instituția cetelor de feciori un „complex etnografic", ireductibil la părți. Ridicată la rang de normă, ideea tulbură, dacă ne gîndim că mitologia comparativă, ca să nu mai vorbim de studiul ornamenticii, sînt întemeiate în principiu pe morfologism și pe circulația motivelor. Și pare firesc să fie așa de vreme ce difuziunea culturală pornește în general de la nivelul motivelor, al elementelor. Rămîne totuși un bun cîștigat că ori de cîte ori obiectul de studiat e un *complex* cultural, singura metodă fructuoasă va fi integralismul propus de Tr. Herseni.

În totului tot, *Forme străvechi de cultură poporană românească* e un model de erudiție, de forță intelectuală, de echilibru între metodă și teorie. Ea se așează între acele cărți exemplare, care îți dau un sentiment de mîndrie știindu-te cetățean al culturii în numele căreia au fost scrise.

Desene de Daniela Stingă

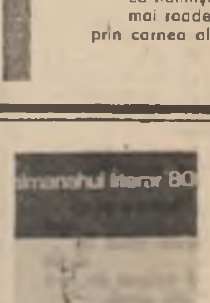

A APĂRUT

Almanahul literar '80

Orice carte bună...

Urmare din pag. a 3-a

de față nu este suficient a ne impune doar ca o cultură națională. Este nevoie să lucrăm solidar spre a impune în atenția lumii acest spațiu cultural sud-est european pe care am văzut că-l ignoră cu sistem comparatismul literar occidental, negînd, de fapt, această „a treia Europă".

Într-un referat solicitat pe marginea tezei de doctorat a lui Mircea Muthu despre **Literatura română și spiritul sud-est european** atrăgeam atenția că ceea ce ne lipsește în momentul de față este o imagine unitară asupra acestor literaturi din sud-estul european, pe care încă și noi, cei de aici, le ignorăm în unitatea lor, și care se ignoră practic între ele sau se cunosc sumar. Mulți din intelectualii români, greci, bulgari, iugoslavi, albanezi au doar foarte vagi noțiuni unii despre cultura celorlalți, mulțumindu-se să-și întemeieze cultura generală pe cunoașterea literaturilor occidentale. Trebuie să ajungem la cunoașterea literaturilor noastre. Trebuie să ajungem la conștiința a ceea ce a dat lumii această zonă, la ceea ce promite a dărui lumii, cu iminență, de la un ceas la altul. Un premiu Nobel pentru Ivo Andrici sau Seferis trebuie privit ca un început de notorietate și de recunoaștere nu numai a literaturilor naționale respective, ci și a acestui spațiu în integralitatea lui. La fel, notorietatea cîștigată de un Tvetan Todorov și marele fenomen de pătrundere a culturii române în dinamica vieții culturale universale, asupra căruia m-am oprit mai sus. Acum patru ani, la Belgrad, la o reuniune europeană de critici literari, mi-am îngăduit profeția să afirm că sud-estul european, socotit cîndva butoiul de pulbere al Europei, îi va reveni de aici înainte o altă funcție, tot dinamitardă, dar pozitivă pe planul culturii. De aici vor porni, cum au și pornit, mari inițiative renovatoare, care vor zgudui inerțiile prin puterea lor de șoc, dar și reclădi prin forța lor catalizantă, sintetizatoare.

Revenind la protocronism, ce avem în vedere ? Considerarea neignorabilului, deci o lume ceva mai mare decît cea occidentală, care, chiar dacă nu e periferică — și nu e periferică ! — nu reprezintă totuși toată lumea, nu e lumea toată. Occidentalii ne-au expediat dincolo de frontiera culturii lor, socotindu-ne un rest. Cam mare rest : Circa 90 la sută din culturile lumii ! Fanarioții și succesorii lor ne-au făcut teoria restului, au încercat să ne inculce confortul restului, farnientele amar al periferiei : „Nous sommes ici aux portes de l'Orient, où toute e pris à la legere." Dar am putea să ne luăm și în serios. Protocronismul propune o lume mai largă, o lume fără centre și fără periferii, dreptul oricărei culturi de a crea modele, dreptul oricărei culturi de a se elibera de tirania modelelor general acceptate și de a-și croi un drum mai scurt spre sine-însuși.

Cartea rară

Urmare din pag. 1

trelor prețioase, o raritate bibliofilă. Eleganța cărții tipărite în Franța acestor veacuri, prezentă la noi, ar putea ajuta și la înțelegerea eleganței primelor noastre tipărituri.

De altfel, în această expoziție sînt prezente aproape toate marile noastre cărți fundamentale pe care se sprijină limba română, odată cu afirmarea ei în cult și legislație prin Matei Basarab și Vasile Lupu și apoi prin epoca brâncovenească. **Noul Testament** de la Bălgrad, **Cazania** lui Varlaam, **Îndreptarea Legii**, **Biblia** lui Șerban Cantacuzino, de la apariția căreia se vor împlini deceniul următor trei veacuri, pe lîngă tipăriturile lui Antim Ivireanul din timpul lui Constantin Brâncoveanu sînt o parte din minunatele comori de valoare nepieritoare prezente, în ciuda ravagiilor ce au trecut prin vremi peste noi, aici, în preajma noastră, modelînd conștiințe, luminînd viața morală și spirituală a cărturarilor și prin ei a poporului nostru. O carte frumoasă, tipărită la București de către Antim Ivireanul în anul 1699, prezentă în expoziție se cheamă **„Carte sau lumină"**, cartea fiind într-adevăr lumină care luminează în interiorul conștiințelor, pentru ca oamenii să devină mai buni și mai de omenie, mai îngăduitori unii cu alții, gata de a priveghea la mai buna rînduială morală a vieții întregii națiuni.

Un scriitor de seamă european, prieten al țării noastre, Herbert Günther, ani de zile președinte al societății bibliofililor europeni de după război, vorbea într-un eseu despre rolul imens al cărții în apropierea dintre oameni și națiuni. Cu prilejul deschiderii acestei expoziții aș socoti potrivit să ia ființă **Societatea bibliofililor din România** care ar cultiva grija față de cartea rară, față de cartea bună, cartea sau lumina prin care ființăm, mai buni și mai frumoși pe pămînt. Virgil Cândea, care a deschis și expoziția și din cărțile bibliofile ale căruia sînt și expuse, apoi Șerban Cioculescu, prezent cu cartea rară aici, și ceilalți cărturari bibliofili ar putea alcătui sîmburele acestei societăți a bibliofililor români, care ar continua — după cîte știu — un cenaclu al bibliofililor, deja existent. Ar fi de asemeni potrivite aici, în această expoziție, de organizat discuții asupra frumuseții grafice a cărților tipărite cu veacuri în urmă și astăzi, ar fi multe de deprins din eleganța și sobrietatea celor vechi. Un recital de poezie și muzică, de nobilă ținută, ar fi aici de asemeni edificator.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Constituirea organizației proprii a Frontului Unității Socialiste la Uniunea Scriitorilor

În prezența unui mare număr de scriitori și lucrători din diferite organisme ale Uniunii, vineri, 14 decembrie 1979 a avut loc constituirea organizației proprii a Frontului Unității Socialiste de la Uniunea Scriitorilor. Despre semnificația acestui eveniment văzut în lumina propunerilor făcute de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu cu privire la creșterea rolului Frontului Unității Socialiste în viața social-politică a țării și îmbunătățirea organizării sale, a vorbit **Ion Hobana**, secretarul Comitetului de partid al Uniunii Scriitorilor.

Cei prezenți au ales prin vot Comitetul organizației, alcătuit din tovarășii **Vlaicu Bârna, Ana Bărzeanu, Mihai Chicuș, Mircea Ciobanu, Aurel Covaci, Gerhardt Csejka, Andriana Fianu, Ingrid Fulga, Mircea Micu, Vlad Mușatescu, Ion Larian Postolache, Magdalena Popescu, Viorica Georgina Rogoz, Tudor Vasiliu, Romulus Vulpescu.**

În prima sa ședință, Comitetul a ales biroul de conducere, în următoarea componență : **Mircea Ciobanu** — președinte ; **Vlad Mușatescu** și **Viorica Georgina Rogoz** — vicepreședinți ; **Andriana Fianu** — secretar ; **Ana Bărzeanu, Aurel Covaci** și **Gerhardt Csejka** — membri.

Cercurile vieții

Urmare din pag. 1

de pildă, poezia intitulată **Mica autobiografie**, unde aflăm o complicată bucurie a sinelui, ce pare a deriva tocmai din rezistența ironică a poetului în fața tentanței posibilității de a-și dizolva pe deplin personalitatea în visul pur al literaturii : „Am fost și rămîn fiul străzii, / Știu

mii de povești — dar nu mă trădați ! — desucheate, / Mă uit surizînd, la cei ce-și plivesc iarba ogrăzii / Și trec, fluierînd, hipnotizat de-nureita Hecate. Îmi place asfaltul cuprins de iunsori, încins de călduri, [...] Salut cînd pe X, cînd pe Y — politicos. Așa cum se cere, după tipic, / Mulți mă privesc ca pe o haină : pe față, pe dos, Li-s ochii ocheane întoarse în care sînt groaznic de mic". Și într-o altă excelentă poezie (**Peisaj**) aflăm o nuanță asemănătoare : „Eu cred că era către cinci, către șase / oricum — era către seară. Luceafăru-n pînză albastră tăiase / ogiva-i din veci. Mesteceni de ceară / foșneau somnoros. Iar pîrîului-șarpe, șuierul, vaierul cum îi crescuse. / Pluteau fără noimă, dar clar pe spumele cerului, / cîteva stele-meduze. / Erau necesari și trei corbi. / Iată-i, acuma, în zare. / Fanatici și orbi / lunecă în disperare". Apare și autoironia : poetul declară că, pe „catifeaua nisipurilor", scrie „povești nemuritoare". Într-o **Compoziție**, ironia țintește însăși activitatea de a echivala realitatea obiectivă prin ficțiuni. După ce amintește etapele unui „mare război" dus de soldații de plumb, poetul încheie : „A fost un război năprasnic și mare. Cronica lui am scris-o-n caiet, / Așa cum o cîntă orice poet. / Și-acuma mă duc la culcare".

Și în afara ironicelor detașări, ce maschează emoția doar pentru a o face mai vizibilă, aflăm versuri de reală vibrație. Să cităm, în primul rînd, poezia intitulată **Moara**, în care înclinarea poetului pentru fluidizarea metaforică a sentimentului curgerii timpului, capătă o concretizare superlativă : „Macină moara, fără oprire. / Apele vremii o-mping înainte, / Toate le schimbă în amintire : / Gheața din lacrimi, iubirea fierbinte. // Macină moara, astîmpăr n-are. / Toate le sfarmă, pe îndelete / În praf preschimbă tot ce e mare / Macină moara cu ură și sete. // Macină moara, fără oprire. / Ei măcinarea i-a fost ursită / Face din toate făină subțire — / Pentru uitare, ori pentru pită / Dar și peste moară e scris să vină / Ziua aceea fără iertare, / Cînd o s-o macine, pînă-n ruină, / O altă moară, cu mult mai mare". Elemente simple se îmbină miraculos, sugerînd vîrtejul vertiginos al vremii.

Alte poezii memorabile fac parte din categoria elegiilor, mai întotdeauna temperate de vagi accente ironice. Imperfecțiunea iubirii, cuvintele ce ucid dragostea, regretul muzical al sfîrșitului, visul vegetal al pierderii identității — iată cîteva dintre emblemele acestor poezii. Cităm din **Cu iarba și cu floarea**, cîntare lentă a amintirii : „Mi se copilărește iar sufletul. Mereu / cu iarba și cu floarea ivite-n primăvară, / părelnic mi-e mai simplu, dar necuprins mai greu / cînd șarpele-amintirii mă-mpresoară, / ciudat piton ce-mi frînge trupu-n vreme / pe frunzele căzînd din calendar / și netrăite clipe vor să cheme / priveliști, în privire, de cleștar, / nedescifrate povestiri din care [...] zăresc un pisc de munte, un vag crîmpei de mare".

Cîteva poeme au nuanța unor balade, ce imaginează mici parabole despre destinul poeziei și al solului psihic în care germinează acesta. Semnificativ este, de pildă, **Revelație**, unde tema vieții ca teatru cunoaște o expresivă întrupare, sau **Nostalgie**, melodioasă închipuire a unui centaur care năvălește într-un oraș modern — metaforă a poeziei ce se izbește de realitatea dură.

Un **Jurnal literar 1957—1967**, apărut în 1967, însumează contribuții critice de diverse facturi, semnificative nu doar prin desfășurarea elegantă a argumentelor, ci și prin expresia strunit poetică a scriiturii. Comentînd scrierile unor autori pe care îi consideră valori incontestabile, Al. Căprariu găsește formulări pregnante, ce au mai totdeauna vagi reverberații lirice, recurgînd adesea și la apropieri ce arată întinse lecturi. Se ivesc astfel eseuri remarcabile, a căror relativă autonomie față de punctele lor de plecare le dă rezistență. Iată un fragment din eseul intitulat : **„Tableta argheziană"** : „Citindu-l pe Arghezi, mi-am reamintit de Spinoza. Filozoful șlefuia lentile — muncă obscură, migăloasă, de precizie, salutară pentru vederea omului. Tableta argheziană face aceleași oficii : ne clarifică privirea, ne deprinde cu adevăratul contur al lumii...".

O atrăgătoare carte este **În timp ce Pămîntul se-nvîrte** (1976). Spre deosebire de alți autori ai unor însemnări de călătorie, pentru care voiajul înseamnă, în primul rînd, prilej pentru o avidă observare a amănuntelor materiale, Al. Căprariu voiajează îndreptîndu-și atenția mai ales asupra modificărilor care intervin în conștiința sa. Rezultatele sînt excelente : în locul unui ghid travestit al unor muzee și ale unor locuri pitorești ale lumii (cum sînt nu puține însemnări de călătorie) se obține o scriere ce are spiritul unui jurnal intim. Călătoria devine un pretext.

În timp ce Pămîntul se-nvîrte are, astfel, structura unui roman cu un singur personaj. Aceasta fiindcă elementele documentare sînt net covîrșite de datele despre însuși călătorul : personaj reflexiv-ironic și în același timp liric ; privire ce caută dedesubturile lucrurilor printre care trece. Efectele atitudinii degajate a autorului, în care ironia subterană depășește locurile comune ale publicisticii, sînt favorabile. De la un anumit punct al lecturii, cititorul recunoaște că nivelul obișnuit al cărților de călătorie a fost depășit și urmărește cu interes evoluția unui personaj autentic, cu o certă înclinație pentru reflecția moralistă, vag ironică, dar care nu refuză nici concentrarea lirică a experiențelor sale, nici meditația pe marginea literaturii, adică a cuvintelor care încearcă să cuprindă și să explice lumea.

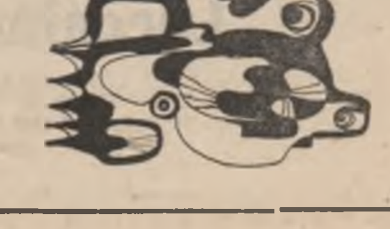

CĂLĂTORIE ÎN URIAŞ

se dedică
Anului Internațional
al copilului — 1979

Gheorghe Pituț

a Am pus piciorul în pămînt
la margine de somn și
viața
nehotărît și aiurind
cînd zorii m-au izbit în față ;
prin roua ierbii fericit
fugeam să mă-ntîlnesc cu mine
și doar o dată am privit
casa-mi ascunsă de coline ;
cinci mii de dealuri am trecut
și mă-nsoțeau mereu doi fagi
plîngînd un plîns demult pierdut —
să ne întoarcem la cei dragi.
Sub soarele dogoritor
tot colindînd văzum cîmpie
și brusc fantasma fagilor
intră-n pămînt cu ani o mie.

b Bolnav de spații uriașe
toți porii-mi erau ochi și
guri.
de-o parte argintau orașe
de alta arămeau păduri ;
de sete și singurătate
m-am aplecat să sap în lut
un adăpost — izvor — cetate —
sub arșiță — un unic scut,
dar cred că nici n-am apucat
să rup o frunză ori o floare
cînd bărăganul răsturnat
mi-aluneca de sub picioare
și se surpa din unghiul drept
în cerul din antichitate
iar eu visam să mă deștept
din patul dus pe roți dințate.

c Cînd m-am trezit dorința
mea
de mult ce se copilărise
pe coama codrilor trăgea
cu trupul meu un nor de vise.
Ci fulgere arau pe cer
și se vedea sub brazda lor
cum surzi dragoni de foc și fier
mușcau din carnea stelelor
Sub bolți armate visătoare
se auzeau cioplind mereu
o scară de suit în soare
ori la palatul unui zeu.
Ploaia a stat, am lunecat
pe curcubeu ; fugea pădurea
și-n cîmpul gol nemăsurat
plantam priveliști de aiurea.

d Dar marea verde de trifoi
cu soarele ce învîrtea
burghie lungi în frunze
moi
parcă băteau în tîmpla mea ;
și brusc din aer apăru
în liniștea universală
un turn de carne-n forma U
cu ușa cît o catedrală ;
cînd m-am îndepărtat de el
să-i văd statura, s-a măsor
văzul în mijloc un tunel
cu balta ștearsă lung de mări.
De cînd rîvneam un minunat
prilej spre nu știu ce aras ?
Ci turnul mi s-a revelat
drept-talpa unui Uriaș.

e Emoția că s-ar putea
să intru (cum aș fi rămas
în ființa tatei — cînd
dormea,
prin pieptul larg descoperit)
mi-a dat un brînci. Eram acum
mai fericit ca orișicînd
căci flori mi se-așterneau în drum
iar ce făceam, făceam visînd.
Pantere, tigri, lupi și lei,
pitoni cît grinzile de groși
se gudurau sub ochii mei
iar vulturi mari cu ochi gerași
mă ridicau atît de sus
încît cînd soarele intra
sub orizontul de apus,
și răsărea-n privirea mea.

f Fericirea n-are
nici un fel de lege
peste orice stare
fericirea-i rege.
Munții de argint,
aerul de aur
zboară călărind
Făt-Frumos — centaur
Unde-alergi copile,
întrebam atunci
merg să caut zile
le cirii, lungi !
M-a purtat astfel
Vîntul somnoros
pin-la un castel
alb, rotund, de os.

g Gîndind că marele palat
la care am ajuns era
genunchiul nesfîrșit
bombat
al omului din altă stea
am poposit ca să admir
trecutul nostru cel mai vechi
ci glasuri dulci de la nadir
sculptau în pardoseli urechi,
pămîntul era transparent
și se vedea la mii de ani
un ochi rîzînd pe firmament
și-n raza lui plîngînd vulcani ;
din murii lustruiți perfect
țîșneau columbe sidefii,
sub aripi ascunzînd copii
cu ochii reci ca un concept.

h Hotar nu mai văzui atunci
dorinței mele de-a zbura
cu stolu-naripat de prunci
care lăsau pe fruntea mea
un nimb extatic de culori
din mii de sunete țesut
și coridoare de candori
în care să mă pierd am vrut ;
pe bolți ardeau egali și ficși
sori care noaptea nu apun
și umbrele strigau la stîncși
că vor fi puși pe guri de tun
iertat de foame și de muncă
trăiam un gînd mereu la fel
pasăre, înger ori nălucă
pe-un timp egal numai cu el.

i În ochii mei începea
numai peisajul, timpul nu
și dintr-un cer de peruzea
privirea tatei mă văzu
fără să știu ; un dor adînc,
precum al apelor de maluri,
m-a răscolit încît să plîng
căci scîndură păream pe valuri ;
pluteam de mult fără dorinți
în largul fluviului roșu,
chiar de-aș muri, lîngă părinți
m-aș vrea cînd va cînta cocoșul.
Uitarea celor care-ajung
să intre vara-n Uriaș
crește ca somnul cel mai lung
prin care fug păduri, nu pași.

j [illegible] că n-o să pot
ajunge
să ies la [illegible]
din sînge căci pluteam pe
sînge
de Uriaș învolburat
m-a smuls din starea de lentoare
și-am început să dau din mîini,
pe țărmuri se scăldau în soare
leoaice-n paza unor cîini
deodată am simțit că pot
să merg la pas ca pe pămînt
dar malul era tot un bot
de cîine furios lătrînd
un strigăt — care nu era
al meu — din gură mi-a scăpat
și-am auzit în vocea mea
un straniu glas ca de bărbat.

k Kokytos — rîul plîngerii
credeam că este sau a
fost
apa la care îngerii
veneau să plîngă fără rost ;
dar nu plîngeau de starea mea
căci ei tînjeau să fie — în
cînd toată ființa mea rîvnea
a fi ca ei, a fi chiar eu.
Le-am dat să bea din pumnii mei
culoarea vieții cea din rîu
și într-un vîlvor de scîntei
se transformară-n lunci de grîu.
Atingerea de ei mi-a dat
o forță nemaicunoscută,
din morți părea c-am înviat
în timp ce moartea bea cucută.

l Laul acela din [illegible]
era un țînc pe lîngă
mine,
pornii deci să-mi găsesc
femeia
pe fluviul în serpentine ;
din arborele vieții sfînt
făcusem arcuri și săgeți,
asemeni celor de pe cînd
trăiau în lume daco-geți ;
Am dat de-un crîng nemărginit
cu arbori lungi ca raza lunii
și-un stîlp trecînd peste zenit
strîngea la poala lui nebunii ;
doi munți împotriviți regal
păzeau adînc o apă vie
care țîșnea prin stîlp, egal
în cer cu stele și tărie.

m Mai mult satir decît
voinic
cu veștezi ochi și cu
scufie
un om se străduia peltic
să-mi fie martor la peție
și-mi arăta pe cîmp dansînd
păduri de fete despletite
ce dispăreau apoi pe rînd
în umbre limpezi de răchite,
ci ramurile plîngătoare
încolăceau fantasma lor
precum divine tiritoare
se-nvîrt pe nervii razelor ;
acestea-s cele mai frumoase,
îmi explica bătrînul țap
dar numa-n codrul de mătase
putem să le venim de hac.

n Nu mi-a plăcut acest
calic
gata mereu de ajutor,
eu eram tînăr, el—nimic,
instinct bolnav și cerșetor ;
în loc de gură avea bot
în loc de tălpi avea copite
și-n umerii lăsați de tot
intrau și sucombau termite ;
capu-i era o piatră arsă
pe la aspele de tîlhari
părea cît noaptea se revarsă
prin ochii săi [illegible]
iar cînd rîdea cu gura sa
neauzit, oriental,
dintre gingii îi fulgera
un singur dinte roș, de cal.

o Omul care sunt
drumul care ești
au un legămînt
sfînt ca în povești.
Malurile tale
fluviu suitor
lunecă la vale
tu curgi spre izvor ;
apa ta străbună,
sîngele curat,
niciodată luna
nu le-a argintat ;
de ne-ar fi zărit
cum urcăm spre loc
ne urma subit
ca-ntr-un nenoroc.

p Pămîntul care m-a-ndurat
în sinea lui era mai viu
decît acel înmiresmat
și cosmic și obștesc sicriu
pe care oamenii-l iubesc
căci poartă-n el pe bunii lor,
însă aici un vînt ceresc
căra chiar marea spre izvor

Desene de Raluca Grigorcea

în fluvii mari și suprapuse
ca drumurile-n ton de seară ;
înaintau și stele apuse
ca să se-nzdrăvenească iară
și tot ce suflă și-nverzește
în marea sete de a fi
urcau în șiruri lungi, orbește
spre țărmurile inimii.

r Răcoare mi-a venit întîi
și sare-n apele pupilei
iar de la creștet la
călcîi
fiorul nesfîrșit al milei.
Veneau popoare călătoare
să-și încălzească inima
la inima precum un soare
al dragostei ce le-nvingea.
În cor copiii lumii toți
cîntau un cîntec fără moarte
și-o mînă rînduia pe bolți
stele ca literele-n carte
și răsărea ca în extaz
cuvîntul scris cu purpură
pe cer cum nu se vede azi
iubiți-vă, iubiți-vă !

s Savantul a venit și-a
spus :
aici trăiți în adormire,
veniți să vă arăt mai sus
adevărata voastră fire,
aici voi doar ați vegetat,
și dragostea fără de ură
oricît v-ar fi apropiat
s-a-ndepărtat de la natură ;
inima-i templu monstruos
dar nici nu-i templu, ci eroare —
colos mîncat de alt colos
distrîndu-se la vînătoare ;
de-aceea vă învinge mila
ce vă mărește neputința,
veniți să vă îndrept senila
credință, învățînd știința !

t Tăcerea s-a lăsat — beton
apoi ca răii și ca hoții
în zilele lui Babilon
ne-amestecaram toți cu toții ;
întîi ieșiră din mulțime
niște roboți îngălbeniți
(cîntînd și fals și fără rime)
urmați de cîțiva răzvrătiți ;
apoi urmară alchimiștii
și astrologii cu breton
dar grosul îl formau copiștii
din casele lui Faraon.
Dar cei mai mulți au stat pe loc,
la țărmurile inimii,
convinși că vor avea noroc
de nu vor ști ce va veni.

ț Ținta Savantului — spunea,
era să scoată la lumină
lumea — să urle inima
și „troaca" dragostei, divină.
Abia rostise acest gînd
și nesfîrșitele armate
ale mulțimii fremătînd
îngenunchiară indignate.
Un demon care m-a-nsoțit
de cînd îmi deschisesem ochii
mă-mpinse-nou și răzvrătit
de ceata științei să m-apropii.
Chiar de-aș ajunge în pustiu,
la tainele înfricoșate,
doresc să văd și vreau să știu
dacă Savantu-avea dreptate.

u Urcarăm într-un yacht
ușor
cu-nrăitorul stînd la
cîrmă
sub cerul celest de nori
aprinși de inima din urmă.
Pe drumul sîngelui în sus
cred c-ajunsesem la plămîni
și ani poate ne-am tot expus
îngrozitoarelor furtuni.
Cu cît urcam ne despărțeam
brutal de sufletul naiv
și pentru-a mia oară am
văzut că-s trist fără motiv.
Cum navigam, planau invers
albi vulturi duși ca de-un cîrlig
și-am înțeles că-n univers
[illegible] ce te ce mai frig.

v Vigoarea ne cam părăsea
cu cît ne-apropiam de
bulb
și se răcea și inima
ce-o moștenisem de la vulg.
Cînd am ieșit din jugulară
viteza vasului scăzu
și fetele ni se schimbară
căci ne primise cugetu'.
Un far cu laseri priveghea
deasupra marelui fiord
și-nțelegeam că viața mea
intră cu polii către nord.
Subțiri, clădiți din bare stranii
localnicii păreau schelete
cu diametrele la cranii
cît roțile de biciclete.

x Xenon, paloare și azur
adăposteau un zeu-ascet
decît orice concept mai
pur
și decît piatra mai concret ;
din capul Uriașului —
ermetic, nesfîrșit Olimp
prin bărbăția gîndului
cresteau materie și timp.
Apoi am reușit să văd
un diamant înaintînd
ca fulgerul lăsînd prăpăd
în urma lui un flutur-gînd
Traseul gîndului speram
printr-un ochean să-l înțeleg
și într-o clipă un ocean
crescu, trăi, pieri întreg.

y Yachtul pierise sub
ninsori
iar noi voiam să fim
primiți
de băștinași bănuitori
strigînd : „nu sunt filopoliți",
ei intuiesc dar habar n-au
nici unde merg nici cine sunt
cînd noi gîndeam ei se iubeau
ca sclavi de carne și pămînt ;
„Să-i dăm deci razelor lăuze !",
spuneau, și brusc mi-a înghețat
surîsul dureros pe buze
căci însemna că-s exilat.
Deci într-un vultur transparent
voi fi-mbarcat mai mult cu sila
și gheața unui continent
îmi va aprinde-n suflet mila.

z Zburarăm la-nceput pe
străzi
ca-ntr-un salut
pentru-acei frați
mergînd pe drum ca la
parăzi
mereu perfect încolonați,
chiar casele în urma lor
și cîini și brazi înzăpeziți,
mărșăluiau ca un popor
teleghidat de sateliți ;
sub stelele orașului
căzînd pe goluri și planînd
pe-o nară-a Uriașului
am fost împinși către pămînt.
Cînd m-au găsit la pieptul verii
dormind în lanul de secară
miliția și pompierii
spuneau că vin din altă țară.

mapamond

cultura romanească în lume

INTERVIUL NOSTRU

LUBICA VYCHOVALA: „Traducerea «Crailor de Curtea veche» a fost cel mai sever examen al meu de limba și literatura română"

— Lubica Vychovala, cu ce ocazie în România ?

— Am venit într-o vizită de documentare ...pe cont propriu. Mi-am cumpărat trei geamantane de cărți, am mai primit, de asemenea, multe din noutățile editoriale, am avut onoarea să fiu primită de către tovarășii Laurențiu Fulga — vicepreședintele Uniunii scriitorilor, Valeriu Râpeanu — directorul editurii „Mihai Eminescu", Cornel Popescu — redactor-șef la editura „Cartea Românească". M-am întîlnit cu foarte mulți scriitori ; au fost întîlniri foarte utile pentru mine. Dar eu revin la București pentru că îl iubesc, pentru că de cîte ori mă întorc la Bratislava, mi se face dor de prietenii mei din România.

— Trebuie să precizăm pentru cititorii revistei „Luceafărul" că sînteți traducătoare de literatură română și că lucrați la editura „SLOVENSKY SPISOVATEL" din Bratislava, editură al cărei profil, în proporție de 40%, este destinat traducerilor din literatura străină. Trebuie să mai spunem, de asemenea, că de foarte puțin timp a apărut la Bratislava, în traducerea dumneavoastră, romanul „Craii de Curtea veche" de Mateiu I. Caragiale, fapt care, vă mărturisesc, m-a incitat să vă iau acest interviu.

— După ce am tradus Ion Creangă, Cezar Petrescu, Titus Popovici, m-am apropiat de Mateiu Caragiale cu mai mult curaj. Cînd lucrezi cu o limbă străină în mai multe stiluri, handicapul creat de un stil cum este acela al lui Mateiu Caragiale, se micșorează. Deși, trebuie să vă mărturisesc că am avut reale dificultăți și cu poveștile lui Ion Creangă. Vedeți, eu m-am născut și am crescut la oraș ; din vocabularul meu lipsește acel fond folcloric, popular curent, care m-ar fi ajutat să reconstitui în limba slovacă mult mai fidel atmosfera satului moldovenesc evocată cu atîta farmec de autor. Cît privește „Craii de Curtea veche", de foarte mare folos mi-ar fi fost o ediție critică „Mateiu I. Caragiale" (am aflat că în planul editurii „Minerva" există o astfel de ediție), după cum regret foarte mult că traducerea mea nu a fost făcută după apariția cărții lui Al. Oprea „Mateiu I. Caragiale — Un personaj" importantă, inclusiv pentru un traducător. Totuși, pentru paginile mai dificile ale „Crailor..." cum sînt cele argotice sau de poem în proză, am apelat la ajutorul unor scriitori din România. Amintesc colaborarea cu Geo Șerban pentru capitolul „Cele trei hagialîcuri".

— Este cunoscută literatura noastră în Cehoslovacia ?

— Încă înainte de război la noi s-a tradus Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, I.L. Caragiale, mai tîrziu Mihai Eminescu, apoi, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Alexandru Ivasiuc, Mircea Ciobanu, Mircea Cojocaru — citez din memorie ; mai sînt însă și alți scriitori români traduși în țara noastră în periodice sau în volum.

— „Moartea lui Ipu" cum a fost primită în Cehoslovacia ?

— S-a afirmat că Titus Popovici este un scriitor de talie europeană. Nuvela a plăcut foarte mult.

— Spuneați că ne-ați cunoscut din apropiere...

— Noi nu avem atîția scriitori cîți aveți dumneavoastră. Aici apar atîtea reviste, ele promovează idei, de multe ori în dialog aprins, care dialog conferă un puls interesant activității scriitoricești și o notă foarte bună atmosferei de deschidere pentru impunerea unei gîndiri originale, creatoare.

Silvia Zaharcencu

revista străină

● **SONIA DELAUNAY** s-a impus în arta secolului prin coloritul ei inovator și prin îndrăzneala formelor. După ani de studii în Germania, în 1905 s-a stabilit la Paris, integrîndu-se în cadrul Școlii de pictură care poartă numele adevăratei capitale de atunci a picturii mondiale. În 1910, s-a căsătorit cu Robert Delaunay, de al cărui nume va fi legată, mai apoi, întreaga sa creație și în a cărui umbră a trăit chiar și după dispariția soțului, în 1941. A murit de curînd, lăsînd o amintire luminoasă pentru criticii și comentatorii de artă parizieni, care au trecut în revistă, din nou, ansamblul creației sale, de la pînzele abstracte, pînă la ilustrația de carte, ceramica și costumele pentru baletele lui Diaghilev sau modelele țesăturilor pentru Coco Chanel.

● **UN SPECTACOL** cu rezonante istorice foarte precise, o critică acerbă a opresiunii morale exercitate de naziști în timpul teribilei lor guvernări este oferit de piesa lui Martin Sherman, **Curbat**. Cronica lui Jack Kroll din revista Newsweek insistă asupra imaginilor tulburătoare pe care le-a creat spectacolul de pe Broadway și interpretarea actorului Richard Gere.

● **O LUCRARE DE DOCTORAT** în fotografie nu este cel mai obișnuit lucru. De curînd, Lucien Clergue a primit titlul academic pentru lucrarea intitulată **„Limbajul nisipurilor"**, o teză constituită dintr-un album de imagini, cu explicații foarte sumare, care tind doar să definească caracterul mijloacelor folosite. Dincolo de nota senzațională a acestei împrejurări, comentatorii evenimentului au subliniat diversitatea de specialități care pot, la ora actuală, să ofere unui aspirant diplome de cea mai înaltă valoare profesională.

● **CRITICA** se oprește în general foarte mult asupra opiniilor scriitorului în legătură cu arta sa și cu modul de a scrie al celorlalți. Relația organică între concepție și execuție artistică este evidențiată pregnant în antologia **„Profesiuni de credință și tehnică artistică"**, foarte răspîndită în mediul universitar din Statele Unite, îndeosebi pe linia departamentelor literare și seminariilor de creație. Sînt reproduse declarații ale unor autori prestigioși, precum și exemplificări din opera lor, care vin să susțină sau să infirme concepția pe care o promovează despre arta literară.

● **O CARTE** de filozofie politică și morală publicată pentru prima oară, în 1924 și cunoscînd, în ultimul sezon editorial, o largă publicitate, este **Democrație și conducere** de Irving Babbitt, cunoscut profesor de literatură franceză la Harward și unul dintre conducătorii mișcării intelectuale intitulate : „Umanismul american". Scriitor cunoscut, Babbitt a publicat această singură carte deschis politică, cu vaste referințe bibliografice, cu disocieri subtile între individualismul etic și egoismul distructiv, făcînd un elogiu al datoriei și responsabilității.

● **UNA DIN MARILE TRADIȚII** artistice ale umanității se găsește în arta peisajului chinez tradițional. Albumul intitulat **Simboluri ale eternității** este, de fapt, o introducere în acest univers extraordinar de forme și soluții artistice, conținînd peste 100 de reproduceri tratate cu finețe și pătrundere, într-un text de cea mai bună calitate intelectuală. Cartea lui Michael Sullivan este o adevărată sărbătoare editorială.

● **O CARTE STRANIE**, cu tematică dintre cele mai atrăgătoare, poartă titlul **„Femeia nebună din pod : femeia scriitoare și imaginația literară a secolului al XIX-lea"**, de Sandra M. Gilbert și Susan Gubar, Frances Taliaferro spune în cronica sa intitulată : „Femei care scriu": „Din punct de vedere istoric, femeile care au îndrăznit să se ocupe cu literatura s-au găsit prinse nu numai în capcana îngustimilor societății tradiționale, dar și în strîmtorile dureroase ale unei literaturi patriarhale. Tradiția occidentală este un patrimoniu splendid pentru bărbați și pentru urmașii lor. Pentru femei însă, nu a existat o moștenire lineară de la strămoși de același sex care ar fi putut să le dea un sentiment al trecutului comun și un viitor artistic posibil". Cu toate acestea, tradiția literară cunoaște nume proeminente de scriitoare, a căror operă reprezintă momente de vîrf în romanul și poezia universală.

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

« French-cancan » pe vulcan

Nu știu ce mutră or fi făcut hoții aceia de mașini cînd au descoperit că furgoneta abia „culeasă" de ei de pe bulevardul parizian La tour-Maubourg nu era ghiftuită cu cine știe ce mărfuri bune de vîndut pe sub mînă, ci cu dinamită, un sfert de tonă de exploziv stivuit cu grijă și conectat prin fire la un detonator care transforma mașina furată într-o adevărată bombă ambulantă. Este de înțeles că hoții au căutat să se debaraseze pe loc de „bafta" lor, dar, din zăpăceala provocată de așa „noroc", au luat-o contra unui sens unic unde, cum era și de așteptat, au fost opriți de primul agent de circulație. Cît timp au durat parlamentările dintre acesta și contravenienții care au ieșit din mașina furată cerîndu-și mii de scuze și tot ademenindu-l pe omul legii cît mai departe de încărcătura cu bucluc, un alt hoț de automobile, profitînd de neatenția „apropitarilor" s-a așezat la volanul furgonetei și s-a făcut nevăzut cu dinamită cu tot, lăsînd polițaiul cu gura ca la dentist și contravenția fără corp delict.

Viața își are însă ironia ei și atunci cînd vrea să pună bețe în roți cuiva, îi scoate în cale hazardul, ticluind cele mai năstrușnice combinații pe care, de obicei, le punem pe seama absurdului. Nu se mai știe, ori nu s-a spus de către cei ce știu, ce s-a întîmplat mai departe cu bomba ambulantă de două ori furată din preajma locului pe unde, într-o zi de la sfîrșitul lui iulie 1966, avea să treacă spre Avenue de Maine cortegiul prezidențial al generalului de Gaulle.

Două cărți apărute la Paris — „Ținta cea mare" și „Obiectiv — de Gaulle", reconstituie cu o frapantă minuțiozitate toate circumstanțele atentatelor îndreptate împotriva fostului președinte al Franței: 31 de eșecuri, record mondial absolut.

Un film de lung metraj, „Șacalul", realizat după cartea cu același titlu a englezului F. Forsith, face disecția unui singur atentat eșuat împotriva lui Charles de Gaulle. Unul singur din 31. Că, dintre toate, ar fi fost ales cel mai senzațional atentat, rămîne discutabil. Nici unul dintre celelalte atentate, cunoscute sau ținute pînă acum în secret, nu apare mai puțin plin de suspense cinematografic și de senzațional. A fi de 31 de ori „marea țintă" a degetului pus pe trăgaci, a apărea tot de atîtea ori în încrucișarea liniilor de pe obiectivul lunetei de pe arme, a trece pe lîngă bomba care se încăpățînează să nu explodeze, a sta pe mașini infernale mi se pare a săvîrși un uluitor french-cancan pe vulcan din care dansatorul-acrobat să reușească a ieși mereu teafăr și nevătămat, ca unul căruia i-ar fi murit... moartea. 31 de atentate în opt ani (1958—1966) înseamnă cam cinci confruntări cu moartea pe an, o posibilă înfățișare la judecata de apoi la fiecare 70 de zile. Incredibilă și uluitoare „șansă", încoronată de dreptul de a muri pașnic, de bătrînețe și de infarcte, retras la conac, acolo unde numai cel de-al 32-lea atentat, cel fără arme și dinamită, fără bombe și mașini infernale avea să reușească, și asta doar pentru că atentatoarea nu-și ratează niciodată loviturile.

Am citit cele două cărți ale jocului lui de Gaulle cu moartea și am văzut și filmul turnat după cartea fostului corespondent englez la Paris, Frederich Forsyth. Mafia ar avea ce să conspecteze. Dar poate că ar zîmbi cu dispreț: Eficiența zero. Atentatul cu exploziv la Pont-sur-Seine din 8 septembrie 1961; mitralierea de la Petit-Clarmont un an mai tîrziu ; complotul dejucat la școala militară din 14 februarie 1963; mașina infernală dezamorsată la Mont-Feron, în august 1964, nu arată decît cele patru acțiuni de răsunet ale aceleiași conjurații — veninul O.A.S.-ului, furia dezamăgiților de „renunțarea" la Algeria, ura politicienilor colonialismului devorați de setea răzbunării pentru bucățica pierdută. Între ele și după ele, alte 27 de atentate, unele obscure, altele pline de tapaj, de ridicul, de comic absurd — cum a fost cel cu furgoneta furată — de tămbălău în presă, de destituiri în poliție, de western rocambolesc și capă și spadă a la Ravaillac. Bomba de la Comedia Franceză la 20 aprilie 1961, în ajunul puchului generalilor; bazuka de pe Faubourg Saint-Honore; aparatele fotografice disimulind revolvere încărcate cu gloanțe cu cianură de potasiu, în sfîrșit buteliile de aragaz pline cu exploziv livrate la Colombey... Destule să înțelegi că realitatea poate fi mai uluitoare decît orice imaginație. Destule să-ți dai seama că french-cancanul este un dans frenetic și acrobatic dar că a-l dansa pe vulcan nu e lipsit de riscuri. Marele număr executat de generalul de Gaulle pe scena Franței a avut și partea lui de suspense. Abia acum, cînd atentatele tăinuite împotriva lui se dau în vileag, înțelegem că n-a fost un suspense de dragul spectacolului. Și că, omul mereu vizat, a știut asta, dar a continuat să joace pînă la ultimul act.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian